شاعیری گەل

ئەورۆکە هەرکەس لە ئەدەبی کوردی شارەزابێ ناوی هێمنی بیستووە • شێعرەکانی خوێندۆتەوە و بێ گومان دەزانی کە هێمن یەکێک لە شاعیرە هەرە بەرزەکانی کوردی سەردەمی ئێمەیە • بەڵام شێعری هێمن هەر لەسەرەتاوە لە چوارچێوەی ئەدیب و نووسەران دەرچووە ، لەناو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستاندا بڵاوبۆتەوە و هەر لە سەرەتاشەوە لەدڵی هەموو کوردێکی دڵسۆز و نیشتمانپەروەر کاریگەر بووە و ئەوانی بەرەو خەبات لە پێناوی رزگاری گەلی کورددا هان داوە • هێمن لە سەرەتاوە شاعیری گەلە و هەر بەشاعیری گەلیش ماوەتەوە • سی ساڵ زیاترە هەزاران خەباتکەری کورد پێکەوە لەگەڵ هێمنی شاعیر هاوار دەکەن :

گەرچی تووشی ڕەنجەڕۆیی و حەسرەت و دەردم ئەمن
قەت لەدەس ئەوچەرخە سپڵە نابەزم مەردم ئەمن

من لەزنجیر و تەناف و دار و بەند باکم نیە
لەتلەتم کەن ، بمکوژن ، هێشتا دەڵێم کوردم ئەمن

هێمن عاشقی کێو و تەلان و بەندەن و بەردی کوردستانە ، نیشتمانی ، تەبیعەتی وڵاتەکەی باش دەناسێ و لەگەڵی پەروەردە بووە • لە «بەهاری لادێ» ، «بەهاری کوردستان» ، «شەنگەبێری»،«فریشتەی پەڕیوە» و زۆر شیعری تریشدا نیشان‌دەدا کە لەناسین و ناساندنی تەبیعەتی کوردستان و جوانیەکانیدا چەندە شارەزا و مامۆستایە • جێگای سەرسووڕمانیش نیە ، هێمن لەگەڵ تەبیعەت

گەورە بووە و لەتەبیعەت ئیلهامی وەرگرتووە • کەسێک تەبیعەتی کوردستانی دیتبێ و نەک هەر دیتبێ بەلکوو لەگەڵی تێکەڵاو بووبێ ، هێمن بەناهەق نازانێ کە دەڵێ :

بەهەشتە کوردەواری من بەهەشتە •

هێمن لە شێعری خۆیدا زۆر جار باسی زۆرلێکراوی نەتەوەی کورد دەکا ، لەمافی خوراوی گەل دیفاع دەکا ، ئارەزووی ئەوەیە کورد هەرچی زووتر لە ستەمی نەتەوایەتی رزگاری بێ ، بوونی ئەو ستەمە بەسەرچاوەی زۆر بەدبەختی و کوێرەوەری و بێبەشی دەزانێ • لە «دوارۆژی رووناک» دا دەڵێ :

لەمێژبوو هەققی کورد دەخورا بەفیڕۆ
لەمێژ بوو کورد بوو دەیکرد شین و ڕۆڕۆ
لەمەیدانی شەقینی دوژمنیدا
سەری سەرداری کوردی بوو وەکوو گۆ

هێمن بەتایبەتی زۆر پەرۆشی ئەوەیە کە لەکوردستانی ئێران زمانەکەی ئازادی پەرەئەستاندنی نیە ، ئەدەبەکەی بڵاو ناکرێتەوە ، فەرهەنگەکەی پێشێل دەکرێ • لە « رۆژگاری رەش »دا دەڵێ :

داخرا دەرکی ڕۆژنامە شکاون نووکی خامە
کوردی نووسین حەرامە دوژمن دەڵێ بێتامە

* ✱ *

دڕان کاغەز و دەفتەر گیران شاعیر و نووسەر

هێمن نەتەوەکەی خۆی خۆشدەوێ ، لەوەش زیاتر نەتەوەی خۆی دەپەرستی • بەڵام ڕقیشی لەهیچ نەتەوەیەکیتر نیە • لەهەموو دیوانی هێمندا شێعرێک کە باسی نەتەوەیەکیتر بەخراپە بکا ، یا کورد لەنەتەوەیەکیتر بە بەرزتر دابنێ بەدی ناکرێ ، دیاردەیەک کەبەداخەوە لەدیوانی زۆر شاعیری

کورددا بەرچاو دەکەوێ • نەک هەر ئەوە ، بەڵکو بەشەردۆستی یەکێک لە سروشتە تایبەتیەکانی شیعری هێمنە •

هێمن زۆرجار باسی پێشەوا قازی دەکا ، لە شیعرەکانیڕا دیارە کەچەند ئەو ڕۆڵە بەرخ و هەڵکەوتوەی گەلی کوردی خۆشویستووە • پێشەوای خۆشدەوێ چونکە :

زانابوو ، کوردپەروەربوو   پێشەوا بوو ، ڕابەر بوو

بەڵام بۆیەش پێشەوا بەمەزن دەزانی چونکە :

هەر کورد نەبوو بەشەر بوو   خەمی خەڵکی لەبەر بوو

هێمن گەلانیتری ئێران بەدۆستی گەلی کورد دەزانێ و لەخەبات و تیکۆشاندا بە برا و هاواڵیان دادەنێ • لە « کورد و ئازەربایجانی » دا دەڵێ :

کورد و ئازەربایجانی هەردوو داوایان ڕەوایە
هەر بژین و پایەداربێ یەکەتی ئەم دوو برایە

هێمن دیسان هەر لەسەرتاوە لەناو نەتەوەی خۆشیدا هەموو چین و توێژیکی بە یەکچاو تەماشا نەکردوە و ناکا • لەشیعری بەناوبانگی خۆیدا « دەیلێم و بێباکم » دەڵێ :

ئەوی ئاغابێ بێکارە   جەبوون و قەڵس و لاسارە
دزی و ڕێگرتنی کارە   ئەمن دەیلێم و بێباکم
لەشەرم و شوورەیی مردم   بەخۆم من چۆن بڵێم کوردم
کەئاغا ئابڕووی بردم   ئەمن دەیلێم و بێباکم

لە « ئارەق و تین »دا زۆر بەجوانی و بەزمانی سادەی جووتیاران باسی نرخی کاری جووتیار بۆکۆمەڵ دەکا و چەوساونەوەی جووتیار نیشاندەدا و دەریدەبڕێ کە ئینسانی زەحمەتکێش لەلای زۆر خۆشەویستە :

من جووتیارم ، من جووتیـارم	من لەگـەڵ هـــەتاو هاوکارم
من بەئارەق و ئـــەو بەیتن	دامان رشتوە بنـــاخەی ژین
باسـکی من و تیشکی ئـەوی	بژیـــو دەستێنن لەزەوی
گەر جووتیار ئارەق نەڕێژێ	گەر هـــەتاو تیشک ناوێژێ
دانیشتووی ناو کۆشک و قەڵا	دەخـۆن نانی گـەڵا گـەڵا ؟

لەشێعرەکانیڕا بەهاسانی دەردەکەوێ کە هێمن لە ژیانی زەحمەتکێشانی کوردستان بەتایبەتی جووتیاران لەنزیکەوە شارەزایە • لەوەش زیاتر خۆی تا رادەیەک لەم ژیانەدا بەشدارە • خۆی دەڵێ : «چاک خەریکی کاسبی بووم و زوو فێری کشتوکاڵ بووم » •

فەلسەفەی ژیانی هێمن ئەوەنیە کەدانیشی و لە دوورەوە تەماشای ژیان و خەباتی گەل بکا و بۆخۆی و یان بۆگـــەل شیعر بڵێ • هێمن ئـەو ئەسڵەی قبوولکردوە کە ئەرکی شیعری شاعیری گەلێکی زۆرلێکراو تەنیا لێکدانەوە و خستنەناو هۆنراوەی تەبیعەت و جوانی نیە • شاعیر لەپێشدا ئینسانە ، ئینسانێکە کەهەستی ناسکە و زوو دەجووڵێتەوە • چۆن شاعیر ، بەمانای راستی ئەم وشەیە ، دەتوانێ بەرامبەر بە هەژاری و کوێرەوەری و بێبەشی گەلەکەی بێلایەن بێ ؟ لەنێوان راستی و درۆدا ، لەنێوان ئاهورموزدا و ئەهریمەندا ، لەنێوان هەق و ناهەقدا راستی هەڵنەبژێری ، بەگژ ئەهریمەندا نەچێ و دیفاع لەهەق نەکا ؟ بۆیە هێمن تەماشاچی نیـــە و ناتوانێ ئەماشاچی بمێنێتەوە • بەهەموو هێـــزی خۆیەوە ، بەشیعر و بەنووسین هەنگاوی ناوەتە ناو مەیدانی خەبات و تاسەر بەرەو ئاسۆی روون ، تاترۆپکی رزگاربوون یاریدەی گەلی خۆیدەدا • هێمنی شاعیر لەهێمنی خەباتکەر جیا ناکرێتەوە •

ڕۆڵەی کوردم فێری هەوراز و لێژم
تازۆر بڕۆم ، زیاتر ئارەق بڕێژم
کورتتر دەبێ ڕێگای دوور و درێژم
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم ، تا ترۆپکی ڕزگاربوون

تاقیکردنەوەی ساڵانی درێژی خەبات بەهێمنی سەلماندووە کەخەبات دوور و درێژە ، هەوراز و نشێوی هەیە ، سەرکەوتن و شکستی تێدایە • بەڵام هێمن کۆڵنەدەرە •

من پەروەردەی بنسێبەری ئەشکەوتم
گەلێک جاران لەچاڵاوی ڕەش کەوتم
هاتمەدەرێ ، هەدام نەدا ، نەسرەوتم
دەرۆم بەرەو ئاسۆ ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەرۆم دەرۆم ، تاترۆپکی ڕزگاربوون

هەوراز و نشێوی ژیان و خەباتی گەل لەشێعرەکانی هێمندا زۆرجوان دیارە • لەوکاتەوە کە دەستی بە شێعرگوتن کردوە هەتا ئەمرۆ ، شێعری هێمن ئاوێنەی قۆناخەکانی خەباتی گەلی کوردە • لەساڵی ١٣٢٤ (١٣٤٥)را هێمن بەپێشوازی پێکهاتنی حیزبی دیموکراتی کوردستانەوە دەچێ و دەڵێ :

لەسایەی حیزبی دیموکراتی خۆمان
لەباڵندار تێپەڕی ئەوڕۆکە بێ ڕۆ
نەما داخ و پەژارە و ماتەم و خەم
زەمانی هەڵپەڕین و بەزمە ئیمرۆ

لەرێبەندانی ساڵی ١٣٢٤دا کەکۆماری مەهـــاباد دامەزرا هێمن گـوتی « ئەوساڵ بەهارە بۆئیمە زستان » یا لە « ڕۆژی خۆشی »دا دەڵێ :

گەرچی زستانە بەفر دای‌پۆشی ئەورۆ گشت‌وڵات
خاکی پاکی ئێمە خەملیوە وەکوو باخی ئـیرەم

بەڵام کۆماری مەهاباد تەمەنی کەمتر لەساڵێک بوو • جووڵانەوەی گەلی کورد لەئیران هەورەک جووڵانەوەی سەرانسەری ئیران تووشی شکست بوو • هێمن لە « ڕوژگاری ڕەش »دا تووشی نائومێدی دەبێ ، وەک کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان کە تووشی نائومیدی ببوون :

بەفیڕۆ چـوو خـەباتمان   داگـیر کـراوە وڵاتمان
تێ‌پەڕی ڕۆژی هاتمـــان   ڕووخا کۆشـکی ئاواتمان

* * *

لەپیـــاوی ئازا و سـەرکەش   لەزەحمەتکێشی بێ‌بـــەش
ئاخنـــراوە کـونەرەش   نابینی کەسـی ڕووگـەش

بەتایبەتی شەهیدبوونی پێشەوا قازی هێمنی داخدار کردوە • هـــەم دوست و مامۆستای لەدەست داوە و هەم پێشەوا و سەرکۆمار •

لە چوارچرای مەهـــاباد   لەکانگای بـــیری ئازاد
دەستی ڕەشـــی ئیستیبداد   چەقانـدی داری بێـــداد

لەکـــاتی نیوەشـــەوا   لەجەنگەی شـیرن خـەوا
کـرا کـــاری نارەوا   لـــەداردرا پێشـــەوا

هەر لەوساڵەدا هێمن لەبەر خەباتی ڕابردووی خۆی تووشی دەردی‌سەر دەبێ و بۆماوەیەک وڵات بەجێ‌دەیەڵێ • دیارە وەزعی سیاسی تەئسیری کردۆتە سەر شێعری هێمن • لە « بابردەلە »دا دەڵێ :

بزانە تـۆ ئەوی ئەهـلی هونـەر بێ
دەبێ یادەس‌بەسـەر ، یا دەربەدەر بێ

هونەرمەند و ژیانی خۆش مەحاڵـە
هونەرمەند پەنجەڕۆیە ، ژینی تاڵـە

منیش بابردەڵەی بـەر گێژەڵووکـەم
دەمێک لەوقولکە تاویک لـەو چلووکەم

منیش زۆرداری پـرزەی لێ بـڕیوم
منیش بەدکـاری بـواری لێ تـەنیوم

یالە « فرمێسکی گەش »دا کە بەقسەی خۆی لەوپەڕی تەنگانە و لێقەومانێدا گوتوویە ، دەڵێ :

کوشتمی و شەش‌خانی ئومێدی لەمن گرتن حەریف
مۆرە هەڵـداویم و بێهوودە بەهیوای دوو شـەشم

هێندێ شیعری‌تریش وەک « گریانی نیوەشەو » و « ئارەزووی فرین » هەرنیشانەی نائومێدی شاعیر و ڕاکردنی لەراست ژیانی تاڵە . لەساڵی ١٣٢٥ەوە هەتا ساڵی ١٣٣٠ سەردەمی پاشەکشەی جووڵانەوەی گـەلی کورد و هەموو گەلانی ئێرانە . لەساڵی ١٣٣٢دا کەئاسۆی خەبات روون‌تر بۆوە ، هێمن لـە « ئاواتی بەرز »دا جارێکی‌تر دێتەوە مەیدانی خەبات . هیوای بەخەباتی گەل زیاتر دەبێ و دەیەوێ بەشێعری خۆی لەم خەباتەدا بەشداربێ :

فێری زۆر دەرسی بەکەڵـک و باشی کردین تێ‌شکان
جـا ببینە راپەرین و شـۆڕشی ئەمجـاری کورد

وا گزینگی‌دا بەیانی جـوانی ئازادی بەشـەر
ڕۆژی رووناکە نەمـاوە زوڵمەتی شەوگاری کـورد

ئەو زمانە شیرنەی ئێمە پەرەی دەگرێتەوە
نادرێ چیدی کتێب و دەفتەری ئەشعاری کورد

قۆناخێکی نوی لەژیانی گەل و شاعیردا دەست پێدەکاتەوە • ماوەی پاشەکشە دوایی دێ و گەلی کورد خۆی بۆخەباتی دوارۆژ ئامادە دکا • نفووزی حیزبی دیموکراتی کوردستان کە بەنهێنی تێدەکۆشێ ، رۆژبەرۆژ لەناو کۆمەڵانی خەلکی کوردستاندا زیاتر دەبێ • بەرەو هەوراز رۆیشتنی جووڵانەوە هەتا رۆژەکانی گەلاوێژی ۱۳۳۲ درێژەی هەیە • لە ۲۵ی گەلاوێژەوە هەتا رۆژی شوومی کودیتای ۲۸ی گەلاوێژ خەلک لەشاری مەهاباد حوکمداری دەکا • لەرۆژی ۲۵ی گەلاوێژدا خەلکی مەهاباد بەدرشت و وردەوە هەموو دەگەڵ هێمن کەبۆ یەکەمجار پاش چەندساڵ لە کۆبوونەوەیەکی چەندهەزار کەسیدا شێعر دەخوێنێتەوە ، هاوار دەکەن :

برۆ ئەی شاهی خاین بەغدا نیوەی رێیەت بێ

ئەوسەردەمە ، سەردەمی نیوە دیموکراسیش زۆر ناخایەنێ • دەورانی رەشی پاش کودیتا دەستپێدەکا و هیمنی شاعیر جارێکیتر تووشی نائومێدی دەبێ و لە « تووڕەیی »دا دەڵێ :

لەوولاتە کەسێک لەخەو رابێ بەشی چارەرەشی و خەم و شینە
تێگەیشتم عیلاجی دەردی من مەستی و شێتی و نەزانینە

یالە « چارەنووسی شاعیر »دا :

دەزانی بۆچی من هێندە پەریشان و خەفەتبارم
لەبازاڕی ژیان غەیری هونەر نیمە چسەرمایە

لەگەڵ چارەرەشی و دووربەشی و نەگبەت دەبێ هەڵکەم
لەمێژە چارەنووسی شاعیرانی کوردی هەروایە

ئەو تووڕەیی‌یە و ڕەشی چارەنووسی شاعیر لەشێعرەکانی تریشی‌دا هەر بەرچاو دەکەوێ و هەتا ساڵی ١٣٤٠ (١٩٥٩) هەر بەردەوامە • لە « گڵێنەی شاعیر »دا دەڵێ :

ئەگەر خەرمانی عومرم ئێستەکانە پاکی با بی‌با
بەمەرگی تۆ مجورکیشم بەدڵدا نایە ، با بی‌با
هەموو عومری ئەبەد تێ‌دانیە خۆشی دەمێک مەستی
خدر ئاوی حەیاتی بۆچبو ؟ فێری شەرابی با

لە « ناسۆری تەشەنا »دا ڕاکردن لەژیانی واقیعی ، لەوحەقیقەتە تاڵەی کەشاعیر تووشی بووە و نایەوێ قبووڵی‌بکا ، بەتەواوی دیارە • هێزی ئەوەی نیە ژیان بگۆڕێ ، ڕێگای‌نیە خۆی دووربخاتەوە ، دەیەوێ رابکا و بەیارمەتی مەی روو لەدنیایەکی خەیاڵی دەکا :

چۆن نەبەم بۆمەی و مەی‌خانە پەنا ، تێ‌گەیوم
لەو وڵاتە هەمووشت زۆرە بەنی‌ئادەم کەم
شەرەبایە لەچیاکان و هەوا تووشە دەنا
وەکوو شێتان دەمەویست ڕوو لەچیای ئەستەم کەم

ساڵەکانی ١٣٤٧ - ١٣٤٦ کەراپەرینی چەکدار لەکوردستانی ئێران بەرپادەبێ ، هێمن هەرچەند خۆی تێدا بەشدارنیە ، بەڵام لەگەڵ ئەوڕاپەڕینە دەژی • هیوای بەخەباتی گەل زۆرە ، باوەڕی بەهێزترە • بۆشەهیدانی ئەو ڕاپەرینە دەگری ، بەڵام شێعرەکانی پڕە لەهیواو ئاوات بۆسەرکەوتن و نیشتمانپەروەران بۆتیکۆشان هان‌دەدا • هێمن بیەوێ و نەیەوێ ، دیسان و ئەوجارە بۆهەمیشە لەناو مەیدانی خەبات دایە :

بۆشەهیدێکی کە گەوزیوە لەنێو خوێن دەگریم
بۆهەڤاڵێکی کەچوو بێسەر و بێشوێن دەگریم

* * *

تا بەدەستی پەری ئازادی لەسەر گۆڕی شەهید
گوڵــە شلێرە لەگشت لایــەکی نەڕۆین دەگــریم

شێعرەکانی هێمن ئیتر بــۆنی ناهومێدی لێنایە ٠ چەندساڵە قۆناخیکیتر لەخەباتی گەلی کورد لە کوردستانی ئیران دەستیپێکردوە ، قۆناخێك کەجێی هیوای گــەلی کوردە ٠ هێمنیش شاعیری وەفاداری گــەلی کورد ، هــەم لەپێك‌هێنانی هەم لەدەربرینی ئەوهیوایەدا بەشدارە ٠ لە «مەتەرێزی شەرەف» ، «شەنگەبێری» ، «ئامێــزی ژن» ، «تــرۆپکی رزگاری» ، «شــەپۆلی تۆڵە» ، «شەو و شەیتان» ، «گاووگەردوون» ، «کاروانی خــەبات» و لە «دەسکەوتی خەبات»دا شێعری کۆمەڵایەتی و شۆرشگێری چ لەباری ناوەرۆك و چ لەباری شــێوەوە ، گەیاندۆتە پلەیەکی بەرزی ئەوتۆ کەکەمتر شــاعیری کــورد گەیشتوویەتی ٠ هێمن ئامادەیە بۆ بەجێگەیاندنی ئەمهیوایە خۆشی بەخت بکا :
خۆم دەسووتێنم هــەتا بەزمی خەلــك رۆشن بکەم

کێ لەرێی خەڵکا وەکوو شاعیر دەسووتی ، شەمنەبێ ؟

لەسەرەتادا شێعرەکانی هێمن لەژێر تەئسیری دوو رەوتی ئەدەبیدایە ٠ وەك هەمووو شێعری شاعیرانی کوردی سەردەمی سی چــل ساڵ لەمەوبەر ، تەئسیری ئــەدەبی فارســی لەمشێعرانەدا دیارە ٠ زۆربەی شێعرەکانی شــیعری عەرووزین ، وەزن و قافیەیان لەگەڵ دەستووری شێعری فارسی رێك‌دەکەوێ ٠ لەلایەکیتریشەوە شێعری شاعیرە کوردەکانی بەناوبانگ وەك نالی کەخۆی

لەژێر تەئسیری شـیعری کلاسیکی فارسی‌دا بووە ، تەئسیری کردۆتە سـەر شیعرەکانی هێمن • بۆیە لەسەرەتادا هێمن شیعرەکانی شێوەی غەزەل و قەسیدە و جارجاریش مەسنەوی دوو بەیتی‌و هی‌تریان هەیە•هێمن ئێستاش هەر جارجار دەگەڕێتەوە سەر ئەوشێوە کلاسیکی‌یە و هێندی لەشیعرە تازەکانیشی هـەر بەم‌چەشنە گوتراون • وەک « ئاواتی بەرز » ، « گلێنەی شاعیر » ، «دەسکەوتی خەبات » و هتد • لەم‌شێوە شیعرگوتنەدا هێمن دەستێکی بالای هەیە • شیعرەکانی رەوانن ، بەزمان جوان و بەمانا دەوڵەمەندن •

پاش ماوەیەکی سەرەتایی شیعرگوتن هێمن بەرەبەرە دەگەڕێتەوە سـەر شێوەی ئەدەبی ئەسیلی کوردی ، خۆی لەقافیە و وەزنی شیعری کلاسیکی رزگار دەکا و شیعرەکانی لەبەستەی کوردی دەچن ، لەو بەستەیەی کەشاعیر هەموو رۆژێ لەلادێ دەیبیسێ ، بەستەیەک کــە چوارچێوەی بۆ دارشتنی شێعری کوردی لەبارترە و زمانی کوردی لـە تەنگ‌وچەڵەمە رزگار دەکـا و وەک چۆمێکی خرۆشـانی لێ‌دەکا کـە بۆلای دەریای بێ‌سنوور دەروا • جـارجار کەئینسان شـیعری هێمن دەخوێنێتەوە ، گۆرانی وەبیردێتەوە • وادیارە کــە لەهەڵبژاردنی ئەم‌شێوە شیعرگوتنەدا گۆران لەسەر هێمن بێ‌تەئسیر نەبووە • لەم شێعرانەدایە کە هێمن دەگاتە ترۆپکی ئەدەبی کوردی و پەراستی ئەدەبی کوردی پێش‌دەخا •

هێمن شـاعیرێکی ریئالیستە ، ریئالیزمی رەخنەگرانە لـە ناوەرۆکی شێعرەکانی هێمن‌دا بەتەواوی بەرچاو دەکـەوێ • هێمن بارە هەرەگرینگ و ئەساسی‌یەکانی تەبیعەت و ژیان و ئادەمیزاد بەچاوێکی رەخنەگرانەی شـاعیرانە باس‌دەکا و کۆمەڵ بۆ بەرەوپێش‌چوون هـان دەدا • هێمن زۆرجار لەهێندێ شیعری خۆی‌دا لە ناتورالیزم نزیک دەبێتەوە ، ئەوەی کەدەیبینێ باسی دەکا و بەچاوی رەخنە سـەیری تەبیعەت یان کۆمەڵ ناکا • هەروابزانە دەیـەوێ

تابلۆیەکی تەبیعەت بکێشێ و بخاتە بەرچاومان • بەڵام شیعری وای کەمە ، وادیارە خۆشی ئاگای لێیە کە لەریئالیزم دوور کەوتووە ، زوو ناتورالیزم بەردەدا و دەگەڕێتەوە سەر ریئالیزم کەسەبکی بنەرەتی ناوەرۆکی شێعرەکانیەتی• ئەو ناتورالیزمە بەتایبەتی لە « بەهاری کوردستان » و « لەبیرمەکە » و چەند شیعرێتردا خۆی دەنوێنێ •

ژن لەشیعری هێمن‌دا رولێکی زۆر گرینگی هەیە • جوانی ژن ئیلهام‌دەری شاعیرە • سەرانسەری دیوانی هێمن ئەو راستیەیە دەردەخا کە وێڕای تەبیعەت و ژیان و خەباتی گەل ، ژنە کەهێمن بۆ شیعرگوتن هان‌دەدا • شیعرەکانی هێمن لەسەر ژن نموونەی شیعری بەرزی کوردین • لە « کیژی لادێ »دا بەکچی کورد هەڵدەڵێ :

لاچانگت وەکوو گزینگی تاوێ   هەر بۆخۆی جوانە تیفەتیفەی ناوێ
کوڵمەکەت وەکوو گوڵاڵەی گەشە   بێ‌سوورمەش چاوە مەستەکەت ڕەشە
وەکوو فرمێسکی عاشق رووناکی   وەکوو ئاونگی بەیانی پاکی

ئەو تابلۆیەی کە لە « لەبیرمەکە » دا لەژن دەکێشێ ، بەراستی جوان و نایابە • هەروەها لە « پەری شیعر » و لە « شەنگەبیری » و زۆر شیعری‌تردا هێمن مامۆستایی خۆی لە هۆنراوەدانان بۆژن‌دا دەسەلمێنێ •

بەڵام ژن بۆهێمن تەنیا سەرچاوەی ئیلهام نیە • هێمن بۆرزگاری ژنی کوردی خەبات دەکا • لە « یادگاری شیرن » دا دەڵێ :

لادە چارشێوی ڕەشت بادەرکەوێ کوڵمەی گەشت

چون لەقەرنی بیستەما زۆر عەیبە ئەو رووگرتنە

هێمن دەیەوێ ژن بەر لەهەمووشتێک خاوەنی مافی ئینسانی خۆی بێ و زۆرجار دژی زۆرداری و بێ‌حورمەتی نیسبەت بەژن دەنگی خۆی هەڵدێنێ • هێمن ژنی خۆش‌دەوێ ، دەیپەرستێ و نرخی هەموو جوانیەکانی ئەودەستکردە

نایابەی تەبیعەت دەزانێ ، بەڵام لەلای هێمن خەبات بۆرزگاری گەل ، بۆئازادی کۆمەڵانی خەڵک لەژن خۆشەویستترە . لە « ئامێزی ژن » دا دەڵێ :

بەڵێ سەختە ، یەکجار سەختە   دووری لـــەژن ، نامـــرادی
بەڵام لـــەژن خوشەویستتر   لەلای‌من ئەتـــــۆی ئازادی

زمانی هێمن زمانی کوردی پەتی و جوانە . نە پڕە لە وشەی بێگانە و نە وشەی دەستکردی تێدایە . زمانەکەی زمانی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانە ، بەڵام هێمن کەخۆی خەڵکی موکریانە ، تەعەسوبی بەکار نەهێناوە ، بەزاراوەی موکریانی شێعر نالێ . بەتایبەتی لەم چەندساڵی دوایی‌دا زمانی هێمن نموونەی بەرزی زمانی ئەدەبی کوردی‌یە و بێ‌گومان لـە پێک‌هێنانی زمانی پەسندکراو (ستاندارد)ی کوردی‌دا تەئسیری هەبووە .

زمانی هێمن سادە و پەتی و ڕەوانە ، هـــەم ئەدیب و نووسەری کـورد پێی‌خۆشە و هەم نەخوێندەواری کورد لێی حاڵی‌دەبێ .

هەزار خۆزگەم بەبخوت شـــوانە   کـــە بەو مانگەشـــەوە جـــوانە
دانیشتووی لـــە رژد و هەڵـــدێر   پەنجـــە دەبزێـــوی لەبلوێر
دەگـــەڵ تەبیعـــــەت هاودەمی   شادی ، بەکـــەیفی ، بێ‌خـــەمی

« بەهاری کوردستان » فەرهەنگێکی بچووکی زمانی کوردی‌یە . بەتایبەتی بۆئەوانەی هەر لەشار ژیاون و لەڕۆژ باری ژیانی لادێ ئاگادارنین ، تابلۆیەکی ڕاستەقینە بەزمانێکی دەوڵەمەند و بێ‌هاوتا دەخاتە پێش‌چاو . ئەوشێعرە و چەند شێعری‌تر کە باسی تەبیعەت و ژیانی لادێ دەکەن ، بۆشارستانی ئەوەندە وشەی نەبیستراویان تێدایە کە زۆرجار خوێنەر سەری سـوڕ دەمێنێ و ناچار دەڵێ زمانی کوردی چەند دەوڵەمەندە و بەداخەوە خزمەتی نەکراوە . دیوانی هێمن شیعری وەک « بەهاری کوردستانی » بەراستی فەرهەنگێکی دەوڵەمەندی زمانی کوردی‌یە .

شێعری هێمن لەتەشبیهی جوان ئاخنراوە •

خۆشەویستی گۆشەکەی تەنیایی هەر ئەژنۆکەمە
بۆیە رۆژ و شەو وەها گرتوومەتە نێو باوەشم

لە « شەنگەبێری » دا ئەنجامی شیعرەکەی ئەمەیە :

زۆری نەماوە بێتەبەر ، نەمامی هەوڵ و خەباتم
لەداگیرکەر پاک بێتەوە خاکی پیرۆزی وڵاتم

چەک دادەنیم ، گۆچانەکەی جارانم هەڵدەگرمەوە
تۆ هەربێریبە من هەرشوان ، فریشتەی تاسە و ئاواتم

هێندی شیعری هێمن گەیشتۆتە پلەی هەرەبەرزی ئەدەبی کوردیەوە • یەکێک لەوانە « کاروانی خەبات » • بروانە چۆن باسی شەهیدبوونی رووناکبیرێکی خەباتکەر دەکا :

هەرچوار تەنیشتی گیرابوو لەسەنگەرێکدا بەتەنێ
ئەولاوەی بەڵێنی دابوو هەتامردن چەک دانەنێ

• • •

رووناکبیرێکی تا ئەمڕۆ دەچوو بەرەو ئاسۆگی روون
ئێستا هیوای بەبوولێڵ بوو بۆ لەگەمارۆ دەربازبوون

بەراستی ئەوەی هێمن لەسەر گۆران دەیڵێ لەسەر خۆشی راستە : تاکی لە جوانیپەرستیدا کەمە و وشە لەدەستیدا وەک مێوە ، دڵتەرە و خۆشخەیاڵە و ناسکبینە ، بەهونەرە و شارەزا و وشەرەنگینە •

هیوام ئەوەیە هێمن ساڵانی درێژ لەناو گەلی کورددا ، لەریزی خەباتکەرانی رێگای ئازادی گەلی کورددا ، تێکۆشانی خۆی لەپێناوی رزگاری گەلەکەمان ، لەپێناوی پێشخستنی زمان و ئەدەبی کوردی ، هەر درێژەپێبدا • دڵنیام کە

لەدواڕۆژدا هێمن زۆرجار پەری شیعر دێنێتە ژوانی‌خۆی و دیوانێکی ترمـــان پێشکەش دەکا کە شیعری کوردی جوانی تێدابێ •

شیعرێک وەک خوناوەی باران   شێعرێک وەک سـرتەی دڵـداران
شێعرێک وەکـوو دەریاری بێ‌بـن   گــــەرمتر لــەباوەشـــی ژن
شێعرێک سروودی شــادی بێ   شــیعرێک دەنگی ئازادی بێ

بەهیوای ئەو ڕۆژە •

دوکتور عبدالرحمن قاسملو

سەید موحەممەد ئەمینی شێخەلیسلامی موکری

لەکوێوە بۆ کوێ؟

من بۆخۆم وام ، ڕەنگە زۆرکەسیش وابێ ، کە شیعری شاعیرێك یا نووسراوەی نووسەرێك دەخوێنمەوە « چ زیندوو چ مردوو » پێم خۆشە خۆشی بناسم . بزانم کێیە ؟ خەڵکی کام وڵاتە ؟ کاری چیە ؟ چۆن دەژی و ئەگەر مردووە چۆن مردووە ؟ لەکوێ نێژراوە ؟

بۆیە بڕیارم دا سەرگورشتەی خۆم لەسەرەتای ئەو بەشەی دیوانەکەمدا بنووسم . بەکێیم گووتبا ئەوسەرگورشتە بنووسێ ؟ کێ من لەخۆم باشتر دەناسێ ؟

پێوە بووم زۆر درێژی بنووسم . تەماشام کرد دەبێتە چیرۆکێکی درێژو شیرین و پڕکارەسات . چیرۆکێك لە بەسەرهاتی ئینسانێك لەواقیع نیزیکترە ؟ ئەویش بەسەرهاتی ئینسانێکی نیزیکەی پەنجا ساڵی لە ساڵەکانی چەرخی بیستەم ، ئەوچەرخە سەیرو سەمەرەیە ، ئەوچەرخە پڕپێشەو شەڕو شوورە ، ئەوچەرخە پڕلەکارەسات و پەلامارە ، ئەوچەرخە پڕلەشۆڕش و ئاڵوگۆڕە وەبیر بێ . بەتایبەتی ئەگەر ئەوئینسانە کورد بێ . کوردێکی بێبەش و چارەڕەش بێ و تارادەیەك لە خەباتی ڕزگاریخوازی نەتەوە زۆرلێکراوەکەیدا بەشدار بووبێ . بەڵام بەداخەوە بۆم نەکرا . بەشی زۆری لەبەر تەوەزەلی خۆم . با بمێنێ بۆهەلێکی تر ئەگەر مام وازی لێ ناهێنم .

خوێنەری خۆشەویست ! پێت وانەبێ لێفەم لەسەر هەتیوان هەڵداوەتەوە و لەبنی کوولەکەم داوە و هەرچی هەیە نووسیومە . تا هەروا کورتە سەرگورشتەکەمت بۆ دەگێڕمەوە .

شاعیری هیچقازانجی بۆ من نەبووبێ ئەوقازانجەی هەبووە کە ئەوناوە دووردرێژەی « سەید موحەمەدئەمینی شیخەلیسلامی موکری » لەکۆڵ کردوومەتەوە .

باوکم ناوی سەید حەسەنی شیخەلیسلامی موکری بوو ، لەتۆرەی مەلا جامی چۆڕی بوو کە سێسەدساڵ لەوەپێش هاتۆتە سابلاخ و بنەماڵێکی گەورەی لەومەڵبەندە پێك هێناوە .

دایکم ناوی زینەب و کچی شیخی بورهان بوو کە ئیستا بنەماڵەیەکی گەورەی موکریانن .

بەهاری ساڵی ۱۳۰۰ی هەتاوی ۱۹۲۱ی زایینی بەشەوی جێژنی بەراتێ لەگوندی لاچین نیزیکی سابلاغ لەدایك بووم • مێژوکم لەمەمکی دایکم نەکردوە و فرچکم بەشیری دایەن گرتوە •

دایکم زۆر جار بەچاوی دادەدامەوە و دەیگوت : تۆ پێوقەدەمڕەش بووی • هەرتۆم وەزگ کەوت لەشی ساغم بەخۆمەوە نەدی • نەخۆشیم پێوە نووسا ، کوێرەوەری و پەژارە ڕووی تێکردم • لەسەر مانگ و ڕۆژی خۆم بووم کە ناچار بووین بڕەوین و بچینە لادێ • کە بەربویەوە ، نە من تلپاتیتەڕم لەمەمکی دابوو ، نە باوکت سیپاڵێکی لەماڵێدا مابوو • لەشکری شکاك ئێمەشی وەكهەموو خەلکی سابلاغ سافلەساف تالان کرد و گەسکی لەو ناوماڵەدا کە سێسەدساڵ بوو وەسەریەك نرابوو و بە میرات بۆ باوکت بەجێ مابوو •

منیش جارجار بەپێکەنینەوە دەمگوت دایەگیان سووچی من چی‌یە ؟

دایەنەکەم ناوی یاسەمەن و خەلکی ئازەربایجان بوو • لەلەکەم کە ناوی عیزەت بوو خەلکی تورکیا بـوو ، ئەودووانە لەبەر هەژاری و نـەداری خۆیان پەڕیوەی کوردستان ببوون و لەگوندەکەی ئێمە گیرسابوونەوە و لەسەروبەندی لەدایك بوونی مندا منداڵێکیان ببوو • منداڵەکەی ئەوان لەمن بەختەوەرتر بوو ، نەژیابوو و تووشی کوێـرەوەری دنیا نەهاتبوو و عەمری درێـژی بۆمن بەجێ هێشتبوو و پارووی دایكوبابیشی لە ڕۆنی هاویشتبوو •

ئەو ژن و پیاوە هەژار و ئاوارە بە دڵوگیان منیان بەخێو دەکرد و زۆریان خۆش دەویستم • منیش ئۆگـری ئەوان ببووم وەك دایكوبـابی خۆم خۆشم دەویستن •

لەبیرمە زمانی ئەوانم وەكبلبل دەزانی ، جا نازانم تورکیم دەزانی یا ئازەری؟ ڕەنگبێ ئازەری بووبێ ، چونکە منداڵ زمانی دایکی باشتر فێر دەبێ •

مردنی عیزەت و تۆرانی یاسەمەنم باش وەبیر دێ • ئەم ڕووداوە یەکەم زەبری توند بوو کە وەهەستی ناسکی منداڵانەی من کەوت و یەکێکە لە بیرەوەریە هەرەتاڵەکانی ژیانم • لەڕاستیدا من دووجار هەتیو بووم و دووجارم دایكوباب مردون : جارێك بەساوایی و جارێك بەپیری •

بابم هەم دەوڵەمەند بوو ، هەم بەدڵ و دەس‌بلاو • چاکی بەخێو دەکردین ، پێنج خوشك و دووبرا بووین ، کاکم و خوشکێکم لەمن گەورەتر بوون • بەمنداڵی زۆر تێروتەسەل و کۆكوپۆشتە بووم • بەڵام کۆیلە و دیل بووم ، کۆیلەی ناو قەفەزیزێڕ ، کۆیلەی ڕێوشوێنی کۆن •

ڕێوشوێنی بنەماڵـەکەمان ئیجازەی نەدەدا من لـەگەڵ هاوتەمەنەکانم گاڵتەوگەپ بکەم • چونکە من کوڕەدەوڵەمەند بووم و ئەوان کوڕەهەژار • من کوڕی شیخەلیسلامی بەناوبانگ بووم • ئەوان کوڕی لادێیەکی بێناوونیشان • من بەروپشت‌ئەتلەس‌بووم و ئەوان کەڕەکرمانج • من کۆكوپۆشتە بووم و ئەوان ڕووتوڕەجاڵ •

ئاخ ... گەورەکانم تێنەدەگەیشتن من چەندپەرێشان و کەلەلام ، ئەوان نەیاندەزانی بەوکردەوەی خۆیان چۆن هەستی من بریندار دەکەن ، برینێك کە دەبێتە گریمانەی ڕووحی و تامردن سارێژ نابێ .

ئێستاش کە وەبیرم دێتەوە کزەم لەجەرگی دێ و خەمێکی گران دامدەگرێ ، کە من لەهەموو خۆشی سەردەمی منداڵی بێبەش بووم.لەپێش چاوی‌من‌منداڵەکانی گوندەکەمان ، ئەوڕەش‌وڕووتانەی هاوشانی من نەبوون ! بەئازادی و بێباکی گاڵتەوگەمەیان دەکرد ، لە خاك‌وخۆڵ دەگەوزین ، لە سەربانان هەڵدەبەزین ، لە قوڕوچڵپاودا غارغارێنیان دەکرد ، لەسەر تەپۆلك و کۆپەین ملانەیان دەگرت ، لەسەر سەهۆڵ خلیسکیان دەکرد ، لەسەر لۆدە کا باز بازێنیان دەکرد ، بەگژ یەکدا دەچوون ، پێك هەڵدەپرژان ، ئاشت دەبوونەوە ، ئاورۆچکەیان دەکردەوە و خانووچکەیان دروست دەکرد . هێلانە چۆلەکەیان دەردەهێنا ، تەبکەیان دەناوە . هەلووکێن ، تۆپێن ، هەمزەل ، هەنگلەشەلە ، دایە من مەدە بەگورگی ، هەڵوای بەشەپان ، قەرەقەری و دەیان جۆرەگاڵتەی دیکەیان دەکرد . بەڵام من بەوتاوانەی کە نەجیبزادە بووم دەبوو وەك گەورەگەوران لە دیوەخان لەسەر چۆك دابنیشم و متەقم لەبەر نەیەتە دەر ! بۆ بەدبەختی لە ماڵی ئێمەدا نێرینەی لەمن پچووکتر نەبوو . دەبوو لەبەر هەموویان یەك‌پێ هەستم و تائیزنم نەدەن لەبەر دەستیان ڕاوەستم و دانەنیشم ، لەدوای هەمووان نان‌وچام بۆ دابنێن . چەندم پێ‌خۆش بوو نە کەوای مەخمەر و تاقە و قوتنی* و خەزەلم* لەبەر دابا ، نە پانتۆڵی ئاڵمانی زەردم لەپێ دابا ، نە کاڵەی شەمامەبەندی ئاوریشم چنم لەپێ دابا و نە شەدەی سەوزم لەسەر با و نە پشتێنی پەشمینەی کەسکم* لەپشت دابا و وەك منداڵە ڕووتەڵانەکان ئازاد بام .

نەڵێن ماشاڵڵا کوڕەکە لەوتەمەنەش‌دا ئازادیخواز بووە و هەستی بە جیاوازی چینایەتی کردوە و ڕقی لێبووە ، نەخێر نەوەڵڵا نە ئازادیخواز بووم و نەترەماش ، وازم لە گەمە و یاری بوو و براوە .

تەنیا بیرەوەریەکی خۆشم لە زەمانی منداڵیم هەیە ، ئەویش ئەوەیە شەوانە دەچوومەوە ژووری و سەرم وەسەر ڕانی دایەمرۆت دەکرد و ئەویش حیکایەتی بۆ دەکردم ، تاخەو دەیبردمەوە . دایەمرۆت پیرێژنێکی دنیادیدەی کۆنسال بوو . بوخۆی نەیدەزانی‌تەمەنی چەندە ، بەڵام بێگومان زۆری لەسەدسال هەڵبواردبوو . شەش‌پشتی بنەماڵەی ئێمەی دیبوو . سەرسپی و هاودەمی دایکم بوو . ڕووح‌سووك ، قسەخۆش و نوکتەباز بوو ، هەزاران نەقل‌ونەزیلەی خۆشی دەزانی و بۆی دەگێرامەوە . زۆرشتی بەنرخ لەو فێر بووم کە لەژیاندا کەلکم لێوەرگرتن . ڕووحی شاد بێ .

ئەلفوبێم لەخزمەت مامۆستا سەعید ناکام خوێند ، کە ئەودەم مێرمنداڵ بوو . کاکم کە مامۆستای تایبەتی بۆ ڕاگیرابوو ، زۆر لەخوێندن دەترسا و خەریك‌بوو منیش بترسێنێ و بەمەرەدی* خۆی بەرێ . بەڵام مامۆستا ناکام

نەك هەر سامی لەخوێندن شکاندم ، بەڵکە تێی گەیاندم خوێندن خۆش و شیرینە • پێش ئەوەی ئەلفوبێیم پێ بناسێنێ بزنۆکە و مەڕۆکەی حوسێن حوزنی ئەوەندە بۆ خوێندبوومەوە هەءووم لەبەر بوو • کتێبی ئەنجومەنی ئەدیبانی ئەمین فەیزی‌مان هەبوو • شیعرە گاڵتەکانی شیخ ڕەزای فێر دەکردم • لەبیرمە قەسیدە درێژەکەی عاریف سایبم کە وا دەس پێدەکا : « ئاوارەیی خاکی وەتەن و سەیر و سەفا سوم » لەسەرڕا بۆ خوارێ لەبەر* بوو ، وەك تووتی دەمخوێندەوە و لەمانای نەدەگەیشتم •

کە سامم شکا بابم ناردمیە سابلاخ تا لە مەدرەسەی دەوڵەتی بخوێنم • لەپێشدا زۆرم پێ خۆش بوو • لەمەدرەسەی « سەعادەت » ناونووسیم* کرد • بەڵام کە ڕۆژی هەوەل چوومە سەر کلاس تۆقیم و وەختابوو شێت بم • من منداڵێکی لادێیی نازدار بووم ، لەکوردی بەولاوە هیچ‌زمانم نەدەزانی لەمەدرەسەش کەس نەیدەوێرا بەکوردی قسە بکا •

من لەژیانمدا ڕۆژی ڕەش و تاڵم زۆر دیون ، بەڵام ڕۆژی ڕەشتر و تاڵترم لەو ڕۆژە نەدیوە کە چوومە مەدرەسە • مامۆستاکەم کە خۆی کورد بوو و دوایەش تێگەیشتم فارسی باش نازانێ ، بەفارسی تێی ڕاخوڕیم هیچی تێ نەگەیشتم • هاودەرسەکانم کە هەموویان لەمن باوخۆش‌تر بوون پێم پێ کەنین ، زۆر بەخۆمدا شکامەوە • ماوەیەك بەشەو لەبن لێفەدا لەترسی مەدرەسە دەگریام و بەیانی بەقرخەمەرەسی* دەچوومەوە • منداڵ هەموو گاڵتەیان پێ دەکردم و پێیان دەگوتم « کرمانج » • لە مەهاباد بەخەڵکی لادێ دەڵێن کرمانج و بەوشەیەکی سووکی دەزانن • دوایە بۆیان گێڕامەوە دەیانگوت بەفارسی جنێومان پێ داوی و حالی نەبووی • چابوو سێ‌چوار کوڕەپوورم لەومەدرەسە دەیانخوێند و لەسەریان دەکردمەوە • دەنا منداڵە وردکە لەوانە بوو شێتم بکەن • ئێستاش نازانم کوێڕا فارسی فێر بووم و لەگەڵ وەزعەکە ڕاهاتم •

مەدرەسەکەمان خانوێکی گەورە و کۆن و کەلاوە بوو • تاقە چاوەیەکی* ئاودەست هەبوو قەت وەبەر نەدەکەوت • مزگەوتمان لێ نیزیك بوو ، بەڵام نە فەڕاشی مەدرەسە دەی‌هێشت* وەدەرکەوین و نە مجێوری مزگەوت ڕێگای* دەداین بچینە ئاودەستی مزگەوت • بۆشکەیەك ئاوی چۆمی بۆگەن لەبن دیوارێك داندرابوو • دەفرێکی تەنەکەیان لەسەر دانابوو ، ئەوهەموومنداڵە بەودەفرە ئاویان* دەخواردەوە • هەمیشە لەسەر چوونەئاودەست و ئاوخواردنەوە شەڕ لەنێو شاگردەکاندا پەیدا دەبوو و « نازم » ی مەدرەسە ، کە پیاوێکی زور زاڵم بوو بیانووی وەگیر دەکەوت کە دارکاریان بکا •

ژووری دەرس‌خوێندنمان تەنگ‌وتاریك بوو • پەنجەرێکی تێدا بوو کە لەباتی شووشە کاغەزی لێ درابوو • بۆئەوەی ڕووناکتر بێ کاغەزەکەیان بەرۆن چەور کردبوو • کورسیەکانی چەپرەك و شکاو بوون • مێز و کورسی مامۆستاش لەهی ئێمە باشتر نەبوو • مامۆستاکەمان پیرەپیاوێکی کوێرەمووشەی زۆر

توورەوتۆسن بوو • هەمیشە سێ‌چــوار شوولی ئالووبالووی لووس‌ولێک* و ئەستووری لەسەر مێزەکــە دانرابوو • هەرکەس دەرسی نەزانی‌بـا یا ورتەی لەبەر هاتبـا دەر زۆر بێ‌ڕەحمانە وەردەگەرا سەروگوێـلاکی • تا فێری فارسی بووم دووسێ‌جاری بێزاز کردم • بەڵام لەدوایی‌دا لێی‌نەدام • کە مامۆستا چووبا دەر شاگردێک کە پێ‌یان دەگوت « موبسیر » لەجێگای ئەو دادەنیشت • ئەرکی ئەوە بوو هەرکەس بزۆزی بـکا بـە مامۆستا بلێ • هەمووومان لە موبسیر پتر دەترساین تا لە مامۆستا • هۆی ئەوە بوو مامۆستا ڕقی لەکەس نەبوو و لەخۆڕا لە کەسی نەدەدا ، بەڵام موبسیر ئەوەی نەدەزانی ڕقی لەهەرکەس بایە با هیچیشی نەکردبا شکایەتی لێدەکـرد و مامۆستاش بێ لێ‌پرسینـــەوە و پێ‌ڕاگەیشتن دەیکوتا •

بەرنامەی دەرسەکانیشمان تـازە فیکری لێدەکەمەوە زۆر گـران بوو • ئەوسالی وام ڕابوارد و لەئاخری ساڵێ‌دا یەکێک بووم لە باشترین شاگردەکانی کلاس‌و لە ئیمتیحانی ئاخری* ساڵ‌دا زۆرباش دەرچووم •

هاوینێ چوومەوە گوند • حەیف مامۆستا ناکام لـەوێ نەمابوو • بـەڵام میرزایەکمان هەبوو زۆر لەمامۆستاکەی مەدرەسەم خوێنـدەوارتر بوو • لەکن ئەو و بابم کتێبی دووەمم تەواو کرد • بەرنامەی ئەودەمی وابوو دەبوو هەموو کتێبەکە لەبەر بکەی و من هەمووم لەبەر کردبوو •

ساڵی دووەم زۆر ئاسوودە بووم • هەرمەشق و حیساب و دیکتـە مابـوو لەوانیش‌دا باش بووم • بۆیە هەر لەهەوەڵەوە یەکێک بووم لەشاگردە باشەکان و پێم وانیە لەوســاڵی‌دا لەســەر دەرس لــە شوولێک زیاتریان لێدابم • وەزعی مەدرەسەش لەپار باشتر بوو ، ژوورەکەمان لەهی پار زۆر خۆشتر و ڕووناکتر بوو ، مامۆستاکانیشمان باشـتر بوون • بەڵام یەکیان کە کـورد بوو و دەرسی فارسی پێدەگوتین زۆر توند و بەزاکوون* بوو ، هەموو رووحمان لێی‌تۆقی بوو • مامۆستای حیسابمان ئازەری بوو • فارسی ئەوەندە خراپ دەگوت کە ئێمەی منداڵ گاڵتەمان پێدەکرد • بەڵام حیسابی باش فێر کردین • لەبیرمە ئێوارێک جەدوەلی زەربی بۆ نووسینەوە* و هەریەکە دانەیەکی داینێ و حاڵی کردین چۆنی لەبەر کەین • گوتی سبەینێ ئێوارە لێتان دەپرسمەوە و هەرکەس ڕەوانی نەکردبێ غەڵەت* و شوولی لێدەدەم • من ئەوشەوەی نەنووستم تا لەبەرم کرد • سبەینێ لێی پرسینەوە ، کەس نەبوو بەتەواوی لەبەری بێ و وێی‌نەکەوێ • تەنانەت من کە زۆرچاکم لەبەر کردبوو شوولێکم ئافەریمانە هەرخوارد • خـۆش ئەوە بوو مامۆستای حیسابمان بۆخۆی لێی‌نەدەدابن و مامۆستاکەی ترمان ئەوزەحمەتەی لەباتی ئەو دەکێشا •

چوارکلاسم لەمەدرەسـەی سەعادەت و پەهلەوی خوێنـد • هاوینانیش لەگوند لەکن بابم تۆمـار و کتێبی ئینشام دەخوێند و لەبەر خـەتی ئەمیرنیزامی گەرووسی و میرزا حوسێنی ڕەشـەم دەنووسیەوە • ئینشـای فارسی باش فێر ببووم و خەتم یەکجار خۆش بوو ، زۆر لە ئێستام خۆشتر دەنووسی •

دەڵێن دەعبای زیرەك بەدندووكێ پێوە دەبێ • بابم كە خەت و ئینشای منی دیت ، گوتی ڕۆڵـــە بوویە میرزا و خوێنـــدنی مەدرەسە بەســـە ، بچۆ لە مەدرەسەی دینی بخوێنە و جێی مەلاجامی چـۆڕی بگرەوە • زۆرم پێناخۆش بوو دەست لـە خوێندنی مەدرەسە هەڵبگرم ، نازانم بۆ هیچ پێمخۆش نەبـوو ببمە مەلا • ڕقم لە بەرگەكەیان بوو • كەوای درێژ و تەشك و پالدێمی مەلایانەم پێ جوان نەبوو • بەلام چار چبو ؟ حوكمی حاكمە و دەردی موفاجا • تەسریفی زەنجانیان لە بنهەنگل نام و هەیدێ بۆ خانەقای شێخی بورهان تا دەس بكەم بە رایەلەكردن و ئالێ باباگوتن* • جا پاش ماوەیەك كەوای ئاودامێن لەبەر بكەم و سیواك لەلاسەر بچەقێنم و شـالی گەرگەڕی لەسەر ببەستم و جێگای مەلاجامی چۆڕی بگرمەوە و وەجاغی بنەماڵەكەمان كوێر نەكەمەوە •

چوارساڵ لەخانەقا خوێندم یا باش ئەوەیە بڵێم نەمخوێند • بەلام تۆڵەی كوێنەتی ساوایەتیم ئەستاندەوە • لەگـەل گەلی خالۆزاكانم كـە وەك بـەرانی سوڵتان مەحموود بەرەڵلا و تەرخان بوون و لەهیچ جێگایەك دەنگ نەدەدران و كەس بەرپەرچی نەدەدانەوە ، گەلێكم بەدفەڕی و بزۆزی و دەسبزێوی كرد •

نەوەشێخ ، ئەویش نەوەشێخی چلساڵ لەوەی پێش ئەگەر كەس دەستی وەبەر نەیەنێ و بەرپەرچی نەداتەوە لەسەروبەندی بلووغدا چدەمێنێ نەیكا ؟

ئەوچوارساڵە خۆشترینساڵەكانی ژیانی منن • زۆرخۆشمان ڕادەبوارد • دەستەیەكی ٨ـ٩كەسی هـاوتەمەن بووین ، هەموو خالۆزا و پوورزا بووین • هەرهەژارمان بێگانە لەگەل بوو كە لە خۆمان هەڵنەدەبوارد • ئەویش بۆخۆی زۆر قسەخۆش و خوێنشیرین بوو و باوكیشی پیاوێكی زۆرماقووڵ و لە خانەقا زۆر خۆشەویست بوو •

شاعیرێكی فارس دەڵێ :

مرد خردمنـــد هنرپیشەرا	**عمر دو بایست دراین‌روزگار**
تابیكی تجـــربە آموختن	**با دگری تجـــربە بستن بكار**

بۆ پیاوی خاوەنهونەر و زانا دوجار ژیان پێویستە تا لەیەكیاندا تەجرەبە* وەسەریەك بنێ و لەوی‌تریاندا تەجرەبەكەی لەكار بێنێ •

دەستی شكاو و ڕانی وردم ، ئەوی ئێستای دەزانم ئەگەر ئەودەم دەمزانی كار لەجێگایەكی دیـــكە بوو و منیش شتێـــكی‌تر بووم • بەڕاســـتی خانەقا زانستگایەكی گەورە بوو و دەمتوانی زۆرشت فێر بم •

خانەقای ئەوسەردەمە زۆر ئاوەدان بوو • خەڵك دەهات و دەرۆیی و كەس هەقی بەسەر كەسەوە نەبوو • فەرق و جیاوازی زۆركەم بوو • جارێكی دیكەشم گوتوە و دووپاتەی دەكەمەوە دەتگوت كەشتی نووحە • لەهەموو تۆو و تۆرە و ڕەگەزێكی لێبوو ، پەنای بێكەسان و لێقەوماوان و ئاواران بوو • پیاوچاك ،

خۆپارێز ، دیندار ، موسلمان ، مەلا ، سەید ، زانا ، خوێندەوار ، چەتە ، دز ، پیاوکوژ ، نەزان ، شێت ، بێکارە ، پەك‌کەوتە ، کوێر ، شەل تەنانەت بێ‌دینیش لەبن‌میچێکدا کۆ ببوونەوە و پێکەوە دەژیان و هەموو یەك‌جیرەنانیان وەردەگرت ٠

ئەفغانی ، فارس ، تورك ، ئازەری و تەنانەت هیندیشی لێ‌بوون ٠ کوردی هەموو ناوچەکانی کوردستانی لێ‌هەبوون ٠ کە بەشێوەی جۆربەجۆر قسەیان دەکرد و هی‌وا هەبوون بەزەحمەت* تیك‌دەگەیشتن ٠ پیـــاوی گەورە و زانـا بەناوبانگەکانی ئەوسەردەمی موکریان وەك مامۆستا فەوزی ، سەیفی قازی ، پێشەوا قازی موحــەمەد ، حــاجی مەلا موحەمەدی شەرەفکەندی ، عەلیخانی ئەمیری بەتایبەتی ئاغا خوێندەوار و زاناکانی فەیزوللابەگی هات‌وچۆی خانەقایان دەکرد و بەمانگ و دوومانـگ لەوێندەرێ* دەمانـەوە ٠ مەلای گەورەگەورەی لێ‌بوون و دەرسیان دەگوتەوە ٠ پڕبوو لە سوختە و موستەعیدی باش ٠ کەسێك ویستبای بخوێنێ و شت فێر بێ جێگای خوێندن و شت‌فێربوون بوو ٠ بـەڵام من لەکیسم چوو و ڕەفاقەتی خاڵۆزاکانم و فیز و هەوای نەوەشێخی نەی‌هێشت لەوهەلە کەڵکی پێویست وەرگرم ٠ بێجگەلەوە لەماوەی ئەوچوارساڵەدا دووجار خراپ نەخۆش کەوتم و لەخوێندن بووم ٠ جارێك کەوتوویبم گرت و لەمردن گەڕامەوە ٠ تەنانەت دەیانگوت ئاومان بۆ گەرم کردوی و کفنمان بۆ بڕیوی ٠ جارێکی‌تر کوانێکی گەورەم لە لامل هات و شەش‌مانگ لەبەری کەوتم و پاشان عەمەلیان کرد و ماوەیـەکی دووروودرێژ بناوبوێر* بووم ٠ ئەوکوانـە بەجارێك هێزوبڕستی لێ‌بڕیم و هەرگیـز وەك‌خۆم لێ‌نەهاتەوە ٠ من بەمنـداڵی قەڵەو و پتەو و بەهێز و هەرەکـەت بووم ٠ کەم منداڵی هاوتەمـەنی خۆم بە زۆرەوانی دەرۆستم دەهاتن ٠ بەڵام کە ئەوکوانەم لێ‌هات ئیتر هێز و توانام لە کەمایەسی* دا ٠

ئەودەمی لە سابڵاخ دەم‌خوێند هەژارم دەناسی ، هات‌وچۆی دوکانی بابی هەژارم دەکرد ٠ مەلایەکی پیری زۆر قسەخۆش بوو ٠ کە چوومە خانەقا یەکترمان گرتەوە و بووینە دۆست ٠ جاروبار خۆمان لە گاڵتەوگەپ دەدزیەوە و شێعرمان دەخوێندنەوە ٠ هەمووشوێنەوارەکانی سەعدی و حافز و مەولەوی و کەلیم و سایب و شاعیرە بەرزەکانی فارسمان پێکەوە دەخوێندنەوە و هەر تێ‌گیراوێ‌یەکی هەشمان‌با ڕەهاکردنی هاسـان بوو ٠ خانەقا ئەدیبی زۆرگــەورەی لێ‌بوون ، لێمان‌دەپرسینەوە ٠ مەلا قادرێکی پــیری لــەرزی دەنگ‌نووســاوی لێ‌بوو ، هەربەحاڵ مابوو ٠ ئەگەر بڵێم ئەومەلایە ئاساری سەعدی لەخــودی سەعدی باشتر دەزانێ پێم‌وایە موبالەغەم نەکـردوە ٠ کەیفی بەوە دەهـات شیعرێکی سەعدی لێ‌بپرسیـەوە ، جا بەودەنـگە نووساو و لەرزە سەعاتێـــك بۆت شی‌بکاتەوە ٠ خۆ شێخ موحەمەدی خاڵم چ‌ئەدیبێك بوو من ناتوانم تاریفی بکەم ٠ ئەودەمی شەڕەشەقی ژیان وای لێ‌نەکردبووم ناوی خۆشم لەبیر بچێتەوە ٠ هەر شیعرێکم خوێندباوە دەست‌بەجێ دەهاتە بەرم ٠ هەزاران شیعری فارسیم لەبەر

بوو • شیعری کوردیشمان هەرچی وەگیر کەوتبا لەگەڵ هەژار دەمان نووسیەوە و لەبەرمان دەکرد •

لە ئاخریدا من و هەژار بەتەواوی لەتاقمی کوڕەشێخەکان جوێ بووینەوە و شەوورۆژ خەریکی شیعر خوێندنەوە بووین • چەندچیرۆکی گەورە و چووکی وەك ئەسکەندەرنامە و ئەمیر ئەرسەلان و شیرۆیە و حوسێنی کوردمان پەیدا کردن و خوێندمانەوە • شەوی سێشەممو و جومعەی وا هەبوو هەموو فەقێیەکانی خانەقا دەکەوتنە لایەك و من و هەژاریش لەلایەك و شیعرێن‌مان دەکرد • بڕوا بکەن بۆڕمان دەدان •

ئەوهەموو شێعرخوێندنەوە و ڕەفاقەتی هەژار و هاتوچوی مەجلیسی ئودەبای خانەقا زەوقی ئەدەبی لەمندا بەوجوود هینا و تەنانەت شیعری فارسیشم دەگوت • بەڵام تەنیا لەڕووم هەڵدەهات بۆ هەژاریان بخوێنمەوە • ئەو خوداگرتوەش* لەباتی ئەوەی بۆم چاك بکا و هانم بدا گاڵتەی پێدەکردم • لەبیرمە جارێکی شێعری شاعیرێکی فارسم دزیبوو و لەناو شێعری خۆم ئاخنی بوو ، بۆم خوێندەوە • گوتی وەڵلا ئەوانی خۆت زۆر خراپن ، بەڵام هینەکەی ئیبنویەمین زۆر باشە • زۆر بەخۆمدا شکامەوە و دەستم لەوکارە ناڕەوایە هەڵگرت • خەریك بووم شتێك بەشتێك بکەم کە بابم تێگەیشت ئەوماوە عومرمم بەزایە چووە و لەخانەقا نەمخوێندوە ، رای گوێزتم بۆ کولیجە • ئەویش ملکی خالم بوو و مامۆستا فەوزی لەوێ مەلایەتی دەکرد •

دەبێ بلێم من دەسکردی فەوزیم • ئەو هەڵی وەشاندمەوە و تێکی هەڵشێلام و سەرلەنوێ دروستی کردمەوە • ئەو دەرکی زانین و فێربوونی بۆ کردمەوە • لەڕێگای ژیانی پێ نیشان دام • بێگومان ئەگەر نەچووبامە خزمەت فەوزی و لەکن ئەومامۆستایەم نەخوێندبا رێبازی ژیانم ئەو رێبازە نەدەبوو کە گرتم و پێیدا ڕۆیشتم و ئێستاش بەرم نەداوە •

ئەو تێیگەیاندم من ڕۆڵەی کوردم و کوردیش نەتەوەیەکی بێبەش و چارەڕەش و زۆرلێکراوە و دەبێ ڕۆڵەکانی لەپێناوی رزگارکردنیدا فیداکاری بکەن و لەخۆبوردویی نیشان بدەن • ئەو فێری کردم زەوقی ئەدەبیم چۆن تیف‌تیفە* بدەم و مشت‌ومالی بکەم • ئەو فێری کردم چۆن بنووسم و چۆن شێعر بلێم • ئەو فێری کردم وڵاتەکەم خۆش بوێ و پێی هەڵبلێم • ئەو حالی کردم کوردی زمانێکی ڕەوان و بەربلاو و دەوڵەمەندە و دەکرێ ئەدەبێکی گەورە و دنیاپەسندی هەبێ •

ئەو حاجی قادری کۆیی ، نالی ، کوردی ، سالیم ، مەولەوی ، حەریق ، مەحوی ، ئەدەب ، و وەفایی پێناساندم و شێعرەکانی ئەوانی بۆ شی کردمەوە • ئەو فێری ڕۆژنامەخوێندنەوە و ڕۆمان‌خوێندنەوەی کردم • ئەو دیوانی شاعیرە شۆڕشگێڕەکانی فارسی بۆ پەیدا کردم و هانی دام بیانخوێنمەوە و شتیان لێ فێر بم • بەڵام سوێندی دام قەت بەفارسی شێعر نەلێم و هەتا بۆم دەکرێ بەکوردی بنووسم •

سالونیویک لەخزمەت ئەو خوێندم • بەیانان لەگەل گزینگ دەکەوت ، دەچوومە مالی مامۆستا و زۆر رۆژی وا هەبوو ، تا بانگی نیوەڕۆی دەدا و مامۆستا هەلدەستا بۆ نوێژ دەرسم دەخوێند و هیچمان ماندوو نەدەبووین ؛ کەم وابوو لەسەر کتێب دەرسم پێ بلێ ،، دوڕوگەوهەری نایابی لەدەریای قوول و بێبنی زانستی خۆی دەردێنان و لەکۆشی منی هەژاری چاولەدەستی دەکردن • بەڕاستی مامۆستا و شاگرد نەبووین پیر و موریدر بووین • من تاڕادەی پەرستن ئەوم خۆش دەویست و ئەویش منی بەکوڕی خۆی دەزانی • ئەگەر ڕۆژێك نەمدیبا ئارەزووم دەکرد • جومعە و سێشەممۆمان نەبوو • ئەو لە پێگەیاندنمدا بەپەلە بوو ، منیش تامی تێگەیشتنم کردبو و قەت لەخوێندن و خوێندنەوە و گوێڕاگرتن لە مامۆستا وەڕەز نەدەبووم •

پاش نیوەڕۆیانیش لەباتی مامۆستا دەرسم بەکچ و کوڕە گچکەکانی خالم دەگوت • ئەویش دووقازانجی هەبوو • هەم زانیاری خۆم بەرەوژوور دەچوو و هەم زەحمەتی مامۆستام* کەم دەکردەوە •

فەوزی بەبڕوای من یەکێکە لە گەورەپیاوانی مێژووی کوردستان ، کە داخەکەم شوێنەوارەکانی فەوتان و خۆشی لەبیر چۆتەوە • ئەولاوە کوردانەی لەسەردەمی پاتشایەتی ڕەزاخانی پەهلەوی‌دا کە بەتەقلیدی ئاتاتورك خەریك بوو گەلی کورد لە کوردستانی ئێراندا بتوێنێتەوە و یەکێك لەوسێ کوچکە ئاورە بوو کە پەیمانی سەعدآبادی پێكهێنابوو ، ئازایانە کوردایەتیان دەکرد ، یا ڕاستەوخۆ شاگردی فەوزی بوون یا شاگردی شاگردەکانی ئەو • بەتایبەتی پێشەوا قازی موحەمەدی شەهید شانازی بەوەوە دەکرد کە شاگردی فەوزی بووە •

مەلا ئەحمەدی فەوزی یا مەلای سولیمانی کێ بوو ؟ چکارەبوو ؟ بۆ پەڕیوەی مەلبەندی ئێمە ببوو ؟ نازانم • من ئەودەمی ئەوندەم مەبەست نەبوو ئەوانە بزانم • لەڕووشم هەلنەدەهات لێی بپرسم ، بۆخۆشی هیچ باسی خۆی بۆ نەکردووم • ئەوندە دەزانم دەیانگوت خەلکی شاری سولیمانی‌یە و لە کوردستانی عیراقەوە لەگەل شێخەلیسلامی گەورەدا کە لەپێش بابمدا شێخەلیسلامی موکریان بووە و هەر لەبنەمالەی مەلاجامی بووە ، هاتۆتە موکریان • پاش مردنی شیخەلیسلام ژنەکەی ئەوی مارە کردبۆوە و کچێکی لێ هەبوو کە بە جوانەمەرگی مرد • ژنێکی دیکەشی هێنا و کچێکی تریشی* لەوی بوو • وابزانم ماوە و مێردی کردوە • بۆخۆی لەسالی ١٩٤٣-١٩٢٢دا لەگوندی حاجی‌کەند مرد و لەخانەقای شێخی بورهان نێژراوە • کتێب و نووسینەکانی وەگیر زاواکەی کەوتن کە هیوادارم نەفەوتابن • وەك بیستوومە پاش مردنی ١٤٠ تمەن دراو و دوومایێی میرات لێ بەجێماوە •

ئەوزی زانایەکی گەورە ، ئەدیبێکی کەموێنە ، کوردێکی پاك و بێباك بوو . بەڵام شاعیرێکی باش نەبوو . بیرێکی تیژ و وردی هەبوو ، ئەمما تەبعەکەی ئەوەندە ڕەوان نەبوو بتوانێ بیخاتە ناو چوارچێوەی شێعری عەرووزیەوە . ئەودەمیش شیعری سپی* نەببووە باو . جاروبار شێعری خۆی بۆ دەخوێندمەوە . بەڵام هیچ بەدڵم نەبوون . جارێکی قەسیدەیەکی درێژی فارسی بو خوێندمەوە و نەشی گوت هی‌خۆمە . بەڵام من زانیم شیعری خۆیەتی . بێدەنگ بووم تا تەواو بوو ، گوتی پێت چۆن بوو ؟ گوتم باش نەبوو . وادیار بوو ~~خۆشی~~ زۆری خۆش نەدەویست پێ‌کەنی و گوتی : هی خۆمە . بەڵام بۆ کەس وەکتۆ بیروبڕوای خۆی دەرنابڕێ و بۆ هەرکەسم خوێندۆتەوە گوتوویانە زۆر باشە ؟ گوتم قوربان لەسایەی تۆوە من وام لێ‌هاتووە شێعری باش و خراب لێك بکەمەوە . ئەوجار قاقا پێ‌کەنی و گوتی دیارە نەك‌هەر باش نین ، بەڵکە خراپیشن و کاغەزەکەی وردورد کرد .

درۆ نەبێ لەخۆیم نەبیستووە ، بەڵام بیستوومە زۆر دۆستی عاریف سایب بووە . ئەوەشم بیستووە چەندجار مەحموود جەودەت هاتۆتە موکریان و لەماڵی ئەودا خۆی شاردۆتەوە و لەگەڵ خەڵك تەماسی سیاسی گرتوە ، تەنانەت بیستوومە کۆمەڵەی ژینەوەشیان دروست کردوە . بەڵام هەرگوتەیە و زۆر جێگای متمانە نیە . مامۆستا غەزەلێکی حافزی تەخمیس کردبوو کە لەناو شێعرەکانی‌دا پەسندم کردبوو . ئەوەش بەندێك لەوتەخمیسەیە کە بەبڕوای من وەستایانەیە .

گهی شوی ز امیران پادشه محسوب
گهی وزیر و بدرگاه پادشه محبوب
گهی شوی بسر دار ناگهان مصلوب
« بچشم عقل دراین رهگذار پرآشوب »
« جهان و کار جهان بی‌ثبات و بی‌محل‌است »

بێجگە لەفەوزی من لە کولیجە مامۆستایەکی دیکەشم هەبوو کە زۆری لێ‌فێر بووم . سەید عەوڵای سەیدمینە پیاوێکی یەکجار دزێو و ناشیرین و زۆر ناقۆڵاو و ناڵەبار و زۆر شپرێو و ئاڵۆز بوو . نەخوێندەوار بوو ، بەڵام زۆر زانا و تێ‌گەیشتوو بوو . ڕەنگە بڵێن نەخوێندەوار و زانا وەك کۆڵە و شاخدارە و چۆن شتی وا دەبێ ؟ بەڵێ ئەوپیاوە نەیخوێندبوو ، تەنانەت حەرفێکیشی نەدەناسی . بەڵام لەئەدەبی فارسی و کوردی‌دا دەستێکی باڵای هەبوو . هەرچی جارێکی گوێ لێ‌بووبا دەهاتە بەری و قەتی لەبیر نەدەچۆوە . بەشی زۆری شانامەی فیردەوسی ، خەمسەی نیزامی ، مەسنەوی ، غەزەلیاتی سەعدی و بەتایبەتی سەرتاسەری دیوانی حافزی لەبەر بوو . خۆ باسی شێعری شاعیرەکانی کورد هەر ناکەم . کام شێعری هەرەگرانت

لێپرسیباوە وردترین مەعنای لێدەداوە • لەبیرمە جارێك کۆنەمەلایەك ئەوشێعرە فارسیەی لێپرسیمەوە

آنچه بر من میرود گر بر شتر رفتی ز غم
میزدندی کافران در جنت‌الماوا قدم

من ئێستاش و ئەودەمیش ئەوجۆرە شێعرانەم بێخۆش نەبوون و نیین ، نەمزانی و مەلا گاڵتەی پێ کردم • لە خاڵعەولام پرسیەوە گوتی هەی لەمنت نەکەوێ ، ئەوە ئیشارە بەو ئایەتەیە کافر هەنگێن دەچنە بەهەشت کە وشتر لەکونی دەرزیەوە بچێ • یانی ئەوی لەشاعیر قەوماوە ئەگەر لە وشتر قەومابا وا باریك دەبوو لە کونی دەرزیەوە دەچوو و کافریش بە بەهەشت وەردەبوون •

بۆخۆشی شێعری دەگوت و بەخوێندەوارێك دەینووسینەوە • شێعرەکانی وەك شێعری شاعیرەکانی پێشوومان پڕ بوون لە وردەکاری شاعیرانە و وشەی بێگانە • بەڵام لەگۆرانی گوتن‌دا بەندی وای دەگوتن سەربەسەر گەوهەریان دێنا • وشەی ساکاری کوردی و قافیەی جوان و مانای وردیان هەبوو • ئەودووشێعرەی ئەوم لەبیر ماون :

جەفا و وەفا ، راستی و درۆ
بوونە کردەوەی ئەمن و ئەتۆ
جەفا پیشەی تۆ وەفا پیشەی من
ئەمن ڕەپوڕاست ئەتۆ درۆزن

سەڵت و ڕەبەن بوو ، لە دیوەخانی خاڵم دەژیا • بەتەواوی مەعنای کەلیمە هونەرمەند بوو • گوێی نەدەدا سەروبەرگ و دەموچاوی ، زۆر بەرزەفڕ بوو ، چاوی لە بەرات و خەڵات و شاباش و دیاری نەبوو • دەنگی خۆش بوو ، بۆخۆی و بۆ دڵی خۆی گۆرانی دەگوت• بۆخۆی وازی لێنەبا ، شاش لەبەری پاڕاباوە متەقی لێنەدەهات • چاك لەگەڵ من ڕێك کەوتبوو • شەوانە پێکەوە لەدیوەخان دەماینەوە • من کتێبم بۆ دەخوێندەوە و ئەو بەیتی بۆ دەگوتم • من لەوبەیتانەوە فێری وشەی ڕەسەنی کوردی بووم • ئەگەر مامۆستا فەوزی شاعیرە بەرزەکانی کوردی پێناساندم و ئەدەبی فارسی فێرکردم ، سەید عەولاش فولکلۆری ئەدەبی کۆنی نەتەوەکەمی پێناساندم و فێری وشەی ڕەسەنی کوردی کردم • هاونشینی سیدعەولا تەئسیرێکی قووڵی لەژیانی ئەدەبی من‌دا هەبوو و ئێستاش هەیەتی • ئەوپیاوە نەخوێندەوارە یەکێکە لەمامۆستا هەرەگەورە و بەنرخەکانی من •

با ئەوەش بڵێم من لە کولیجە بۆ یەکەمجار و ئاخرجار ئاشق بووم ، عیشقێکی پرسۆزوکوڵ و ئەفلاتوونی ، عیشقێکی پاك و خاوێن و ئاسمانی ،

عیشقێکی ساکار و منداڵانە و دوور لەهەوەس و هەوا ∙ بەڵام ئەوعیشقە زۆری نەخایاند ، زۆری دەوام نەکرد ∙ ئەوکچوکەکە زوو دامرکا و خۆڵەمیشی فەرامۆشی دایپۆشی ∙ کراویەکەم* گاڵتەی بەهەستی پاکی منکرد ∙ ئەو لەمن بەئەزموونتر بوو ، ئەو هەوەسباز بوو نە عاشق ∙ بەڵام هەرچی بوو ئەو کچوکەکەش تەئسیری لەسەر قریحەی شاعیرانەی من بوو ∙

سالی ١٣١٧ کە لاوێکی ١٧ سالە بووم ، مامۆستاکەم لە کولیجە ڕۆیشت و منیش دەستم لەخوێندن هەڵگرت و چوومەوە ماڵێ و دەستم کرد بە کاروکاسبی ∙ ئێستا ماڵمان لەگوندی شیلانئاوێ بوو ، بابم سامانەکەی جارانی نەمابوو ∙ بەڵام هیمەتەکەی هەر مابوو ∙ برا و ئامۆزاکانی لێجوێ ببوونەوە و هەرگوندێکی بۆ مابۆوە ∙ چاك خەریکی کاسبی بووم و زوو فێری کاری کشتوکاڵ کرام ∙ بەرۆژ کارم دەکرد و بەشەو موتاڵا ∙ هەرچەند کتێب و رۆژنامەم کڕیبا بابم دەستی وەبەر دەستی نەدەهێنام ∙ زۆر شەوی وابوو تا بەری بەیان نەدەنووستم و تەماشام دەکرد ∙ بروام پێبکەن ژوانی لەگەڵ کیژانم لەبەر خوێندنەوەی کتێب لەبیر چۆتەوە و لێم تۆراون و گلەییان لێکردووم ∙ ئەورۆژەی پیاومان لەشار دەهاتەوە و کتێب و رۆژنامەی بۆ دێنام نیوێکی ڕێگای بەپیرەوە دەچووم ∙

چاپەمەنی ئەوسەردەمی ئێران پێشکەوتوو نەبوو ∙ چەندگوواری وێنەدار و جوان دەردەچوون ، کە لەلایەن سەفارەتی ئاڵمانی نازیەوە یارمەتی دەدران و بەقازانجی نازیسمیان دەنووسی ∙ کتێبی سیاسی ئەودەمی هەموو لەبارەی هیتلەر و موسولینیدا بوون ∙ رۆژنامەکانیش تەبلیغاتیان بۆ ئاڵمان دەکرد و بە بەژنوباڵای پەهلەویدا هەڵدەکوت ∙ تەنیا ڕۆژنامەیەك کە ئەودەمی شیرین بوو و تا ژیاش هەر شیرنتر بوو ونەحلەت لەوکەسەی مراندی تەوفیق بوو ∙ ئەورۆژنامەیە ڕۆژانی پێنجشەممو دەردەچوو و لەهەموو ژمارەیەکدا دەینووسی : «شەوی جومعە دۆوشتت لەبیر نەچێ ∙ دووهەم رۆژنامەی تەوفیق»∙ من ڕەبەن بووم ، دەنا ئەویتریشم لەبیر دەچوو ∙ بەڵام شەوی جومعە تەوفیقم لەبیر نەدەچۆوە ∙ ئەو چیرۆکانەی تەرجەمە دەکران زیاتر پۆلیسی بوون ∙ چیرۆکنووسی زۆرچاك هێشتا لەئێران پەیدا نەببوو ∙ بەڵام من بۆژۆم نەدەکرد و هەموو شتم دەخوێندەوە ∙ هاتوچۆی مەهابادیشم دەکرد و دۆست و ئاشنای چاکم پەیدا کردبوون ∙ جارێ ئەوە ئەرکێك بوو بابم پێی ئەسپاردبووم هەرچەند جارێ چووبامە شار دەبوو بچمە مەحکەمەی قازی موحەممەد و دیوەخانی میرزا رەحمەتی شافیعی و سڵاوی بابمیان پێبگەیەنم ∙ ئەودووجێگایە قەوغاترین دیوەخانی مەهاباد بوون و خەڵکیان زۆر لێدەبوو و وردەوردە چاو و گوێم دەکراوە و گەورەپیاوەکانی وڵاتم دەناسین و ئەوانیش لەبەر خاتری بابم حورمەتیان دەگرتم ∙ بێجگە لەودووجێگایە کە ئەگەر لەبەر قسەی بابم نەبا هێندە نەدەچووم ، جێگایەکیتریش هەبوو کە ناکرێ ناوی بێنم ∙ ئەو جێگایە

مەکۆی ئەولاوانە بوو کە هەوای نیشتمانپەروەری‌یان کەوتبوە سەر • زەبیحی و ڕەسولی میکاییلی قزلجی و نانەوازادە و ئیلاهی و سەیدی و زۆرکەسی‌ترم لەوێ ناسین • هەژاریش هەرچەندجاری هاتبا شاری بەماڵی ئێمەدا دەهات • ئەوڕەفیقانە کۆڕی ئەدەبی پچووکی کوردیان پێك دێنا و بە نهێنی شێعری کوردی‌یان دەخوێندەوە • دەیان‌نارده کوردستانی عیراق و هەرچی کتێبی لەوێ چاپ کرابان بۆیان دەهات و دەیان‌دا بەمنیش • قەت نەم‌پرسی کێ بۆتان دەنێرێ و کێ دەیان‌هێنێ ؟ من کاڵەکخۆر بووم نە بیستانکێڕ • چەند شاعیریش هەبوون شێعری خۆیان بە نهێنی بڵاو دەکردەوە • بەتایبەتی شێعرەکانی سەیفی قازی و ••••• ئاگریان دەکردەوە •

ساڵی ١٣٢٠ـ١٩٤١ مناڵوێکی پێگەیشتوو بووم • لە کاروباری کشتوکاڵ و ئاژەڵداری کارامە ببووم و لەئەدەبیاتی فارسی و کوردیش‌دا شارەزایی تەواوم پەیدا کردبوو • بۆخۆشم شێعرم دادەنا • دیوانێکی گەورەم دروست کردبوو • بابم ئەگەرچی بۆخۆی ئەهلی زەوق بوو و شێعری زۆر پێخۆش بوو ، زۆری پێناخۆش بوو من ببمە شاعیر • لەکن ئەو ببرای‌ببرای باسی شاعیری خۆم نەدەکرد • دەفتەری شێعرەکانم وەك بێچووەپشیلە لەبابم دەشاردەوە •

ڕۆژێك خەریکی شیعرنووسینەوە بووم • کارێکم هاتە پێش وەدەرکەوتم و دەفتەرەکەم لەگۆڕێ بەجێ هێشت • ترسی وەم نەبوو بابم لەووەختەدا بێتە دیوەخان • زۆرم پێنەچوو کە هاتمەوە دەفتەرەسوور دیار نەبوو • پرسیارم کرد گوتیان بابت دەستی دایە و بردی ، لەپشتێن بەرەژێرم مرد • پێم وانەبوو بەهاسانی نەجاتم دەبێ • زانیم خراپم لێقەوماوە •• شێعرەکانم پوختە نەبوون ، لاسای شاعیرە کۆنەکانم کردبۆوە • هەموو جۆرە شیعرێکم دانابوو • تەنانەت لە فرهاویشتن‌دا لاسای شێخ‌ڕەزا و ئیرەج میرزای فارسیشم کردبۆوە • بۆیە هەقم بوو بترسم • گاڵتە نەبوو ، من هەم شاعیر بووم و هەم ئیعترافم بەگوناه کردبوو ، با بەخەیالیش بێ • منیش وەك شێخ‌ڕەزا بوختانم بەخۆم کردبوو و بابم شتی وای پێقبووڵ نەدەکرا ، بەڵام وا دیار بوو نەی‌خوێندبوونەوە • چوومەوە ژووروێ و گوتم ئەگەر کارەکە گەند بوو دایکم دەکەمە تکاکار • پرسیم گوتم کوا بابم ؟ گوتیان بەتووڕەیی چوە متبەخ • خۆم وەپەنا دا ، بەبۆڵەبۆڵ هاتە دەر و لەبەر خۆیەوە دەیگوت : خوێڕی کارم بۆ فێر بووە • شاعیری شاعیری ! دەیەوێ لەبرسان بمرێ • خۆم بەمتبەخ‌دا کرد ، تەماشام کرد دەفتەرەسوور لەسەر کڵی تەندوور بۆتە قەقنەس •

ئەو دەمی زۆرم پەرۆش بوو • بەڵام پاشان گوتم دەستی خۆش بێ • چونکە بێگومان ئێستا مابان* بۆخۆم دەم‌سوتاندن • ڕاستە هەموو مەوزوون بوون و قافیەیان هەبوو • بەڵام لاساکردنەوەی تەواو بوون و هەستی شاعیرانەی خۆمیان کەم تێدا بوو • پاشانیش زۆری وام فرێداون •

بێجگە لە کاروکاسبی ڕۆژانـە و موتالاّ و خوێندنەوەی شـەوانە لە دێ مەرگەرمی دیکەشم بوون ، سواری و تەقلە و ڕمبازی و ڕاوەکەو و ڕاوەتاژی و ڕاوەتفەنگ ·

بابم ئەسپی زۆر ڕەسەن و باشی هەبوون کەزۆری خۆش دەویستن و باشی ئاگا لێبوون · من و کاکم هەمیشە ئەسـپ و ماینی تایبەتی خۆمـان هەبوو · هیچمان هەقمان نەبوو سواری ئەسپی ئەوی‌تر بین ، دیارە کاکم سەرپشك بوو و ئەسپی باشتری بۆخۆی هەڵدەبژارد · بەڵام لەدواییدا هەمیشە ئەسپی مـن باشتر دەردەچوون · چونکە لەوی هێدی‌تر بووم و کەمترم ماندوو دەکـردن و لەوی بەمشوورتر بووم و چاکترم ئاگا لێدەبوون و باشترم بەخێـو دەکردن · زۆرجاریش گرنەی تێدەهاڵاندم و ئەسپەکەی لێدەستاندمەوە و یەکی دیکەی دەدامێ · بەڵام بابم بۆی تێهەڵدەهێنامەوە و ئەسپ و ماینەکانی‌تری دەدا بەمن سواریان بم و تەعلیمیان بدەم · سوارێکی باش بووم و ولاّغم چاك دەعاملاندن · بەڵام قەت ڕاوکـەری چـاك نەبووم · نە تەماڵ و دیاردیم باش دەدیتـەوە ، نـە شوێننم چاك دەگێرا ، نە داوم بە پەلـە بۆ دەچەقا ، نە تفەنگم باش دەنگاوت · دیارە بەتاپێ کەم وابوو لەهەردی ببوێرم · بەڵام نەمدەگەیاندە ئەوتفەنگچیانەی لە هەوا نەیاندەبوارد ·

ڕۆژانی جێژن و بووك‌هێنـان و خەنەبەندان و کچ‌بەمێـرددان داوەت و ڕەشبەڵەکمان دەگرت · هەمووجارێ پیاوێکی ماقووڵ و ڕدێن‌سپی‌مان دەنارده کن بابم و ئیجازەمان لێوەردەگرت · هەمووجارێ موخالەفەتی دەکـرد · بەڵام هێندی لەبەر دەپاڕاینەوە دەهاتە ڕەدایە و بەوشەرتەی لەنەدیوی دیوەخانی ئێمە داوەت بگێرێ ئیزنی دەداین · بەڕاستی خـۆش بوو ، کچو کـوڕ و ژن‌وپیـاوی گوندەکەمان هەڵدەپەڕین · من ئەورەسمەم لە ڕەشبەڵەکی لادێدا زۆر پێ‌جوان بوو کە پیاو مەگەر ژن بۆخۆی بانگی کردبا ، دەنا هەقی نەبوو بچێتە دەستی دۆیان · پیاو دەبوو هەمیشە لەپێشەوەڕا بچێتە نێو گەڕی داوەت ، دەنا عـەیب بوو · بەڵام دۆ دەبوو لە پاشەوەڕا بێتە ناو داوەت و هەڵبژاردن بەخۆی بوو · ئەورەسمە دەگەڕێتەوە سەر ئەوزەمانـەی کە ژن لەکوردەواریدا ئـازادی پتر بووە ·

بۆ شەوداوەت ئیجازەمان لەکـەس وەرنەدەگرت · شـەوی مانگەشەوی هاوین لەحەوشەی مەڕی کچ و کـوڕی ئاوەدانی تێکەل دەبـوون و داوەتیان دەگرت و هەمیشە لەدووی منیشیان دەنارد · زسـتانان لەئاخـەڵ و هوڵاندا شەوداوەتـمان دەگـرتن · جارجـارە سۆفی شـەیتان و شـۆفار خەبەری ئەوشەوداوەتانەیان بەبابم ڕادەگەیاند · ئەویش لەپێش‌دا جنێوی بەمن و دوایە بەچەند کوڕەجحێڵەی دێ دەدا و کەمێکی هەڕەشە لێدەکردین و دەبڕاوە · بەڵام بەقسەی شەیتان و شۆفـار دەستمان لە شەوداوەت هەڵنەدەگـرت و جنێوی گەورانیش بە قەولی کوڕەجحێڵەکان خەڵات بوو ·

زستانان بەشەو جۆرابێن و کاڵەمستێن و فەلەی بێدەنگێ و کۆسەبازی و تەڕکی بن‌بەڕەیان لەمزگەوت دەکرد و بەڕۆژ جکێن و ماتێن و مێشێن و هێلکەشکێن و شێروخەتیان دەکرد . من تا کتێبم وەگیر کەوتبایە لە دیوەخانی خۆمان وەدەر نەدەکەوتم و نەدەچوومە سەیری ئەوانە . بەڵام سەرەبەهاران هەموورۆژێ دەچوومە تۆپێن .

لە مانگی خەرمانانی ١٣٢٠-١٩٤١ ڕۆژێکی چووبوومە سەر خەرمانان . کرێکارەکانمان خەریکی مالووسك‌زرینگاندنەوە و باڵەکەو بوون و منیش لە کنیان دانیشتبووم و ئەسپەکەم وەسەر کوێزر کردبوو . ئەودەمی فڕۆکە و ماشێن زۆرکەم بوون و خەڵك پێی‌سەیر بوون . لەپڕ دووفڕۆکەی ڕەشی زەلام پەیدا بوون . ئێمە تاوێستا فڕۆکەی ئەوەندە زلمان بەئاسمانەوە نەدی‌بوو . هەموو دەستیان لەکار هەڵگرت و تەماشای فڕۆکەکانیان دەکرد . دیمان فڕۆکەکان نیزیك بوونەوە و نەوی بوون و کاغەزیان بەردانەوە . هەموویان ڕایان کرد بزانن چی‌یە ؟ ژنێك لەپێش هەمواندا گەڕاوە و کاغەزێکی دامێ و گوتی ها بەقوربانت دەبم بیخوێنەوە بزانە چیە و چی تێدا نووسراوە ؟ .

بڕوا بکەن وەختابوو لەخۆشیان باڵ بگرم . ئەوکاغەزە بەیاننامێك بوو کە بە زمانی کوردی نووسرابوو . چۆن ئەوە خەونە ، یاراستی‌یە ؟ دەوڵەتێکی گەورەی وەك یەکێتی سوویێتی بەزمانی کوردی بەیاننامە بلاو بکاتەوە ؟ بۆمن هەر وا کەم نەبوو .

بۆ من کە شێت و شەیدای زمانی کوردی بووم ئەوپەڕە کاغەزە بەس بوو کە لەخۆشیان شاگەشکەم بکا . ئەودەمی وا وردم لێك‌نەدابۆوە ، بەڵام لەواقیعدا لەباری سیاسی‌یەوە ئەوکارەی دەوڵەتی شووڕەوی ئەوپەڕی ئازادیخوازی تێدا بوو و نیشانەی ئەوە بوو کە ئەودەوڵەتە ئیعتراف بە بوونی گەلانی جۆربەجۆری ئێران دەکا .

ئەوبەیاننامە بۆنی شەڕی لێ‌دەهات . دیار بوو لەشکری سوور هاتبوو دەئێرانەوە . هەرچەند لە بەیاننامەکەدا دلخۆشی خەلکیان دابۆوە و هەڕەشە و شتی وای‌تێدا نەبوو ، بەڵام ئێمە زۆر لە ڕووسان دەترساین . پیرەکان نەقلی بەدفەڕی و بێڕەحمی و دەستوەشێنی لەشکری تەزاریان لە شەڕی یەکەمدا بۆ گێڕابووینەوە . لەسەرتاسەری ڕۆژگاری حکوومەتی پەهلەوی‌دا ڕۆژنامەکانی ئێران هەر شتی خراپیان لەدژی شووڕەوی نووسی‌بوو . باڵشویك لەوسەردەمەدا لەئێران گەورەترین جنێو بوو . خۆ بەتایبەتی پاش ئەوەی شەڕ لەنێوان ئالمانی نازی و یەکێتی سوویتی‌دا هەڵگیرسا ، چاپەمەنی ئێران هەموونووسینەکانیان بەسوودی ئالمان و بەزیانی شووڕەوی بوو . ماوەیەك بوو شارەوانی مەهاباد ڕادیۆیەکی هێنابوو و بەرنامەکانی « بیرلەنی » بە زمانی فارسی بلاو دەکردەوە ، کە سەرتاپا جنێو بەکۆمونیزم و باڵشوێزم بوو .

بەڵام ئەوانە هیچی بۆ من لەووەختەدا گرنگ نەبوون • گرنگ ئەوە بوو کورد میللەتێکە دەوڵەتان دەیناسن‌و بەیاننامە بەزمانی ئەو بڵاو دەکەنەوە •

نازانم چۆن خۆم گەیاندە ئەسپەکەم و سوار بووم و پێم‌پێـوە نا و لەسەرجلەوان چوومەوە ماڵ ، بەیاننامەکەم بـۆ بابم خوێنـدەوە • بـەڵام ئـەو بەپێچەوانەی من ڕەنـگی بزرکا ، شڵەژا و بـەکاوەخۆ گوتی : ڕۆڵـە قەوما ، وادیارە ڕووس هاتوونە دەئێرانەوە • شەڕوکێشە پەیدا دەبێ ، وڵات دەشێوێ • کوڕی خۆم تۆ نەت‌دیون‌و نایان‌ناسی • زۆرخراپن ، زۆر پیاوکوژ و بێ‌بەزەیی و دەست‌ڕەشن • من کوشتاری سابلاخم بەچاوی خۆم دیوە و لەبیرمە چۆن خەڵکی بێ‌دەرەتان و لێقەوماویان بەشیران شەقوپەق دەکرد • دەبێ زوو خۆمان خـڕ کەینەوە و خۆ بگەیەنینە قایمە • خـودا بمان‌پارێزێ • ڕۆژی پیـاوانە ، بـۆ ئەوڕۆژە بوو دەمگوت فێری سواری و تفەنگ‌هاویشتن بن • بۆی مات بوو و دووسێ‌جار لەبەر خۆیەوە گوتی : « هەرزن و بزن چیایە مەزن »

بابم هەقی بوو نیگەران بێ • چونکە ئەو لەشکری تەزاری دیبوو • ئـەو کوشـتاری بێ‌ڕەحمانەی ژەنـەراڵە کۆنەپەرستەکانی ڕووسـی لەکوردستان‌دا دیبوو • ئەو وەکـوو زوربەی ئێرانیەکان ئاگای لە ئاڵوگـۆڕی پاش شۆڕشی ئوکتۆبر لە یەکێتی سـۆڤیەتی‌دا نەبوو • نەیدەزانی لەشـکری سوور چۆن عاملاوە ؟ •

بۆ ئێوارێ چەندپیاوی ماقووڵی مەهاباد پەیدا بوون • ئەوانیش دۆست و هاوتەمەنی بابم بوون • شەڕی یەکەمیان وەبیر دەهات • زۆر لەبابم پتر نیگەران بوون • یەکیان گێڕایەوە و گوتی نۆکەس لەبنەماڵەی ئێمە بەڕۆژێك بەدەستی ساڵداتی ڕووس کوژراون •

ئەوقسانە منیشی بڕێك نیگەران کردبوو • بەڵام لەخۆشی بەیاننامەکە هەر شاییم لەدڵدا دەگەڕا •

خەریکی خزمەتی میوانەکان بووم • بەڵام هەردەمەنادەمێك بەیاننامەکەم دەردێنا و دەمخوێندەوە و سەرلەنوێ لەتەنکەی گیرفانم دەناوە •

شەو کاکم و پیاوەکانمان چوون و ژن‌ومنداڵی ئەومیوانـانە و خزمەکانی خۆمانیان لەشار هێنا دەر •

بەیانی دوو فڕۆکـە هـاتن و چەندنارنجۆکی پچووکیان بەشـار دادا ، ئەرتەشی شاهەنشاهی ، ئەوئەرتەشـەی لەکوشتنی میللەتی ئێران‌دا لاسـای داگیرکەرانی مەغوول و نازی دەکردەوە ، تاوێکی بەربەرەکانی نەکـرد و پێش ئەوەی لەشکری سوور بگـاتە مەهاباد چەکی‌فڕێ دا و وەك تۆوی هـەرزن بڵاو بوو • هەژار لەوبارەوە هەرئەودەم چەند جوانی گوت :

« بەبڵاوبـوونی دووبـەرە ئـاگاهی »
« بوو بـڵاو ئەرتەشی شەهەنشـاهی »

تفەنگی برنۆیان دەدا بەنانێــــك . ئەویش ئەوی ئازایــــان ، دەنا ئەوی ترسەنۆك بەرتیلی دەدا تفەنگەکەی لێوەرگرن .

بەشی زۆری خەڵکی مەهاباد ڕوویــــان لەگوندەکەی ئێمــــە کرد . بابم پێشوازێکی باشی لێکـــردن و هەرچی هەمان‌بوو لە ئیختیـــــاری نان . عەمباری گەنمی کردەوە و ئاشەکانی گونـــدەکەمانی دا بەخەڵك و هــەرکەس هەرچەندی نارد ویستبا دەیان‌دایە .

هەموورۆژێ جاڕیان دەکێشا هەرکەس هەرچی پێویستە بێ لەڕوودامان و شەرم‌کردن داوا بکا . خەڵکی مەهاباد ئەوپیاوەتیەی بابمیان لەبیر نەچوو و تا ما زۆریان ئیحترام گرت .

چواربێنج ڕۆژ کەس بەسەر کەسەوە نەبوو . لەپێش‌دا لەشکری ئینگلیس گەیشتە سابلاخ و دەستێکیان ڕەسەربارخانە خست و چەکی قورسیان بـــرد . دوایە لەشکری سوور هات . بەپێچەوانەی ئەوەی چاوەنۆڕی دەکرا نە کەسیان کوشت ، نە کەسیان تالان کـــرد ، نە ئازاریان بەکەس گەیاند . ئەوەنـــدە باش لەگەڵ خەڵك جووڵانەوە کە کەس بە لەشکری داگیرکەری نەدەزانین . نەقڵێکی خۆشم وەبیر هاتەوە : لە زەمانی پەهلەوی‌دا کابرایەکی دز و چەتە و پیاوکوژ و خراب پەیدا بوو . بە تاقی‌تەنێ کەلەگایی لەخەڵك دەکرد . کــەتە پێنج‌تیرێکی کۆنی پێ‌بوو و لەوناوەدا دەگەڕا و هەرچی وازی لێبا دەیکرد . پۆلیسی ئێران بۆی نەدەگیرا . بەڵام زانی‌بــــای چۆتە هەرماڵێك خاوەن‌ماڵــــەکەی دەگرت . کابرایەکی پیریـــــان بەوتاوانە گرتبوو کە شەوێـــــك « سۆغرە » یانی ئەوچەتە پیاوخرابە نانی لەماڵی خواردبوو . دووساڵ بوو لــەورمێ گیرابوو . کە هاتەوە پێوەی چـــووم و گوتم مامە چۆنت نەجـــات بوو ؟ گوتی چووزانم ، فریشتێکی سووری چاوشین هات و دەرکی لێ‌کردمەوە و گوتی برۆ .

لەشکری تاران لە موکـــریان نەما . لەپێش‌دا عەشـــیرەتەکان تا ڕادەیەك ئاڵۆزیان کرد و یەکتریان کوشت . بەڵام وردەوردە وڵات ئارام بۆوە و وەزعێکی لەبار بۆ جووڵانەوەی سیاسی پێك هات .

ئێمە یانی ئەوپۆلە لاوەی لە زەمـــــانی پەهلەویەوە یەکترمان گرتبـــوو و دۆستانە پێکەوە کارمان دەکرد . مەیدانمان بـــۆ ئاوەڵا بۆوە و چـــالاکی خۆمان پەرە پێ‌دا . دەمان‌ناردە عیراق ڕۆژنامــــە و گۆواری کوردیان بۆ دەهێنـــــاین و دەمانخوێندنەوە . من شێعری خۆم و شێعری شاعیرەکانی ترم بەخەت بۆ لاوەکان دەنووسیەوە و بڵاوم دەکردنـــەوە . دلشادی ڕەسوولی لە عیراقـــەوە هاتبۆوە . ئەو ئیملای کوردی لــەهی ئێمە باشتر بوو و خەتیشی خۆشتـــــر بوو و زۆریشی شێعری بێکەس و پیرەمێرد و ئەحمـــەد موختاری جاف و حەمدی لەبــەر بوون و بەخەت بڵاوی دەکردنەوە . گۆواری گەلاوێژ ڕۆڵێکی باشی یاری کرد و لاوەکانمان فێری کـــوردی خوێندنــــەوە بوون . هەلومـــەرج بۆ پێك‌هـــاتنی حیزبێکی ناسیونالیستی کوردی لەمەهاباد پێك‌هاتبوو .

پاش دامەزراندنی حیزبی تودەی ئێران چاپەمەنیەکانی ئەوحیزبەش ئالوگۆڕێکی فیکرییان لەناو کۆمەڵی کوردەواریدا پێکهێنابوو . تەنانەت چەندکەسی کورد و ئەرمەنی تێکۆشان لکی ئەوحیزبە لە موکریان دابمەزرێنن . بەڵام خەڵك پێشوازی لێنەکردن . حیزبێکیش بەناوی حیزبی ئازادی بە بەرنامەیەکی چەپیەوە سەری هەڵدا و نەژیا .

تا ڕۆژی ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٢١ـ ١٦ی ئابی ١٩٤٢. کۆمەڵەی « ژ . ك » دامەزرا . ئەوانی ئەوکۆمەڵەیان دامەزراند دۆستانی پێشووی من بوون . من لەوسەروبەندیدا لەتەورێز بووم و لەڕۆژی دامەزرانی کۆمەڵەدا حوزوورم نەبوو. کە هاتمەوە بەهۆی زەبیحی کە لەمێژسال بوو دۆست بووین بە کۆمەڵە ناسێندرام . لە ماڵی یەکێك لە دۆستەکانی خۆم کە پاشان زانیم ئەندامی ژمارە یەکی کۆمەڵەیە و بەڕاستی تێکۆشەرێکی بەجەرگ و ئازا و نەبەز و کۆڵنەدەر بوو ، بەقورئان و بەئاڵای کوردستان و بەشەرەفی خۆم و بەشمشێر سوێندیان دام کە بەزمان و بەقەڵەم و بەئیشارە خەیانەت بەنەتەوەی کورد و ئەندامی کۆمەڵە نەکەم . ناوی ئەمێنی حیزبیم « هێمن » بوو و ژمارەی ئەندامەتیم ـ ٥٥ ـ . من هەقم نەبوو هیچ لەوان بپرسم . بەڵام ئەوان ئەوەندەیان موتمانە بەمن بوو ، پێیانگوتم هەزاریش ئەندامی کۆمەڵەیە و خۆت لەکن ئەو مەشارەوە ئەوەش بەو ڕادەگەیەنین .

بەوجۆرە من لەژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئەدەبیمدا پێم نایە قۆناخێکی نوێ .

ئەندامەتی کۆمەڵەی « ژ.ك » گۆڕانێکی سەیری بەسەر مندا هێنا . شەووڕۆژ لەبیری کۆمەڵەدا بووم کە ئەویش ئامانجی ڕزگارکردنی نەتەوەکەم بوو . هەموو ئاوات و ئارەزووی تایبەتی خۆم وەلا نا . ئیتر نەتەنیا دەستم لە شەوداوەت و هەڵپەڕین و ڕێبازگرتن و لەسەرسوانەوەستان هەڵگرت ، بەڵکوو وەکسۆفی تۆبەکار تووشی هەرکیژ و ژنێکی کورد دەهاتم سەرم دادەخست و چاوم لێنەدەکرد . چونکە ئەوەشم بەخەیانەت دەزانی . بۆ خاتری کۆمەڵە من دەستم لەیارێك هەڵگرت کە بەگەورەترین مەحرومییەتی ژیانمی دەزانم و ڕابردنی زەمانیش لەبیری نەبردوومەوە و ئاسۆری لەدڵمدا هەرماوە .

لەوساڵانەی دواییدا دۆستێکم کە باش لە شێعر بەتایبەتی لەسەبکی شاعیری من دەگا ، گوتی : تۆ بۆ گوتووتە : ئاشقی چاوی کەژاڵ و گەردنی پڕخاڵ نیم » ؟

گوتم کاکە من قەت درۆم لەگەڵ ئیحساسی دەروونی خۆم نەکردوە . ئەگەر تۆ دەتزانی من ئەوشێعرەم لە چهەلومەرجێكدا گوتوە ، بڕوات دەکرد هەستی دەروونی خۆم دەربڕیوە و بەڕاستی لەوکاتەدا من لەخەیاڵی چاوی کەژاڵ و گەردنی پڕخاڵدا نەبووم .

«کۆمەڵە» بێجگە لەوەی کۆمەڵەیەکی سیاسی بوو کۆمەڵەیەکی کۆمەڵایەتی و

ئەخلاقیش بوو . زۆربەی ئەندامانی کۆمەڵە بڕوایان بەوسوێندە هەبوو کە خواردبوویان و دەستیان لەئاکاری دزێو هەڵگرتبوو . دزی ، خراپە و نێوان ناخۆشی لەکزی دابوو و دەتوانم بڵێم لەهێندێک جێگایان هەرنەما .

هێندەی پێ نەچوو کۆمەڵە سەرانسەری کوردستانی ئێرانی تەنیەوە و پەلی هاویشت بۆ پارچەکانی تری کوردستان . بەتایبەتی لەکوردستانی عیراقدا لکی کۆمەڵە زۆر پەرەی گرت و بەهێز بوو .

ئەندامانی کۆمەڵە لەهەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵی کوردەواری پێک هاتبوون و جیاوازی بیروبڕوای سیاسی و فەلسەفی یان هەبوو . ئەگەر چاوێک بەتۆرگانی کۆمەڵەدا بخشێنن ئەوڕاستیەتان بۆ دەرکەوێ ، کە من لێرەدا مەجالم نیە بۆتان شی بکەمەوە . بەڵام هەموو لەسەر شتێک رێک کەوتبوون . ئەویش ڕزگاری کوردستان بوو . ئەندامی کۆمەڵە خاوەنی هەربیروبڕوایەک با و لە هەرچین وتوێژێک بایە بۆ فەرمانی لای سەروو نەک ئامادە بەڵکە بەڕاستی فیدایی بوو .

داهاتی کۆمەڵە تەنیاوتەنیا مانگانەی ئەندامان و فرۆشی چاپەمەنیەکان و داهاتی تیئاتر و نومایشەکانی بوو . کەچی زۆر بەباشی بەرێوە دەچوو . هۆی ئەوە بوو هەمووکەس بەوپەڕی دلخۆشیەوە مانگانەی دەدا و چاپەمەنی کۆمەڵەی بەچەند هێندەی نرخی دیاری کراو دەکڕی . من خۆم دیومە ژمارەی «نیشتمان»یان بە ۲۰۰ ئەوەندەی نرخەکەی کڕیوە . نیشتمان قەت دانەیەکی نەدەماوە . کۆمەڵە لەپێشدا کتێبێکی پچووکی شێعری بڵاو کردەوە بەناوی دیاری کۆمەڵەی «ژ.ک» کە شێعرە نیشتمانیەکانی حاجی قادر و مەلای گەورەی کۆیە و هەژار و شێخ ئەحمەدی حیسامی تێدا چاپ کرابوون و دەس بەجێ تەواو بوو . دوایە گۆواری نیشتمانی وەک ئۆرگانی کۆمەڵە چاپ کرد .

یەکەم شێعری من لەژمارە دووی نیشتماندا بەناوی م.ش هێمن بڵاو کرایەوە و ئیتر بوومە ئەندامی دەستەی نووسەرانی ئەوگۆوارە و لەهەموو ژمارەکانیدا شێعر و وتارم بڵاو کردەوە .

زەبیحی سەرنووسەری نیشتمان بوو و بەڕاستی لە چاپ کردنی ئەوگۆوارەدا زەحمەتی کێشا و وریایی نیشان دا . جگە لە زەبیحی و چەندکەسی باوەڕپێکراوی تر کەس دەستەی نووسەرانی نیشتمانی نەدەناسی و نەیدەزانی ئەوگۆوارە لەکوێ چاپ دەکرێ .

ئەندامی کۆمەڵە وەک ئەندامی حیزبێکی ئەهێنی و بەدیسپلینی توند هەرئەوەندەی دەزانی کە پێویست بوو بیزانێ .

لەبیرمە نیشتمانم بۆ بابم دەخوێندەوە . بەتایبەتی شێعرەکانی خۆم و دەیگوت کوڕە ئەوهێمنە کێیە ؟ لەدلی خۆمدا پێ دەکەنیم ، بەڵام نەدەکرا بڵێم ئەوکەسەیە کە تۆ دەفتەری شێعرەکانت لێ لەتەندووری بەکەمران* هاویشت . کۆمەڵە گۆواری ئاواتیشی چاپ کرد و من لەویشدا نووسیم .

ئیناتری « دایکی نیشتمان » گەورەترین تەبلیغاتی بۆ کۆمەڵە کرد . ئەو ئیناترە کە زۆریش ساکار بوو و دەتوانم بڵێم لەباری هونەری و تەنانەت فیکرەوە ناتەواویش بوو . سێ‌چوار مانگ لە مەهاباد و شارەکانی‌تری موکریان لەسەر شانۆ مایەوە . کەم‌کەس هەبوو نەچووبێ و هەرکەسیش چووبا دەگریا و هەستی کوردایەتی دەبزووت . لەدێهاتی زۆر دوورەدەستەوە* خەڵك بۆ دیتنی ئەو نومایشە دەهاتن . بێجگە لەتەبلیغاتی سیاسی لەباری ماددیشەوە داهاتێکی زۆری هەبوو و کۆمەڵەی دەوڵەمەند کرد .

کۆمەڵە هەر بەوداهاتانە توانی چاپخانەیەکی دەستی بکڕێ و لەمەهاباد دای بمەزرێنێ .

تا زیاتر لە کۆمەڵەدا کارم دەکرد پلەی زانیاریشم پتر دەچووە سەر و لە پیاوی زانا و ئەدیبی وەك پێشەوا قازی موحەممەد و کاکە رەحمانی موهتەدی نیزیکتر دەبوومەوە و شتیان لێ فێر دەبووم . هیچ‌کام ئەوپیاوە گەورانەی کورد کە لە پارچەکانی تری کوردستانەوە دەهاتن لەمن شازاوە نەبوون . هەمزە عبدالله ، مستەفا خۆشناوی شەهید و میرحاج و قودسی شەهید و زۆری‌ترم لەوتێکۆشەرانە دیتن و ئاڵوگۆڕی فیکریم لەگەڵ کردن . چاپەمەنیەکانی ئێران پێشکەوتوانەتر بوون و شتی تازەیان تێدا بوو . بەتایبەتی چاپەمەنیەکانی حیزبی تودەی ئێران لە ڕوون‌کردنەوەی بیروڕای سیاسی مندا کاریان کرد . ڕەوابیتی فەرهەنگی ئێران و شوورەوی لقی لەمەهابادیش دامەزرا . منیش یەکێك لەوانە بووم کە لەوێدا کارم دەکرد . هەرچەند بەداخەوە ئەوبنکە بێشنیارەکانی منی جێ‌بەجێ نەکرد و هیچی بەکوردی بڵاو نەکردەوە ، بەڵام زۆر شتی بەنرخی بەفارسی بڵاو دەکردەوە و من کەڵکم لێ‌وەردەگرتن . شێعر و نووسراوی کوردی بەئازەری و ڕووسی تەرجەمە دەکران و ئەوەش دەسکەوتێکی باش بوو بۆ ئێمە . یەکێك لەوشتانەی تەرجەمە کران و منیش لەتەرجەمەکردنی‌دا بەشدار بووم ئاڵەکۆکی هەژار بوو ، کە لەلایەن ئینسانێکی واقعی و شاعیرێکی باشی ئازەربایجانی شوورەوی مامۆستا جەعفەر خەندانەوە بەئازەری و بەشێعر تەرجەمە کرا .

شەڕی ماڵ‌وێرانکەری دووەم بە تێك‌شکانی فاشیزم و نازیسم و شرت‌وگوم‌بوونی هیتلەر و کوژرانی موسولینی و گیران و لەناوچوونی شەڕهەڵایسینەکان تەواو بوو . هیوا و هومێدی گەلانی ژێردەست و زۆرلێکراو گەشەی پەیدا کرد . لەشکری هاوپەیمانەکان لەئێران چوونە دەر . لەحاڵێکدا کە جووڵانەوەی ڕزگاریخوازی گەلانی ئێران ڕۆژبەڕۆژ پەرەی دەگرت .

گەلی کورد یەکێك بوو لەوگەلانەی کە هیوای بەدواڕۆژی گەشەداری خۆی دەم‌بەدەم پەرەگرتر دەبوو .

دەستەیەك لە ڕووناکبیران و ئەندامانی کۆمەڵەی « ژ.ك » هاتنە سەر ئەوبڕوایە ، کە جێ‌بەجێ‌کردنی بەرنامەی کۆمەڵە لە هەل‌ومەرجی ئێستای جیهان

و کوردستان‌دا ئیمکانی ئەمە ٠ بۆیە بەرنامەیەکی کورت و نوێیان کە لەگەڵ هەلومەرجی ئەوسەردەمی‌دا دەگونجا گەڵاڵە کرد و لە رۆژی سێی‌خەزەلوەری ١٣٢٤ــ١٩٤٥ یەکەم کۆنگرەی حیزبی دیموکراتی کوردستان لەشاری مەهاباد گیرا و ئەوبەرنامە پەسندکرا و رێکخراوی حیزبی دێموکراتی کوردستان هەر لەسەربناخەی رێکخراوی کۆمەڵەی « ژ٠ك » دامەزرا و تەنیا لەکادری ڕابەری‌دا ئالوگۆڕێك پێك‌هات و پێشەوا قازی موحەممەد کە ئەندامێکی سادەی کۆمەڵە بوو و ناوی نەهێنی « بینایی » بوو بە پێشەوای حیزب هەڵبژێردرا و سەرۆکی کۆمەڵە کە پیاوێکی زۆر تێکۆشەر و ئازا و پاك بوو لەکادری ڕابەری‌دا نەما ٠ ئەم ئالوگۆڕە هیچ‌کاری نەکردە سەر ئەوپیاوە و لە ریزەکانی خوارەوەی حیزب‌دا درێژەی بە خەبات و کاری خۆی هەردا و ڕەنجێکی زۆری کێشا ٠

لە کۆبوونەوەکانی کۆنگرەدا من بۆیەکەم‌جار لەژیانم‌دا لەبەرامبەر خەڵك‌دا شێعرم خوێندەوە ٠ کاتێك بەرێوەبەری کۆبوونەوە گوتی : ئیستا « ئاغای هێمن » شێعرتان بۆ دەخوێنێتەوە و من بۆ شێعر خوێندنەوە بەشەرمەوە چوومە سەر مینبەری مزگەوتی سووری مەهاباد ، هەمووکەس تەنانەت پێشەواش واقی وڕ ما و لەخۆیان دەپرسی : چۆن هێمن شاعیر و نووسەری نیشتمان (سەید موحەممەدئەمینی شیخەلیسلامی) بوو و ئێمە نەمان‌دەناسی ؟ بابیشم کە ئەوەی بیستەوە لە گفتی خۆی پەشیمان بۆوە و گوتی هێمن شاعیرێکی باش* نیە ٠

حیزبی دێموکراتی کوردستان کۆرێکی بەناوی « هەیئەتی* رەئیسەی میللی » هەڵبژارد کە منیش یەکێك بووم لەئەندامەکانی ٠ لە هەڵبژاردنی ناوخۆدا حاجی بابەشێخ کە پیرترین ئەندام بوو ، بەسەرۆك و من کە لاوترین ئەندام بووم بەسکرتێر هەڵبژێردراین ٠ چەندمانگ لەو کۆڕەدا کارم کرد ٠ کارێکی گران بوو ٠ هەر من بەتەنێ بەکارەکان ڕادەگەیشتم و حاجی بابەشێخی ڕەحمەتی هەرئەوەندەی لەسەر بوو ئەوی من دەینووسم ئیمزای بکا ٠ هەرچەند لەبارەی دەستەڵات و ناوبانگەوە کارێکی گرنگ بوو ، بەڵام لەگەڵ زەوقی من ڕێك نەدەکەوت ٠ بەتایبەتی بەڕێ‌چوون لەگەڵ حاجی بابەشێخی خۆبەزۆرگر و کەللەڕەق کارێکی هاسان نەبوو ٠

لێرەدا کە باسی حاجی بابەشێخ هاتە گۆڕێ دەمەوێ شتێکی مێژوویی ڕوون بکەمەوە ٠ لەنووسراوی چەندپیاوی بێ‌خەبەردا دیومە و لەخەڵکی ساکاریشم بیستوە تاوانی خەیانەت وەباڵ حاجی بابەشێخ دەدەن ٠ من حاجی بابەشێخم خۆش نەدەویست ٠ چونکە لەگەڵ ئەوەش‌دا دەیانگوت لە علوومی دینی‌دا زۆر شارەزایە و ڕیازیاتی کۆن زۆر باش دەزانێ ، پیاوێکی زۆر کۆنەپەرست و کەللەڕەق و خۆپەرست و ناشارەزا بوو ٠ بەڵام زۆرڕاست و پاك و ئازا و بەبیروبڕوا بوو ٠ بەهیچ‌بارێك تاوانی خەیانەتی پێوە نانووسێ ٠ لەکاتی وتووێژ لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەتی مەرکەزی‌دا دوور نیە فریوی خواردبێ و بەهەڵە چووبێ ٠ بەڵام لەرێگای ڕاست لای نەداوە ٠

بڵاوە پێدانی گەمــارۆی دەوری سەقز و سەردەشت و خــوڕخوڕە گە ناوانەکەی دەخەنە سەر حاجی بابەشێخ پێوەندی بەمەسەلەیەکی قووڵ و ئەمینی سیاسی‌یەوە هەیە کە لێرەدا جێگای باس‌کردن نیە و با جارێ دەرخۆنەی لەسەر دابنێین و زۆر لە دەستەڵاتی حاجی بابەشێخ بەرەژوورتر بوو • حاجی بابەشێخ ئەوندەی دەستەڵات نەبوو فەرماندەکانی دەوروبەری ئەمشارانە بەقسەی بکەن و بکشێنەوە • خۆ ئــەو هیــچ‌مەسئولییەتی لەشکری نەبوو ، لەشکری کوردستانیش وەك لەشکرێکی رەسمی بەقسەی فەرماندەکانی خۆی دەکرد نە بەقسەی سەرەك‌وەزیــرێکی بێدەستەڵاتی غەیــرەنیزامی • هیوادارم بەم‌کورتە نووسینە خوێنەرەکانم ڕوون کردبێتەوە •

من وازم لە سکرتێری هەیئەتی رەئیســەی میللی هێنا و لــە کومیسیونی تەبلیغاتی حیزب‌دا دەستم بەکارکرد • لەهەموو چاپەمەنیەکانی حیزب‌دا دەستم بە نووسین کرد • لە رۆژنامەی کوردستــان و گۆواری کوردستــان و هاواری کورد و هاواری نیشتمان و گروگاڵی منداڵان و گۆواری هەڵاڵەدا شێعر و وتارم بڵاو دەکردنەوە و لەمیتینگەکانی حیزب‌دا بەشدار دەبووم • لە دەستەیەکدا کە بۆ دانانی کتێبی کوردی بۆ فێرگەکانی کوردستان کاریان دەکرد ، ئەندام بووم • ئەندامە ئەسڵیەکانی ئــەو لیژنە وەك‌لەبیرم مابێ ، زەبیــحی و هەژار و برایمی نادری و دڵشادی رەســوڵی و من بووین • پێشەوا بۆخــۆی و چەند مامۆستای شارەزاش یارمەتیان دەداین • هەرچەند هیچمان لەوکارەدا پسپۆڕ نەبووین ، بەڵام چونکە زۆر بەدڵسۆزیــەوە کارمان دەکرد پێم‌وایە کتێبەکان کە بەداخەوە چاپ نەکران خراپ نەبوون •

رۆژی بیستوشەشی سەرماوەز ئــاڵای کوردستان لەمــەهاباد هەڵکرا و رۆژی دووی ڕێبەنــدانی ١٣٢٤ کۆماری کوردستان دامــەزرا • من ناموێ لەوبارەوە بدوێم چونکە زۆری باس کراوە و تەنیا دەڵێم من لەورۆژە پیرۆزانــەدا بەشدار بووم و شێعرم خوێندەوە •

لەوماوەدا من و هەژار یەکماڵ* بووین ، شەووڕۆژ پێکەوە دەگەڕاین • ماوەیەکیش قزڵجی‌مان لەگــەڵ بوو • کاتێ بێکاری و سانــەوەمان* زۆرخۆش ڕادەبوارد • من کە پایــەی خوێندەواری و زانیاریم زۆرلەوان کەمتــر بوو ، لەهاونشینی ئەوان کەڵکم وەردەگرت و شت فێر دەبووم • چونکە من و هەژار بۆ هەموو جێگایەك پێکەوە بووین و لێك هەڵنەدەبڕاین ، زۆرکەس نەی‌دەزانی کاممان هەژارە و کاممان هێمن و ئەگەر یەکمان بەتەنێ گەڕابایێ دەیانگوت کوا ئەوی‌تر ؟

پاش دووی ڕێبەنــدان و پێك‌هاتــنی کۆماری کوردســتان کوردەکانی پارچەکانی‌تری کوردستان ڕوویان لەمەهاباد کرد و من و هەژار لەگەڵ هەموو پیاوە بەناوبانگەکان پێوەندی دۆستایەتیمان دامــەزراند • مامۆستا قانیعیشم ناسی و لە ئەزموونی ئەدەبی ئەویش کەڵکم وەرگــرت • زۆرم بیرەوەری خۆش لەهاونشینی مامۆستا قانیع هەیە کە بەداخەوە لێرەدا مەجالی گێڕانەوەیان نیە •

دایکم لەمێژ بوو دەیویست ژنم بۆ بێنێ و تا ئەمردوە من بەزاوایی ببینێ ، بەڵام من ملم ڕانەدەکێشا و نەدەچوومە ژێر بار • خۆم بەخوێندەوار دەزانێ و پێموابوو هەق نیە دایك‌وبابم ژنم بۆ بێنن ، بۆخۆشم لە هەڵبژاردنی دەزگیراندا دڕدۆنگ بووم و هەتا گەورەتر دەبووم ئەو دڕدۆنگیەم زیادی دەکرد • لەوئاخیرانەدا هاتبوومە سەر ئەوخەیاڵە کە ئەسڵەن ژن نەهێنم و بەڕەبەنی بمێنمەوە • هیچ کچێك تەبعی جوانی‌پەرستی منی ڕازی نەدەکرد و ڕەنگ‌بێ ئەگەر دایکم نەبووبا ئێستاش بوخچەی نەکراوە بووبام • بەڵام دایکم ئەوساڵی پێی لێ لەکەوشان کردم و گوتی : ئیللا بیللا ، پێت‌خۆش بێ و پێت‌ناخۆش بێ ژنت بۆ دێنم • لەولاشەوە هەژاری لێ دنە دابووم و شەووڕۆژ لەبن هەنگڵمدا بوو • هەژار بەتەمەن چی وا لەمن گەورەتر نەبوو • بەڵام ساردوگەرمی ڕۆژگاری لەمن زۆرپتر چێشتبوو • دووجاری ژن هێنابوو و ئەزموونی لەوبارەوە زۆر بوو • توندی و سەرمڕۆیی دایکم و نەرمەنەرمە و دنەدانی هەژار دڵیان نەرم کردم •

دایکم برازایەکی خۆی کە کچی پیاوێکی بەدەسەڵات و دەوڵەمەند بوو بۆ خواستم کە نە دیبووم و نە دەمناسی • درۆ نەبێ جارێکی دووربەدوور لەبەر مانگادۆشین دیبووم • ئەویش ڕوخسارم نەدیبوو • بەڵام دەمزانی کورتەباڵایە • ئەوەش سەیر بوو من ئەوخۆوێژە نەبووم کە گوتوویەتی « سەد نەحلەت لە حاڵەتم هەر ئیی کورتم خۆش دەوێن » من لەژندا ئەوی لەهەمووشت پتر سەرنجم ڕادەکێشێ بەژن‌وباڵای ڕێك‌وپێك و بەرزە • ئەوەشم بەدایکم گوت • گوتی : ڕۆڵە ئەوقسانە چن ؟ زێڕیش پچووکە • دایکم ژنێکی دنیادیدە و بەئەزموون و کارامە و زۆربەدەستەڵات بوو • خزم و کەس‌وکار و دۆست و ئاشناشمان زۆر بوون ، لەناو ئەوهەموانەدا ئەوبرازایەی هەڵبژاردبوو • دیارە ئەو بەدوای کچی شۆخ‌وشەنگ و جوان و چەلەنگدا نەگەڕابوو • ئەو دەیویست بووکێکی ئاکارباش و ڕەفتارچاك و وریا و بەمشوور و ماڵدازی‌کەری هەبێ •

شایی هێمن دەست پێ‌کرا ، هەژار هەڵبەزی ، سەرچۆپی کێشا ، دەستی دۆی ناسك و نازداری گوشی ، چاوی لە کیژۆڵان داگرت و شەوانەش بەوقسە قۆڕانەی خۆی کۆڕی دیوەخانی وەپێکەنین دەخست • بەڵام هێمن نیگەران بوو ، نیگەرانی دوارۆژی خۆی و بیری لەوە دەکردەوە چۆن لەگەڵ ژنێك کە هەڵبژاردەی دایکیەتی و بۆخۆی نەیدیوە و نای‌ناسێ ، دەتوانێ ژیان بەرێتە سەر • نەیدەزانی تۆقی لەعنەتی بۆ دێنن یا فریشتەی ڕەحمەت •

ڕۆژی ٢٥ی خەزەڵوەری ١٣٢٥ بووکیان بۆ دابەزاندم • دیارە ئەو پەری ناسك و نازدار و شۆخ‌وشەنگ و جوان و چەلەنگە نەبوو کە خەیاڵی شاعیرانەی من بەشوێنی‌دا دەگەڕا و هێشتاش تووشی نەبووە • بەڵام زۆرزوو توانی خۆی لەدڵی مندا جێ بکاتەوە و وا لەخۆی بکا کە لەقووڵایی دڵمەوە خۆشم بوێ و ببێ بە یاری هەمیشەیی و خەمڕەوێنی ڕۆژانی تاڵ‌وتفتی ژیانم • بیست‌وسێ ساڵ پێکەوە ژیاین و لەپەنا ئەودا هەستم بە سانەوە دەکرد • قەتی ئەوندە دڵ نەشکاندم ڕۆژێك تائێوارە لێی زیز بم و دەنگی لێ بگۆڕم • زۆر لەژیانی

ژنومێردایەتیم ڕازیم • ئیقرار دەکەم ژیانی خۆشی ژنومێردایەتیمان زیاتر ئەو پێکی هێنابوو • چونکە من دەزانم حەساس و تووڕە و تەنانەت بیانووگر و جینگنۆ کەم ، بەڵام ئەو هێدی و ئارام و ژیر بوو و بیانووی نەدەدا دەستم • تاقەکوڕێکمان بوو ناوم نا (سەلاح) ، ئەوە ماوەیەکی زۆرە لەدیداریان بێبەشم و دەردی دووری دەچێژم • یادیان بەخێر •

هێشتا مانگێك بەسەر شەوی زاوایەتیمدا ڕانەبردبوو و بەقسەی ئەورۆ مانگی هەنگوینم تەواو نەکردبوو ، کە بەداخەوە ئەوی نەمدەویست ڕوو بدا ڕووی دا و ئەوی پێمخۆش بوو بمرم و نەیبینم دیتم - ریسەکەمان لێبۆوە خوری • هێلانەکەمان لێشێوا و کۆمارەکەمان ڕووخا و دوژمن بەسەرماندا زاڵ بۆوە •

ماوەیەك بوو هەست بەمەترسی دەکرا • جەبهەی سەقز و سەردەشت قایم تر دەکران • چەند دەرەبەگی بەناوبانگ و خاین ڕایان کردبوو بۆ عیراق و یەکدوو مەلا و شێخی خوێریەپیاو دەسبەسەر کرابوون • حکوومەتی ئازەربایجان لەشکرێکی ساز و تەیاری بۆ پشتیوانی پێشمەرگە ناردبوو جەبهەی سەقز ، چونکە وا بەراورد کرابوو کە تەنیا لەوجەبهەڕا ترسی پەلاماری دوژمن هەیە • لەپێشداش چەندجار لەوجەبهەڕا دوژمن پەلاماری هێنابوو ، بەڵام زۆرخراپ شکابوو و زەبری دەستی پێشمەرگەی کوردستانی چێشتبوو •

ئازەربایجان حکوومەتێکی گەورەتر و بەهێزتر و زۆرتەیارتر و پڕچەكتر بوو لە کوردستان • جەتی دیفاعی ئازەربایجانیش زۆر قایم تر بوو • کەوابوو کەمکەس بەخەیاڵیدا دەهات لەڕێگای ئازەربایجانەوە پەلامار بۆسەر جووڵانەوەی ڕزگاریخوازی گەلانی ئێران بهێنرێ •

ماوەیەك بوو بۆ ئەوەی کارەکانی حیزبی باشتر ڕاپەڕن پاش ئەوەی شەوانە پێشەوا کە زۆرشەو تادرەنگ لە دەفتەری حیزبدا دەماوە دەچۆوە ماڵی خۆی ، کادرێکی حیزبی لەدەفتەری حیزبدا دەماوە بۆئەوەی ڕاپۆرتی خوارەوە ئەگەر پێویست بوو بەپێشەوا ڕابگەیەنی و دەستووراتی پێشەوا بۆ خوارەوە بنێرێ • ئەوشەوی نۆرەی منی تازەزاوا بوو • لەدەفتەری حیزب دانیشتبووم و خەریکی نووسینی مەقالەیەك بووم بۆ « کوردستان » ، ئەفسەرێکی بچووك بەڵام دۆستێکی گەورەی من و ئەندامێکی زۆربەوەفای حیزب هاتە ژوور • زۆرم پێ ناخۆش بوو کە دەستی بۆ ڕادیۆکەی سەرمێزەکە برد • چونکە نووسینەکەی لێ تێكدەدام • بەڵام چم نەگوت و قەڵەمەکەم دانا •

لەپڕ شتێکی وامان گوێ لێبوو کە وەختابوو پێمان بەعەرزەوە وشك بێ • ڕادیۆ تاران تەلگرافی پیرۆزبایی دوکتور جاوید وەزیری ناوخۆی ئازەربایجانی دەخوێندەوە کە بەبۆنەی گەڕانەوەی ئەرتەشی شاهەنشاهی بۆ تارانی ناردبوو • دوایە خەبەری ڕاکردنی «موتەجاسیرین»ی ڕاگەیاند • موتەجاسیر و ماجەڕاجوو دوو ناو بوون کە لەوشەوەڕا بەسەر بەڕێوەبەرانی جووڵانەوەی ئازادیخوازی

کوردستان و ئازەربایجاندا بڕان و ئێستاش دەزگای تەبلیغاتی ڕێژیم دووپاتەیان دەکاتەوە و دەیانهێنێتەوە کاوێژ ·

دەس بەجێ بەتیلفوون ئەوخەبەرەم بەپێشەوا ڕاگەیاند· گوتی بۆخۆت وەرە ئێرە و بەئەوانی تریش ڕابگەیەنە بێنە ئێرە · بەدوای ئەوانمدا نارد و بۆخۆم چووم بۆمالی پێشەوا · سەدری قازی برای پێشەوا کە نوێنەری مەجلیس بوو لەتاران و بەڕواڵەت نەدەبوو لەو واقیعە بترسێ ، لەهەموو کەس پتر شلەژابوو · ئەو دەس بەجێ گەڕاوە بۆتاران و لەوێ گرتیان و هێنایانەوە مەهاباد ·

ئازەربایجانی وا تەیار و پڕچەك بەلەشکری ساز و پەرداخ و فەرماندە لێزانەکانیەوە بۆ وازوو تەسلیم بوو ؟ پیشەوەری کارامە و شۆڕشگێڕ و کۆنەپیاو و ئازا و ڕابەرەکانی تری ئازەربایجان بۆ وا بەپەلە ڕایان کرد ؟ پرسیارێکە کەس بەتەواوی جوابی نەداوەتەوە و منیش جوابم بۆ نادرێتەوە · بەڵام دڵنیام ئەگەر فیدایی دەستی کردباوە و ئەگەر فیرقە بەربەرەکانی بکردایە ، لەشکری شڕوشپڕیوی* تاران نە تەنیا پێی لەتەوریز نەدەنا و ئەوهەموو کوشتارەی نەدەکرد ، بەڵکە تارانیش دەشێوا و لەوانە بوو لە سەرتاسەری ئێراندا جووڵانەوەی ئازادیخوازی بەسەر کۆنەپەرستیدا سەکەوێ و تەنانەت نفووزی ئیمپریالیزم لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا زووتر بنەبڕ بێ · بەڵام وەك زانایان گوتوویانە مێژوو ئەوەیە ڕوو دەدا نەك ئەوە کە ئێمە دەمانەوێ ·

بەڵێ کوتوپڕ تەوریز گیراوە و کوردستانیش لەهەموولاوە گەمارۆ درا · پاش ئەوەی سەدری قازی نازانم بۆچی بەرەوتاران گەڕاوە ڕابەرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لەمالی پێشەوا کۆبوونەوە و ئەوشەوی ڕووحیەی هەمووکەس دەتوانم بڵێم باش بوو · شوڕای جەنگ بەسەرۆکایەتی حاجی بابەشێخ پێك هات و سورەتجەلسەی یەکەم ئیمزا کرا و قەراری بەربەرەکانی درا · بەڵام هێشتا مەرەکەبی بڕیارنامەکە وشك نەببۆوە کە خەبەر هات یەکێك لەئەندامەکانی ئەوشورایە ڕای کردوە ·

بۆ بەیانی وەزع گۆڕا و بڕیاری بەربەرەکانی هەڵوەشاوە و بەپێشمەرگە دەستوور درا بێ دەستکردنەوە پاشەکشە بکا و ڕێگا بۆ ئەرتەش بەتاڵ بکا و خەڵك دەستێکی کەوتە ئەولای و یەکێکی کەوتە ئەملای ·

پێشمەرگە لە جەبهەی سەقز و سەردەشتەوە بە ڕێكوپێکی پاشەکشەی کرد · بەڵام فیداییەکان کە فەرماندەکانیان ڕایان کردبوو وەك مەڕی بێشوان بڵاو بوون و عەشایر لێیان وەخۆ کەوتن و هەموویان داپلۆسین و نەیانهێشت تاقە فیشەکێك لەگەڵ خۆیان بەرنەوە · بەڵام نەوێرانە پێشمەرگە · تەنیا لەناو مەنگوڕان پێشی دەستەیەکیان گرت کە بەفەرماندەیی زێرۆی دەگەڕاوە ، زێرۆش کە بۆخۆی شڕەخۆرێکی وەك ئەوان بوو ، دەستی نەدا و بەگژیاندا هاتەوە و تەنانەت چەند گوندیشی تاڵان کرد و گەیشتەوە مەهاباد · ئەوانی فیداییەکانی ئازەربایجانیان ڕووت کرد کەسیان نەکوشت · ئەوی من وەبیرم بێ لەوکارەساتەدا

تەنیا پێشمەرگەیەکی کوردی عیراق شەهید کرا و هێندێکیشیان ناپیاوانە ڕووت کردن • فەرماندەی ئەرتـەش بێ هیچ زەحمەت گەیشتە گونـدی حەمامیان و پێشەوا لەوێ دیتی •

لەوماوەدا من هەمیشە لەگـەل پێشەوا بووم • دیارە لەگـەلی نەچوومە حەمامیان ، بەلام لەشاری بەجێم نەهێشت • دەمدیت پەشوکا بوو • بەلام نەك لەترسان ، بەلکە لەداخانو لەبەر ناهومێدی •

من لەمێژ بوو پێشـەوام دەناسی و لەڕۆژی تەنگانـەدا دیبووم • بە دەستوتفەنگی خۆی پیاوێکی زۆئازا بوو • پێش دامەزرانی کۆماری کوردستان چەندجار عەشایر هاتنە سەر مەهاباد و پێشەوا بۆخۆی لە یەکەمسەنگەردا بۆ دیفاع ئامادە بوو • ئەدی چـۆن بوو ئەوجار تەسلیم بوو ؟ بۆخـۆم لێمبیست گوتی لەسەرمانەوە ناچن و دەمانکوژن • بەلام پێمخۆش نیە گەلەکەم بەجێ بێلم و دەمەوێ لەناو ئەواندا بمرم •

ڕاستە کوردسـتان پاش گیرانـەوەی ئازەربایجان و لەدەسـتدانی ئەوهاوپەیمانە بەهێزە لەهەموولایەکەوە گەمارۆ درابۆو ، ڕاستە بەشێکی عەشایر گوێیان لەکلاو پەڕاندبوو و چاوەنۆڕی خراپەیان لێدەکرا ، ڕاستە خەزێنەی کۆمار بەتالوحەتال بوو و هەمووی درابوو بەتووتن و هێشتا نەفرۆشرابۆوە و لەعەمباردا مابۆوە ، ڕاستە لەهەموو یارمەتی‌یەکی دەرەوە هیوابڕاو کرابوو ، بەلام من بەش‌بەحالی خۆم لەوبڕوایە دام ئەگەر دەستەوەکەری کرابا و ئێمە ئەزموونی شۆڕشگێڕیمان هەبا مێژووی کۆماری مەهاباد بەوجۆرە دوایی نەدەهات کە هات •

ڕۆژی ٢٦ی سەرماوەزی ١٣٢٥ـ١٩٤٦ ئەرتەشی شرۆشپرێوی شاهەنشاهی تەواو سالەوەختێك پاش هەلکردنی ئالای کوردستان شاری مەهابادی گرتەوە •

هێندێك لە بەڕێوەبەران و کادرەکانی حیزب ڕایان کرد و خۆیان شاردەوە و هێندێکیش دانیشتن و چـاوەنۆری گرتن بوون • من ئـەوڕۆژی لەشار وەدەر کەوتم و چوومە خانەقای شێخی بورهان • لەوێ شێخموحەمەدی خالم حەشاری دام و لەبن‌بالی خۆی گرتـم • لەخانەقا بووم کە خەبەری گـیرانی پێشەوا و ڕابەرانی حیزب و کۆمارم بیست • پیاوم وەدووی هەژار خست بی‌بینمەوە و پێکەوە تەگبیرێك بکەین • ئەویش بۆی دەرچووبوو و بۆم نەدۆزراوە •

نەخۆشی کەوتوویی لە خانەقا هەبوو ، زۆرکەس گرتبووی و چەندکەسیشی کوشتبوو • من جارێکی‌تر هەرلەوخانەقایـە ئەونەخۆشیەم گرتبـوو و زۆری لێدەترسام • گوتوویانە هـەرچی بترسێ ناخەلسێ ، هێندە پێنەچوو گرتم و کەوتم • بەفرێکی یەکجاوزۆر و ئەستوور کەوتبوو ، هیچ دوکتورێك بەوبەفرە نەدەگەیشتە خانەقـا • دوومانگی ڕەبەق بۆی لەسـەر ڕەقی پشتی کەوتم • تەسپەك لەسـەری دام و قسەی هاتەرانپاتەرانم دەکـرد • هەموو بەندەنم بە نوێنانەوە چـوو و توێخی هاویشت • بـەلام ئەوجاریش لەدەست ئیزرائیل ڕزگاریم هات •

که له نەخۆشی هەستامەوە بەفریش کەم ببوو ، ڕێگا کرابووتەوە • وایان بە مەسلەحەت زانی بۆئەوەی کەمێك ژ بوەلە* ببمەوە و گورد بگرمەوە بەدزی بچمەوە ماڵی خۆمان کە لەشار نیزیك بوو و دەرمان و خواردنی باشتری لێ وەدەست دەکەوت • چاك لەبیرم نیە چەندڕۆژان لەماڵیدا تەماڵم هەڵگرت و خۆم مەڵاس دا •

ڕۆژێك لەژووریٚ دانیشتبووم و کتێبم دەخوێندەوە ، لەپڕ لەناودیٚدا بوو بەشین و گابۆڕ • ناردم بزانم چیە ؟ قاسید بەگریان و لەخۆدان هاتەوە و گوتی ئەوانەی لە شاری هاتوونەوە دەڵێن دەوری شار گیراوە و نایەڵن کەس بچێتە ناوشار یا وەدەرکەویٚ و دەنگۆیە و دەڵێن پێشەوا شەهید کراوە • هێندەی پیٚنەچوو قسەکە دڕا و مەعلووم بوو پێشەوا و سەدری قازی برای و سەیفی قازی ئامۆزای لەچوارچرای مەهاباد لەدار دراون •

ئەوڕووداوە دڵتەزێنە و ئەوکارەساتە جەرگبڕە هەمووکوردێکی بەشەرەفی خەمناك و تازیەبار کرد • بەتایبەتی دڵی منی بەناسۆر ئەنگاوت • ناسۆرێك کە بۆتە تیراوی و ئێستاش هەر وەبن ذەداتەوە و هەڵدەداتەوە و بێ گومان سارێژ نابێ و لەگەڵم دێتە بن گڵ •

من پێشەوام لەدڵەوە خۆش دەویست • بەڕابەرێکی دڵسۆز و ژیرم دەزانی، بەکوردێکی پاك و چاکم دەناسی و بەموسلیحێکی یەکجارگەورە و مەزنم دەزانی • دەمزانی نەتەوەکەی خۆی چەندخۆش دەویٚ و چەندی پیٚخۆشە خزمەتی بکا • چەند بەئاواتەوە بوو کورد بکاتە ڕیزی نەتەوە بەختەوەرەکان • زۆرم هیوا پیٚ بوو گەلەکەمان بە پەلە بەرێتە پێش و وڵاتەکەمان زوو ئاوەدان بکاتەوە • لەوماوە کورتەشدا دەزانین چەندی خزمەتی بەکەڵك کردن • بەڕاستی مەرگی پێشەوا نەكهەر بۆ نەتەوەی کورد بەڵکە بۆ جووڵانەوەی ئازادیخوازی و دژیئیمپریالیستی سەرانسەری ئێران زیانێکی گەورە بوو • دەریایەك زانست و ئەدەب ، دەریایەك فیکر و بیر بەدەستی زۆردارێکی سەرەڕۆ و نەزان وشك کرا و لەناوچوو •

سیٚڕۆژ پاش شەهیدبوونی پێشەوا یانی ڕۆژی سێزدەبەدەر قەڵفرم بۆ کرد و لەگەڵ پیاوێکی هەژار و هاوالێکی زۆربەنرخی حیزبی بەرەوکوردستانی عیراق وەڕیٚ کەوتین • بە دووڕۆژودانێك سنوورمان پەڕاند • لەوبەری جۆگەوە بازم دا ئەوبەری جۆگە بەڕواڵەت هیچفەرقێکم نەهاتە پێش چاو • بەڵام لەواقیعدا سنووری سیاسی وڵاتێکم پەراندبوو و چووبوومە وڵاتێکی دیکە • گەیشتمە شاری قەڵادزە ، وەنێو بازاڕ کەوتم و نەکەوتم بە بەرگ و لیباس پولیس ناسیمی و زانی لەودیوڕا هاتووم • پیلیان گرتم و خەریك بوون تێکمەوە پێچن • بەڵام مەلایەك و حاجیەك بیٚئەوەی بمناسن باڵیان بەسەردا کێشام و نەجاتیان دام • نەقنەکە ڕاست لەمن ڕووی دابوو لەترسی ئاگر پەنام بۆ مار بردبوو • مەلا پیٚیخۆش بوو بمناسیٚ • منیش لەگەڵ ئەوەشدا پێم خۆش نەبوو کەس بمناسیٚ و ناوی خۆم بەکەس بڵێم خۆم پیٚناساند • دیار بوو مامۆستا منی لەدوورەوە

دەناسی • ئەوشەوەی زۆری حەزەمان گرتم و لەحوجرەی فەقێیان نووستم و بەیانی بۆخۆی وەپێشم کەوت و بردمی بۆ گوندی گردبوداغ • من بەهیوا بووم سۆراخی هەژار و زەبیحی و قزلجی و دلشاد بکەم و قسەی خۆمان بێ لەدلی خۆمدا وام دانابوو یەك بگرینەوە و سەرلەنوێ دەست بەکار بینەوە • دیارە ئەوقسەم بەمامۆستا عەرز نەکردبوو ، بەلام پێم گوت دەمەوێ ئاوالەکانم ببینمەوە • مامۆستا گوتی جارێ رووبار زۆرن و بوار نین و بێجگە لەوە ئەوکوردانەی ئێرە کە هاتبوونە ئێران هاتوونەوە و دانگەریزە* دەکەنەوە بۆ لای شاران و پۆلیس ئامادەیی هەیە • جارێ ماوەیەك لێرە بە تا وڵات کەمێك ئارام دەبێتەوە • هاورێیەکم ناردەوە و بۆخۆم دەستم کرد بەخوێندن و سەرلەنوێ بوومەوە فەقێ • زۆرچاکم دەخوێند • هەمخۆم دەخافلاند و وەرەزی خۆم دەشکاند و هەم دەمویست ئەوی لەسووریم دۆراندوە لەکایەی تێهەلبێنمەوە • هێشتا لاو بووم و ئەگەر خوێندبام دەمتوانی شتێك بەشتێك بکەم • بەلام خوێندنەکەم زۆری نەخایاند • بیستم وەزعی ئێران ئارام بۆتەوە و دەستیان لەخەلكگرتن هەلگرتوە لێکم داوە پاش ئەوەی لێرەش هەرقاچاغم و ناوێرم بگەرێم بۆ سەرێك لەوڵاتی خۆمان نەدەمەوە ؟ ئەگەر زانیم دەحاوێمەوە ئەوە هەرلەوێ خۆم حەشار دەدەم • بە تاقیتەنی رووم لە کوێستانە خۆشەکانی کوردستان کرد بە نێو چادر و هۆبە و گول و گولزاراندا گەرام • شەنگەبێری کێلگەردنم* دین • لەوگەشت و گەرانەدا بووم کە پارچە شێعری بەهاری کوردستانم گوت ، کە بۆخۆم ئێستاش زۆرم خۆش دەوێ و بەشاکاری دەزانم • ژاندارم و پۆلیس لە هیچکوێ تووش نەبووم و بێسەدەمە گەیشتمەوە گوندەکەی خۆمان • راوەستام تا شەو بەسەر دەستاندا هات و بەتاریکی چوومە مالێ • یەکسەز چوومە پشت دەرکی ژووری بابم • بۆ یەکەمجار لەژیانمدا خۆم گرت • چونکە بابم خۆلەخەلكگرتن و گوێ لەقسەی خەلكهەلخستنی زۆر پێ ناخۆش بوو • تەنانەت ژنی مالی ئێمە لەترسی بابم قەت نەیاندەوێرا شەمۆلە بگرنەوە کە ئەودەم لەلادێدا زۆر باو بوو • لە درزی دەرکەوە دیتم بابم بەحەواوە راوەستاوە و لەگەل ئەوپیاوەی کە لەگەلم هاتبوو بۆ کوردستانی عیراق قسە دەکا و پێیدەلێ رۆلە پێم بلێ لەکوێیە بۆخۆم پیاو دەنێرم • ئەویش دەلێ دوورۆژی دی بۆخۆم دەچم و دەیهێنمەوە • قەولم پێداوە جێگا و شوێنی ئەو بەکەس نەلێم • بابم کەمێك بەتوورەیییەوە گوتی چۆن بەمنیش نالێی • گوتی نەخێر بەتۆش نالێم ، بەدایکیشی نالێم ، قەولم پێداوە و قەولی خۆم دەبەمە سەر • ماندوویی رێگا و کوێرەوەری غەریبی و بێنازی و لێقەوماویم لەبیر چۆوە و لەدلی خۆمدا گوتم چۆن زەحمەتکێشانی کورد کوری وایان لێپەیدا بووە ؟

بەلێ زۆرقارەمانی وا لە خەباتی رزگاریخوازی گەلەکەماندا هەن کە بەشەرەفەوە ژیاون و بەشەرەفەوە دەمرن و مێژووش لەبیریان دەکا • ئەوپیاوە ، پیاوێکی هەژارو زەحمەتکێش و نەخوێندەوار بوو • لەسەرەتای کۆمەلەوە بەبروایەکی قایم و تەواوەوە هاتبوە ناو کۆری خەبات و بێئەوەی خۆی رانێ*

خزمەتی زۆر گەورەی کردبوون و کەسیش باشی ناناسێ و منیش لێرەدا ناوێرم ناوی بەرم • چونکە نازانم ماوە یا نەماوە و دەشزانم ئەگەر مابێ تووشی دەردیسەر دەبێ •

چیدی خۆم پێ ڕانەگیرا و چوومە ژووری • دایکم و بابم و کابرا واقیان وڕما • دایکم ئامبازم بوو و تێروپڕی ماچ کردم • بەڵام بابم ئەوبابەی کە قەت ڕووی نەدەدامێ و لەبەر هیچ کارەساتێك نەدەچۆما و بەمەتانەت و خۆڕاگری لەوڵاتدا ناوبانگی هەبوو و هەتا ما یەکمان جگەرەمان لەکن نەکێشا و بێئیجازە دانەنیشتین ، خۆی پێ ڕانەگیرا و بەلووزەو فرمێسکی لەچاو هاتە خوار و هەتا ماوەیەك هیچقسەی بۆ نەکرا • دوایە بۆ یەکەمجار و ئاخرجار لەژیانمدا بەخێرهاتنی کردم و گوتی چاك بوو هاتیەوە • ئەوە لەدوام دەناردی عەفوی عمومی بۆ عەشیرەتان دەرچووە • ڕاستە ئێمە عەشیرەت نین • بەڵام خەڵکی گوندین و دەتوانین لەودەرفەتە کەڵك وەرگرین • ماڵی دنیام زۆرە و ئێستا هەمووشت بە بەرتیل دەکرێ • جارێ ماوەیەك لەماڵێ دانیشە و هاتوچۆی شاروباران مەکە تا بزانین دنیا چی لێدێ •

لەماڵێ دانیشتم و چ باس نەبوو وردەوردە خەڵکیان بەردا • منیش دەستم کردەوە بەجووتوگا و ئاژەڵداری یەکەی خۆم و هاتمەوە سەر حوولنەمەرەسێ* •

حیزبی تودەی ئێران بە ئاشکرایی خەباتی دەکرد و ڕۆژبەڕۆژ کۆمەڵانی خەڵکی ئێرانی زیاتر لێکۆ دەبوونەوە • لەڕۆژنامەکانی خۆیدا ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستی بەتوندی دەکوتا و تیئۆری زانستی بڵاو دەکردەوە •

حیزبی دیموکراتی کوردستانیش کەمکەم بووژاوە و کادرە لاوەکانی دەستیان کردەوە بەخەبات • پیاو هەق بلێ حیزبی تودە لەو سەردەمەدا لە بووژاندنەوەی حیزبدا ڕۆڵێکی باشی یاری کرد • تەبانەت لە پاراستنی ناوی حیزبدا • چونکە هێندێك لە لاوە ئازادیخواز و کەمئەزموونەکان خەریك بوون ناوی حیزب بگۆڕن و بیکەنە کۆمەڵەی کومونیستی کوردستان و وەك بیستوومە بەڕێوەبەرانی حیزبی تودە مانیع بوون •

ژمارەیەك نیشتمان بڵاو بۆوە و گەیشتە دەستم و هومێدم پەیدا کرد کە خەباتەکەمان پەرە بگرێتەوە • هەرچەند ڕاپۆرتیان لێدام کە لە نووسینی ئەمگووارەدا دەستم هەیە و برێکیان ئەمبەرئەوبەر پێکردم و بەخوای دەستێکیشیان بەیاڵ و بزیدا* هێنام و پوڵچایەکیان لێئەستاندم • بەڵام ئەوە چوو و ڕابرد نەمزانی لەکوێ چاپ کرا و هەر بەشێوەنووسین نووسەرەکانم ناسین •

ژمارەیەکیش ڕێگا دەرچوو و پێمگەیشت • یەکێك لەنووسەرەکانم دیت و بەڵێنی هاوکاریم پێدا ، بەڵام بەداخەوە ئەویش تێداچوو •

لەڕۆژی ١٥ی ڕێبەندانی ١٣٢٧دا ناسری فەخرارایی لە دانیشگای تاران شای وەبەر دەمانچان دا توزکاڵێکی دەمولێو و پشت ڕووشاند • ئەوتاوانەیان

هاویشتە سەر حیـــزبی تودە و ئیجـازەی ڕەسمی کارکـــردنی ئەوحیزبەیان هەڵوەشاندەوە و ڕابەرەکانـیان گرتن و دەرکی ڕۆژنامەکانیـــان داخستن و لە سەرتاسەری ئێراندا حکوومەتی نیزامی دامـەزرا • ئەوەش زەبرێك بوو کـە بەنەخشەی ئیمپریالیزم و بەدەستی کۆنەپەرستی وەجووڵانەوەی ڕزگاریخوازی ئێران کەوت •

بەڵام زۆری پێنەچوو ڕۆژنامەکانی حیزبی تودە بە نەهێنی دەرچوونەوە و ڕابەرانی حیزب توانیان لەزیندان ڕابکەن •

سەیر ئەوە بوو پاش ڕووخانی کۆماری مەهاباد من بۆ یەکەمجار دووڕۆژ پێش واقیعەی دانیشگا وێرابووم بەئاشکرایی بچمە مەهاباد و بەڕۆژی ڕووناك بگەڕێم کە ئەورووداوە لـە تاران قەوما و لەمەهابادیش دەستیان کـردەوە بە خەڵك گرتن • ناچار منیش خۆم شاردەوە • لەوخۆشاردنەوەدا شیعرێکی زۆرباشم لەژێر عینوانی « ژوانی ئاغا »دا گوت کە بەداخەوە خۆم نەمماوە و تکا لەوکەسانە دەکەم کە هەیانە بیپارێزن و ئەگەر کرا بۆمبنێرن •

ساڵی ١٣٢٧ ساڵێـکی یەکجارتووش و شووم بـوو • من بەعومری خۆم زستانی وا سەختم لە وڵاتی خۆمان نەدیبوو • پازدەڕۆژی پاییز مابوو بەفرێکی ئەستوور و وشك باری • یـەكنوا لەهەموو جێگایەك لەمیترێـــك پتر بوو • وشکەبەند و سەرما و ساییقەی بەدووادا هات و یەکسەر بوو بە ڕوو* ، بەفری دیکەشی بەسەردا بارین ، ڕێوبان گیران ، قاتوقڕی پەیدا بوو ، ئاو وشك بوون و خەڵك ناچار بوو بەفر بتوێنێتـــەوە و بیخواتەوە • نەوت و ئـــاوردوو وەگیر نەدەکەوت • ئاژەڵ و ماڵات قڕانی کرد • ڕەپستە* ڕزیـــن و نەوەندە گنخان و گرانییەکی زۆربەسامی بەدوادا هات •

من بۆخۆم لە ئەزموونی پیاوێکی دنیادیدە و کۆنسـاڵ کەڵکم وەرگرت و توانیم بەشێکی زۆر لەدەغڵودانی خۆمان لە ڕزین و زایەبوون ڕزگار بکەم •

بەهار درەنگ بوو ، هەوا گەرم ببوو • بەڵام بەفر ئارەقیشی نەدەکرد • ڕۆژێك چوومە مزگەوت تەماشـام کرد پیرەپیاوێك بەتـەنێ لە تەنیشت سۆبە ساردوسڕەکە هەڵکورماوە • هەر منی دیت گوتی : منداڵی ئەوزەمانە ئێمەیان پێ خەرفاوە • گوتم مامەگیان چقەوماوە ؟ گوتی : بەســەری تۆ ئەوە چەندڕۆژە بەوهەتیوە گێژانەی خـۆم دەڵێم بچن بەفری سەرڕەپستەکەمان کونکون بکەن گوێشم نادەنێ • گوتم جا بۆ کونکـونی بکەن ؟ گوتی بۆتـۆش نازانی ؟ گوتم نەوەڵڵا • گوتی بیلامانێ کـە ساڵ درەنگ بوو هەرد گەرم دادێ و هەڵمێ دەکا • بەفریش نایەڵێ هەڵمەکە بێتـــە دەر و لەناو خۆیدا دەگەڕێتـــەوە و دەغڵەکە دەسووتێ • ئەگەر کونبکرێ هەڵمەکەی دێتە دەر و ناسووتێ • قسەی مامەپیرم بەدڵیەوە نووسا • چەندڕۆژان پیاوم هەڵگرتن و چوومـە زگ بەفرکونکردن • هەوا خۆش بوو ، بەڵام کارەکە زۆر گران بوو • بەفرەکە ئەوندە ڕەق بوو بەڵۆسە کون نەدەکرا • بەڵام پاشان تێگەیشتم پەندی پێشینیان چەند ڕاستە کە گوتویانە (دەستی ماندوو لەسەر زگی تێرە) •

بەشی زۆری دەغڵی ئێمە ئەوساڵی نەرزی و نانوتۆوی خۆمان بوو ٠
ئەوساڵی لە هیچ کوێ دەغڵ نەبوو ٠ ئەوجووت‌بەندانەی زەوی ئاویژەیان بەدەستەوە بوو ، هەرزن و گەنمەشامی‌یان چاند و ئێوەنانیان پەیدا کرد ٠ منیش هەرزن و گەنمەشامی زۆرم چاند و بەرهەمێکی باشیان دا ٠ بەڵام لەگوندەکەمان هیچ‌داهاتمان وەگیر نـەکەوت ، چونکە بۆخۆیان هیچیـان نەبوو تا بەشی ئێمە بدەن ٠

بۆ زستانی داهـاتوو گرانی‌یەکی بەسـام سەرانسەری ئێران بەتایبـەتی کوردستان و ئازەربایجانی داگرت ٠ دەغڵی فرۆشتن هەرنەبوو ، هەشبا لە کرین نەدەهات ٠ هیچ‌شتی‌تریش دراوی نەدەکرد ٠ دوومەڕی داشتی پووتەگەنمێکی نەدەکرد ٠ کەویژە گەنمێکیان بەجووتێك کەڵی خاوێ نەدەدا ٠ هاواری سەروماڵ بوو ، برا ئاوڕی وەسەر برا نەدەدا ٠ بەڵام من نەمدی و نەم‌بیست لە کوردستان کەس ڕاستەوخۆ لەبرسان بمرێ ، هەرزن و گەنمەشامی خۆوڵاتی و گەنموجۆ و خورمای عیراق هۆیان داوە ٠

لەگەڵ ئەوەشدا دەزگای تەبلیغاتی پادشایەتی ئێران لەوساڵانەدا شەووڕۆژ و وەختو بێ‌وەخت پەلاماری دەبردە سەر دەوڵەتی شوورەوی، ئەودەوڵەتە وەك جیرانێکی باش و دڵسۆز گەنمێکی زۆری دا بەئێران ٠ ئەویش چ‌گەنمێك بەڕوحی پیاوی پێ‌دەکەنی ٠ بەهاتنی ئەوگەنمـە خەتەر کەم بۆوە و قات‌وقڕی لەشاران نەما ٠

دەوڵەت لە دابەش‌کردنی ئەوگەنمەدا دێهاتیشی لەبیر نەکردبوو و لەڕووی شوناسنامە* میقدارێکی گەنـم بۆ هەرخێزانێك دانابوو ٠ بـەڵام دەبوو ئاغا بەقەرزی سەرخەرمان وەری‌بگرێ و سەنەد* بدا ، جا بەسەر خەڵکی گوندەکەدا دابەشی بکا ٠ ئاغاکان گەنمەکەیان بەزیادەوە وەرگرت و وەك پیاوی چاك لەپێش چاوی کاربەدەستانی دەوڵەت بـە سووت‌وسەلەم‌خۆرەکانی شاریان فرۆشت و دراوەکەیان نەخدوپوخت لـە تەنکەی گیرفان قایم کـرد ٠ ئـەوان ئەنگران* ، سووت‌خۆری شار قازانجیان کرد ، سمێڵی پیاوی دەوڵـەت چەور کرا و ئەوی لەوناوەدا هیچی پێ‌نەبرا هەژار و نەداری لادێ بوو ٠

لەبەهاردا خەڵـکی دێهاتی ئازەربایجان لەحالێکدا کـە وەك خەزەڵی پاییز لەبرسان هەڵدەوەرین و پیاو ئاگری بۆ تێ‌بەردەبوون بەکوردستان وەربوون ٠ گەلی کورد جارێکی دیکەش پیاوەتی و نان‌بدەیی و میوانداری خۆی نیشان دا ٠

هەردستەیەك ڕووی لە هەرئاوەدانی‌یەك دەکرد ، خەڵکی ئەوئاوەدانی‌یە بەپیریانەوە دەچوون و ژەمێکیان تێر دەکردن و بەڕێیان دەکردن ٠ زۆرماڵی وا هەبوون ئەوژەمە بۆخۆیان هیچیان نەدەخوارد و دەیاندا بەومیوانە ڕەش‌ورووت و برسی و خورێنانە ٠ ژاژ و پەنیر و لۆرك تایبەتی ئەوان بوو ٠ ماڵی زۆرلەچەر وپیسکە نەبا ئەوساڵی ڕزقی بۆ نەگیرا ٠

ئەگەر گەلی کورد بۆخۆی لە وەزعێکی وادا نەبوو بتوانێ میوانەکانی خۆی

باش بەخێو بکا ، کە بەهار کامڵ بوو نیشتمانەکەی ، کوردستانی ڕەنگین و بژوێن باوەشی دایکانەی بۆ ئەوبرسی و ڕەشورووتانە ، بۆ ئەولاواز و لەجەرانە ، بۆ ئەو لێقەوماو و دەربەدەرانە کردەوە • لە نوالە زەنویرەکانیدا* سفرەی نیعمەتی بەهەلز و مەندۆك و بیزا* و کارگ و کوڕادە* و زرەمەندی* و سیوەلووکە* و وێنجەکێویلکە و کەنگر و ڕێواس و ئەسپنك و ئالەکۆك و دۆری و ترشۆکە بۆ رازاندنەوە •

بەلێ دیتم لە چەرخی بیستەمدا ، لەوچەرخەدا کە ئینسان ئەتۆمی شکاند ، ڕاداری دروست کرد ، تەنانـەت مانگی داگیر کــرد ، ئینسانیش وەك ئاژەل و وڵسات* لەکێو و کەژ بلەوەڕێ • دەمدیتن بە گیاخواردن بایـان دەکرد • بەلام نەدەمردن •

ئەومێگەلە شپــرزە و سەرگەردان و بێشوانە بەچیــا سەرکەشەکانی کوردستانی ئێراندا هەلکشا و گلۆپکی ئەوگیایانەی هەلپساند و خــۆی پێ تێر کرد و شۆڕ بووە بۆ گەرمەسێری کوردستانی پڕخێر و بەرەکەتی عــیراق و وردەوردە دانگەرێزەی کــرد تا بەسەر خێروخۆشیاندا کــەوت • لەوێ کەوتە فەرعانە • دەغلوودان فەریکە ببوو ، خانەخــوێش هەرکورد بوو ، بــەدل بوو ، بەبەزەیی بوو ، ئینسان بوو و دلسۆزانە میوانداری کرد و بەخێوی کرد •

من لەماوەی ئەوگرانیەدا پیاوەتی ئەوتۆم بەپیاوی نەدار و زەحمەتکێشەوە دیتن کە بەڕاستی مایەی شانازی ئینسانیەت بوون • بەلام بەداخەوە کارەساتی زۆر دلتەزێن و دیمــەنی زۆر دزێویشم دیتن • من بەچــاوی خۆم دیتم ئینسان لەبرسان مرد • من ئینسانم دیت لەبەر موحتاجی خەریك بوو نووری چاوی خۆی بەئارد سەودا بکا و هەروەها زۆرحەیوانی دووپێی وام دیتن بەڕواڵەت ئینسان بوون کەچی لەووەزعە نالەبارە بۆ ئاخنیی گیرفان یا دامرکاندنی هەوەسی خۆیان کەلکیان وەرگرت •

ڕۆژێك لەبن دیوارێــکی خواروخێچ خۆم لەبەربەرۆچــکە هەلخستبوو و چیلکەم لەهەردی دەوەژاند ، هێشتا خاکەلێوە بوو و وڵات نەخەملیبوو • بیرم لەحالی ئەوخەلکە هەژارە دەکردەوە ، چەندمندالی دێ هاتنە لام یەکیان گوتی : فلانکەس خەریکە ژن بێنێ • ئەوفلانکەسە پیرەپیاوێکی دلڕەش و کۆنەگزیریکی بەدفەڕ بوو • کەس کــچی نەدەدایە و بێژن مابۆوە • پێکەنــیم و گوتم : ئای لەودرۆیە ! مندال تێکــڕا وەجواب هاتن ، بەپەلەپەل و سوێند و قورانخواردن گوتیان درۆ ناکەین • ئەوە خەریــکە کچی ئەوکابرا حەجەمە بکــڕێ و لەخۆی مارە بکا • ماشاللا جوانیشە •

ـ چی ، چی بیکڕێ ؟!

ـ بەلێ ، بەلێ ، بیکڕێ و لەخۆی مارە بکا •

وەك فیشەك لەجێی خۆم دەرپەڕیم و منــدال کەوتنە شوێنم • کە چوومە

حەوشەی کابرا ، دیتم بۆخۆی لەسەر کورسی‌یەك دانیشتوە و لاقی هاویشتۆتە سەر لاق و هەروا بزەی سمێلانی دێ. پیرەپیاوێکی کەلەگەت و تەژەو وشك و ڕەق، بەلام بەداروبار لەبن دیوار هەلتروشکاوە و چوارمنـدالی ڕەش‌وڕووت و کز و لەجەر لە دەوروبەری کەوتوون . کچێکی بالابەرز و ئەسمەر و چاوبرۆجوان ، بەلام لەڕولاوازیش پالی وەکۆلەکـەی بێلاکە* داوە . چارەڕەشـــی و نەگبەت لەودیمەنە دەباری .

– ها کوێخا ئەوە چی‌یە ؟

– قوربان چت لێ‌وەشارم ئەوکچەم لەو پیرەمەشەدی‌یە کڕیوە .

–کڕیوتە ؟ بەچەند ؟

– وەللا قوربان بەگران ، بەپووتێك* ئارد . (زەردەخەنەیەکیشی بۆ کرد) .

ئاگرم لەجەرگ بەربوو ، مچورکێکم لەبەری پێوە هات و لەتۆقی سەرم دەرچوو ، بەری چاوم تاریك بوو . خەریك بووم بەگژ ئەوپیاوە دلڕەشەدا بێم ، بەلام پیشم خواردەوە ، خۆم ڕاگرت و لەمەشەدیم پرسی : ئەوکچە بۆ دەفرۆشی ؟ ملی بەلاوە نا ، هەناسێکی ساردی هەلکێشا ، ئاوی لەچاوی گەڕا و گوتی : دایکی دووڕۆژ پێش لەبرسان مرد . بۆخۆشی کەنەفت بووە و هەربینا* سلار بۆوە . دەستی بۆ لای مندالەکان ڕاداشت و گوتی : ئەوانەش برسین . بۆیەی دەفرۆشم تا بۆخۆی لەبرسان نەمرێ و ئەوانەش بژیوی چەند ڕۆژێکیان هەبێ . سەربەسەر بەزێرم نەدەدا و ئیستا بەئاردی دەفرۆشم .

لەکچەکەم پرسی : تۆ بەوکارە ڕازی ؟ مێرد بەوکابرایە دەکەی ؟ فرمێسکی بەچاوە جوانەکاندا هاتە خوار ، بەشەرمەوە کوتی : « نینم ئوشاقلار ئاچدلار » . – چبکەم مندالەکان برسین – گوتم ئەگەر خێرۆمەندێك ئەوندە ئارد بدا بەباوکت هێشتا حازری مێرد بەوکابرا پیرە بکەی ؟ بە بێزاریەوە گوتی « یوخ وەللا » – نە بەخودا – .

لەوکەین‌وبەینەدا ژن‌ومنـدالی ئاوەدانی ئاپۆرەیـان لەدەوری من دابوو . لەقسەکانمان نەدەگەیشتن . . نەقلەکەم لەسەرڕا بۆ گێڕانەوە ، ژنەکان تێکڕا گوتیان : ئەیەڕۆ ، چ‌خێر بوو بۆ کافرستانیە ؟ گزیرە پیرەیان تف‌باران کرد و هەموویان بەغار چوونەوە مالی خۆبان. ئینسانیەت گەیشتە ئەوپەڕی ، دەولەمەند و هەژار کەس بەدەســتی بەتال نەگەڕاوە . هەریـەکە لەقەدەر خۆیان ، نان ، کولێرە ، ئاردی گەنم ، جـۆ ، گەنمەشامی ، هەرزن ، مـــاش ، نۆك ، نیسك ، تەنانەت برینج و ڕۆن و جلکە کۆن‌یان لەگەل خۆیان هێنا بوو .

زگی مندالەکانیان تێر کرد و توورەکەی مەشەدی‌یان ئاخنی . ئەووەختە من لە خۆشیان گریام کە دیم مندالە قۆشمەکانی دێ کە لەسەر دووشایی میشێن و جگێن و شێروخەت سەری یەکتریان دەشکاند ، بە پەلەپەل و هەلەهەل زارکی کیسە پەڕۆکانیـــان دەکـردەوە و هـــەرچی قەرەپوولی هەیـــان‌بوو لەمستی پیرەمەشەدی‌یان دەکرد و بۆخۆیان مافنگی* دەمانەوە .

هەستی ئینسانی ئەوکیژە کوردانە ئاواتی شەیتانی ئەودیوەزمە بلەوەزەی کردە بلقی سەر ئاو کە قرمی لەوکچۆلە بێدەرەتانە خۆش کردبوو • باربووی ئەوئینسانە ساکار و پاکانە چەندەوندەی ئەونرخە بوو کـە ئەوگورگە پیرە دەیویست ئەوبەرخۆلە بێئازارەی پێبکرێ • چەند دلخۆش بووم کە بەهەمووان نەمانهێشت لەگوندە خونچیلانەکەماندا ئینسان بەئارد سەودا بکرێ •

تەنگانە بەریان کورتە • گرانی دوایی هات • قاتوقری تەواو بوو • خەلك کەوتەوە سـەر کاروکاسبی • بەلام زۆرکەس لەبرسـان مردن ، زۆر پیـاو لـە پیاوەتی کەوتن ، زۆرمال لەمال بوون ، زۆرکەس لەسەر ساجی عەلی دانیشتن و زۆرناکەس پێگەیشتن • زۆرگیرفان ئاخنـدران • زۆرکۆشك قوتبوونەوە و زۆر مافوورە ڕاخران و زۆرماشێن کردران •

لە ولاتێکی بێسەرەوبەرەدا ، لە ڕێژیمێکی کۆنی دەرەبەگایەتیدا هەمیشە بەلای تەبیعەت زولموزۆر و خراپە و دزی و دەسدرێژی پیاوخراپانیشی لەگەلە •

ئەو ڕووداوە ناخۆشە زۆری کار کردە سەر هەستی ناسك و شاعیرانەی من و هەروەها زۆریشی تەئسیر کـردە سەر وەزعی ئابووری و کۆمـەلایەتی و تەنانەت سیاسی کوردەواری • وەزعی خرابی ئابووری و کۆمەلایەتی و سیاسی ولات و نەداری و دەستکورتی زوربەی خەلك و زۆرداری کاربەدەستانی دەولەت و تاوان و خەیانەتی چینی دەستەلاتدار بوو بەهۆی ڕاپەرینێکی فیکری بێوێنەی زەحمەتکێشانی کوردسـتان و هەست بەمەسئولیەتکـردنی ڕووناکبیرانی شۆرشگێر و لەخۆبوردووی نەتەوەکەمان •

ئەوڕاپەرینەی فیکرییە و ئەو هەستبەمسئولیەتکردنە بوون بەهۆی ئەوە کە چینی چەوساوە و توێژی ڕووناکبیری کورد زۆر لەجاران بەبڕواتر و ئامادەتر لە دەوروبەری حیزبی دیموکـراتی کوردستاندا کۆ ببنەوە • پـاش ڕووخانی کۆماری مەهاباد قەت وەكسالەکانی ٢٩ و ٣٠ و ٣١ و ٣٢ هەلومەرجی لەباری عەینی و زەینی بۆ خەبـاتی رزگاریخوازانەی گەلی کـورد لەکوردستانی ئێران هەلنەکەوتوە •

هەرچەند لەوسالانەدا حیـزبی دیموکراتی کوردستان لەژێـر تەئسیری حیزبی تودەی ئێـراندا بوو و ئەوندە بەرەوخەباتی چینایـەتی دەرۆیشت کە لەخەباتی نەتەوایـەتیدا کەمتـەرخەمی دەنواند و ئەونـدە بۆ ڕووخاندنی کۆنەپەرستی و دامەزراندنی دیموکراتی لەئێراندا تێدەکۆشا کە ئەستاندنی مافە ڕەواکانی گەلی کوردی لەپلـەی دووەمدا دادەنا ، بـەلام دیسان بەپشتیوانی چینوتوێژە چەوساوەکانی گەلی کورد پشتئەستوور بوو •

من هەرچەند بەپێی توانای خۆم لەوخەباتەدا بەشدار بووم • بەلام لەبەر نەبوونی چاپەمەنی کوردی نەمتوانی هونەرەکەم وەك پێویستە لەڕێگای خزمەتی گەلەکەمدا لەکار بێنم • لەوکاتـەدا کـە ڕۆژنامەکانی فارسـی بە نەهێنی بلاو دەبوونەوە و پۆلیس نەیدەتـوانی بیاندۆزێتەوە ، بێگومان دەشکـرا چاپەمەنی

کوردی بڵاو بێتەوە • بەڵام بەرێوەبەرانی ئەوسەردەمی حیزب لەبەر بێ‌ئەزموونی ئەوەیان بەلاوە گرینگ نەبوو •

ئەودەمیش بروام وابوو و ئێستاش هەرلەسەر ئەوبروایەم کە دەبێ زەحمەتکێشانی کورد بەزمانی خۆیان بدوێنین و دەبێ رووناکبیرانی کورد بەزمانی ساکارترین ئینسانی کورد مەسایلی سیاسی و کۆمەڵایەتی بنووسن و کۆمەڵانی گەلەکەیان رێنوینی بکەن • بەڕاستی هەم لەباری خزمەتکردن بەزمان و ئەدەبی کوردی و هەم‌لەباری رووناککردنەوەی بیروڕای سیاسی چینە چەوساوەکانی کوردستان هەڵێکی گەورەمان لەدەست دا •

حیزب و رێکخراوە سیاسیەکانی ئێران بەتایبەتی حیزبی تودەی ئێران و جەبهەی میللی و پیاوە ئازادیخوازە سەربەخۆیەکان خەباتێکی رێك‌پێك‌یان دەست پێ‌کردبوو • رۆژنامەکان حەقایقیان روون دەکردەوە و تاوانەکانی ریژیم و گەندەڵ‌فێڵی ئیمپریالیزمیان ئاشکرا دەکرد • کۆنەپەرستی لەمێژینەی ئێران رۆژبەرۆژ پاشەکشەی دەکرد و سەنگەرەکانی لێ‌دەستێندران • دەولەتەکانی دەستکردی ئیمپریالیزم و نوێنەری کۆنەپەرستی خۆیان نەدەگرت و یەك‌بەدووی یەك‌دا دەرووخان • رەزم‌ئارا ئەفسەری بەهێز و بەدەستەڵاتی ئەرتەشی ئێران وەك ئاخرین‌تیری تەرکەشی کۆنەپەرستی هاتە سەر کار • بەڵام بێ‌گومان ئەگەر نەشکوژرابا نەیدەتوانی بەری لافاوی بەتەوژمی خەباتی ئازادیخوازان بگرێ و قازانجی شیرکەتی نەوت بپارێزێ و دەستەڵاتی دەرباری کۆنەپەرست و سەربەئیمپریالیزم بێنێتەوە سەر دەقی جاران و ئەویش هەر تێدا دەچوو و مێژووش رێگای خۆی هەر دەبڕی •

خەباتی شێلگیر و بێوچانی گەلانی ئێران نیشتمانپەروەری بەناوبانگ دوکتور موسەدیقی هێنا سەر کار • ئەوپیاوە بەجەرگ‌و نەبەزە خەباتی گەلانی ئێرانی ژیرانە رابەری کرد و توند بەگژ ئیمپریالیزمدا چوو • سەنگەرەکانی یەك‌یەك پێ بەتاڵ کرد تا بەجارێکی پشتی شکاند و نەوتی ئێرانی میللی کرد و دەستەڵاتی شوومی شیرکەتی نەوتی ئینگلیسی لەناو برد کە لەمێژساڵ بوو وەك دەولەتێکی گچکە و بەهێز لەناو دەولەتی بێ‌هێزی ئێراندا رەگی داکوتابوو •

بەبروای شەخسی من ئەوپیاوە مەزنە هەڵەیەکی مێژوویی کرد ، ئەویش ئەوە بوو ئەوەندەی بەگژ دوژمنی دەرەوەدا چوو بەگژ دوژمنی ناوخۆدا نەچوو • ئەوکەسەی لەرۆژی ٣٠ی پووشپەڕی ١٣٣١دا ئەوفیداکاری و گیان‌بازی و پشتیوانی‌یەی لە گەلانی ئێران دی‌بوو نەدەبوو بەسەر کۆنەپەرستی‌یەوە بچێ و دەبوو رەگ و ریشەی دەربهێنێ • کۆنەپەرستی لەهەموو شوێنێکی جیهان‌دا بۆ پاراستنی دەستەڵاتی خۆی دەست لە هیچ‌تاوانێك ناگێڕێتەوە • بۆیە دەبێ ئازادیخوازانیش لەدەرفەتی ئەوتۆدا دەستی لێ‌نەپارێزن • دەیتوانی هەر لەرۆژەکانی پاش ٣٠پووشپەڕی ١٣٣١دا شوێنەواری کۆنەپەرستی لەئێراندا نەهێڵێ و ئەوەندەی بێ‌هێز بکا کە نەتوانێ راست بێتەوە و سەرلەنوێ وەك داردەستی ئیمپریالیزم بێتەوە سەر کار •

بەدرێـژایی حکوومـــەتی دوکتــور موسەدیق کۆنەپەرســـتی لەئێراندا بەرەوکەمهێزی دەچوو و لەهێندێك جێگادا تەواو بێدەســتــەڵات ببوو ٠ بەڵام بەداخەوە لەکوردستاندا هەرچەند هێز و گوڕی جارانی نەبوو هێشتا بەتەواوی لێ نەکەوتبوو ٠

ئەرتەش بە پشتیوانی دەرەبەگەکانی خۆوڵاتی زۆرجار بەرەنگاری خەباتی گەلی کورد دەبوو و زەبری لێدەوشاند ٠

جووتیارەکانی کوردســـتانی ئێران لەســـالی ١٣٣١ - ١٩٥٢دا لەدژی زوڵموزۆر و چەوساندنەوەی دەرەبەگەکان ڕاپەڕین و بۆ یەکەمجار لەمێژووی کوردستانی ئێراندا ناتەبـــایی چینایەتی گەیشتە ڕادەی تەقینــــەوە و چینی چەوساوەی وڵاتەکەمان بۆ ماوەیەکی کورت لەبەشێکی کوردستاندا توانی بەسەر چینی دەستەڵاتداردا زاڵ بێ ٠

جووتیارەکان هەر بەهێزی خۆیان توانیان لەبەری فەیزوڵلابەگیان و چۆمی بۆکان و چۆمی مەجیدخان و شامات و بەشێکی مەحاڵ بێ خوێنڕێژی و ئازاردان و خراپەلەگەڵکردن ئاغـــاکان لە گوندان دەربکەن و بەخاووخێـــزانەوە لەشاری بۆکانیان پەستێوِن و لەوێش‌دا گەمارۆیان بدەن و بەپەلە خەریکی چەکداربوون بن ٠

بێگومان ئەگـــەر لەوسەردەمەدا رابەرایەتی حیزبی دێموکراتی کوردستان درۆشمی خەباتی چەکدارانەی هەڵبگرتبایە و ئەزموونی شۆرشگێرانەی هەبایە و جڵەوی ئەوڕاپەرینەی بەدەســـتەوە گرتبـــایە و چین‌وتوێژەکانی دیـــکەی بۆ یارمەتی و پشتیـــوانی جووتیاران هان دابایە ، ئەوڕاپـــەرینە زۆرزوو دەبوو بە ناوەندی شۆڕش ٠ شۆڕشێکی رەســـەن و بـــەرین ، شۆڕشـــێکی سەرانسەری کوردستان و لەوانەبوو زۆرزوو بتوانێ مافە ڕەواکانی گەلی کورد لەچوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتدا بچەسپێنێ و جووتیارانی کوردستان ڕزگار بکا ٠ داخی گرانم ئەوهەلە لەبـــارە و ئەودەرفەتە باشە کەڵکی لێوەرنەگـــیرا ٠ بێئەزموونی خۆمان پتر لەهەموو هۆیـــەك شۆڕشـــی کوردستانی ئێـــرانی وەدوا خست ٠ چین‌وتوێژەکانی دیکەی کوردستان یارمەتی ڕاپەڕینی جووتیارانی کوردستانیان نەدا و دەستیان لەسەردەست دانا ٠

سەرتیپ موزەفـــەری فەرمانـــدەی تیپی مەهاباد بەســـوپا و لەشکر و تانك‌وتۆپەوە بەهاواری دەرەبەگەکانەوە چوو و ڕاپەڕینی جووتیاران و وەرزێرانی زۆربێڕەحمانە و بەتوندی سەرکوت کرد ٠

دەرەبەگەکانی فەیزوڵلابەگی و دێبوکری بەپشتیوانی ئەرتەش و یارمەتی قوڵەئاغاکانی مەحاڵ و شـــارۆێران لـــە وەرزێران وەخۆ کەوتن ٠ لێیاندان ، دەریان‌کردن ، تالانیان کردن و کوشتیانن و لاشەی دەیان وەرزێری شۆڕشگێڕ و تێکۆشەریان بە چۆمی بۆکان دادا ٠

حکوومەتی نیشتمانی موســەدیق نەیتوانی پێشی ئەوتـــاوان و جینایەتە

ئاشکرایە بگرێ • حیزبی تودەی ئێران بەوھەموو ھێــزەی کە ئەوسەردەمی ھەیبوو نەیتوانی ئەوڕاپەڕینە بپارێزێ و پچووکترین یارمەتی پێبگەیەنێ •

جارێکیتر بەچاوی خۆم تێشکانی ڕەسەنترین ڕاپەڕینی گەلەکـەم دی • ئەگەر گوتم ڕەسەنترین ڕاپەڕین پێموایە بەھەڵە نەچووم ، چونکە ئەوڕاپەڕینە لەناو زەحمەتکێشترین چینەکانی خەڵکی کوردەواری و لەخۆوە ھەڵقولی بوو • یەکدووکەس نـەبێ نوێنـەری ھیچچین و توێـژێکی کوردســتان تەنانەت وردەبۆرژوازیشیان لەگەڵ نەبوو • ڕاستە بەشی زۆری ئەو وەرزێرانە ئەندامی بەوەفای حیزبی دیموکراتی کوردستان و دۆستی بەئیمانی حیزبی تودەی ئێران بوون• بەڵام بەداخەوە ڕابەرایەتی حیزبی دیموکراتی کوردستان درەنگ جووڵایەوە و نەیتوانی ئەوڕاپەڕینە رەســەنە بەچاکی بەرێوەبەرێ • بێگومــان ئەگەر ئەوڕاپەڕینە باش ڕابەری کرابا لەوکاتەدا کە کۆنەپەرستی لەوپەڕی بێھێزیدا بوو زۆرزوو دەیتوانی ھەموو کوردستان بتەنێتەوە و ببێتە سەرەتای شۆرشێك کە پێموایە درێژخایەن نەدەبوو •

لەساڵی ١٣٣٢دا خەباتی گەلانی ئێران بەرابەرایەتی موســەدیق سەرنجی دنیای بۆلای خۆی ڕاکێشا و موسەدیق بە یەکەمشەخسی ساڵ ناسرا •

خەباتی حیزبی دیموکراتیش بارێکی لەبارتری بەخۆیەوە گرت و تاڕادەیەکی زۆر پێشی چەپرەوی منداڵانە کە ڕاستوڕاست بەقازانجی کۆنەپەرستی تەواو دەبوو گیرا •

منیش پاش چەندساڵ تووشی لاوێکی رووناکبیر و تێکۆشەری کورد ھاتم کە چونکە ئازادیخوازێکی شیلگیر بوو بڕوای بەچارەسەرکردنی مەسەلەی نەتەوایەتی ھەبوو و لە زمانی یەك دەگەیشتین ••

من لەمێژبوو ھاوارم دەکرد ، بابە راستە ڕۆژنامەکانی سەربەحیزبی تودە ڕۆژنامەی چاك و بەکەڵکن (بەڕاستیش وا بوون) ، بەڵام دەردی ئێمە دەرمان ناکەن • بەشی زۆری گەلەکەمان فارسی نازانێ و لە مەبەستی ڕۆژنامەکان ناگا و لەسەر مەسایل ڕوون نابێتەوە، بەڵام بەداخەوە زۆرم گوێ نەدەدرایە و تەنانەت چەپرەوی وامان ھەبــوون کە لەعەینی نەخوێندەواری و نــەزانیدا گاڵتەیان بەوجۆرە بیروبڕوایە دەکرد و بەردیان لە ئەژنۆی خۆیان دەدا •

ئەولاوە لە قسەم گەیشت، دەستەڵاتیشی زۆر بوو • بڕیارمان دا رۆژنامەی « کوردستان » رۆژنامەی حیزبی دیموکراتی کوردستان یادگار و خۆشەویستی پێشەوای نەمرمان سەرلەنوێ چاپ بکەینەوە و بەزمانی ساکاری کوردی لەگەڵ زەحمەتکێشانی گەلەکەمان بدوێین و لەســەر مەسـایل ڕوونیان بکەینـەوە • خەریك بوو ئاواتی لەمێـژینەی من بێتە دی ، کە بەداخـەوە کودێتای شووم و ڕەشی ٢٨ی گەلاوێژ بۆ ماوەیــەکی دوورودرێژ لێکی جوێ کردینــەوە و وەك بابردەلە ھەریە بەی بۆ لایەك ھەڵداشتین •

ئەولاوە تێکۆشەرە پاش چەندساڵ ئاواتی منی ھێنا دی و توانی رۆژنامەی

گوردستان چاپ و بلاو بکاتەوە • چوار ژمارەی ئەو ڕۆژنامەم پێ گەیشت • بەلام ژمارەی پێنجی هەرگیز نەگەیشتە دەستم ، چونکە ئەوکەسەی ڕۆژنامەکەی بلاو دەکردەوە بەخۆی و ڕۆژنامەکەیەوە گیرا و هەموو ژمارەکانی لەناو چوون • من ئەگەرچی زۆرم پێ خۆش بوو لەگەل ئەو ڕۆژنامە هاوکاری بکەم و شتی بۆ بنووسم ، هەلومەرجێکی نەهێنی ئەوتۆ لەگۆڕێدا بوو کە پێ ڕانەگەیشتم هیچی بۆ بنووسم •

زۆرشت لەسەر کودێتای ڕەش و شوومی ٢٨ی گەلاوێژ نووسراوە و گوتراوە و دووپاتەکردنەوەیان لێرەدا بێجێیە • بەلام چونکە ئەوکودێتایە تەئسیری ڕاستەوخۆی لەسەر ژیانی من هەبووە و منیش یەکێکم لەوکەسانەی وەبەر پەلامار هاتم و زۆرم ڕەنج و کوێرەوەری و ئازار دیت و گەلێکم زیانی مالی پێ گەیشت و دەرد و سزام چێشت ، ویستم هەروا بەسەریدا تێنەپەرم •

لەڕیفراندۆمی موسەدیقدا هێزی کۆنەپەرستی و هێزی ئازادیخوازی زۆرباش ڕادەی دەستەلاتیان دەرکەوت ، بەتایبەتی لەکوردستاندا • بۆنموونە لەشاری مەهاباد کە دەنگدان ئازاد بوو و وەك گوتم هێشتا کۆنەپەرستی و ئەرتەش کەمتاکورتێك جوولەیان مابوو ، تەنیادووکەس بەقازانجی دەربار دەنگیان دا ، ئەویش وەك شاهیدێکی زیندوو ئاگام لێ هەیە لاوێکی زۆر پاکوچاك لە داخی چەپرەوی ئەندامێکی بێکەلکی حیزب دەنگی دا و پتر لە پێنج هەزار دەنگ بەقازانجی موسەدیق درا • بەوەڕا دیارە خەباتی دژی ئیمپریالیستی چەندەی پەرە گرتبوو •

خەلك لەمێژبوو خەریك بوو جێژنی دامەزراندنی حیزبی دیموکراتی کوردستان بگرێ • کەچی خواوڕاستان لەڕۆژی ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٣٢دا جێژنەکەیان بوو بە دووجێژن • لەوڕۆژەدا بوو کە شا لەبەر تەوژمی شەپۆلی تووڕەیی خەلك خۆی نەگرت و ڕای کرد و بەرەو بەغدا هەلات • لەوێش نەگیرساوە و هەیدێ* بۆ ئیتالیا • بەڕاستی ڕۆژێکی خۆش بوو • دوکان و بازاڕ داخران و خەلك ڕژانە ناو کووچە و خەیابان • بوو بە هوڕاکێشان و چەپلەڕێزان و سەما و هەلپەڕین • ژنوپیاو و گەورەوپچووك لەوزەماوەندەدا بەشداربوون • کۆبوونەوەیەکی گەورەی حیزبی لەمەیدانی شار کرا • منیش پاش ڕووخانی کۆماری کوردستان بۆ یەکەمجار شێعرم بۆ خەلك خوێندەوە • دیارە شێعرەکانم بە پەلە دروست کردبوو و لەباری هونەریەوە زۆر باش نەبوون • بەلام چونکە ئیلهامم لەخەلك وەرگرتبوو و بۆخەلك بوون ، دووسەعات پێنەچوو گەورەوپچووك و ژنوپیا و ومندالی شارەکەمان سەربەندی شێعرەکەمیان دەخوێندەوە و دەیانگوت (دەبڕۆ ئەی شاهی خائن بەغدا نیوەی ڕێیەت بێ) •

سێڕۆژان دەنگی دەهۆلوزوڕنا و تریقەی پێکەنین و ڕمبەی هەلپەڕین لە مەهاباد نەبڕایەوە • بەلام بەداخەوە ئەمکەیف و نەهەنگ* و بەزم و زەماوەندە زۆری درێژە نەکێشا و ڕۆژی ٢٨ی گەلاوێژی ١٣٣٢ کودێتای شووم و ڕەش و

دژی گەلی ـ دالیس ـ ئەشرەف ـ زاهیدی سووك و هاسان سەرکەوت • زاهیدی ئەو ئەفسەرە فاشیست و کۆنەپەرستەی کە ڕۆژگارێك بەتاوانی جاسووسی ئالمانی نازی لەلایەن ئینگلیس و ئەمریکاوە گیرا ، ئێستا بەقازانجی ئەوان و دەرباری کۆنەپەرست ڕابەری کودێتای بەدەستەوە گرت و بەسەرکردەیی ژمارەیەکی کەم لە ئەفسەرانی کۆنەپەرست و دەرکراوی ئەرتەش و دەستەیەك پیاوخراپ و کەنەوکوشە* و بەپشتیوانی ئیمپریالیزمی ئینگلیس و ئەمریکا توانی جوولانەوەی ئازادیخوازی پەرەگرتو و بەربلاوی ئێران سەرکوت بکا و دەوڵەتی نیشتمانی موسەدیق بڕووخێنێ و دەستەلات بداتەوە دەست کۆنەپەرستی و شای پاکردوو ، شای بەزیو و شای خوێنڕێژ و پیاوکوژ بگەڕێنێتەوە سەر تەختی شوومی پاشایەتی و ڕۆژی ٢٨ی گەلاوێژ بکا بە سەرەتای سەردەمێکی ڕەش و شووم و خوێناوی مێژووی ئێران •

من بۆخۆم پێم وانەبوو کۆنەپەرستی بەهەلاتنی شا لە ئێراندا بنەبڕ دەبێ و ئیمپریالیزمی جیهانی وا سووك‌وهاسانی دەست لەخەزوبەز و خێروبێری ئێران هەڵدەگرێ ، بەلام قەت خەیالیشم نەکرد وا بەهاسانی زال بێتەوە • چونکە جوولانەوەی ئازادیخوازی ئێران زۆر بەهێزتر لەوە دەهاتە پێش چاو •

من نامەوێ بچمە قوولایی مەسەلەکەوە • بەلام ئەوندە دەڵێم ئەگەر ڕابەرانی جوولانەوەی ئازادیخوازی لەتاران وەدەست دەهاتن و بەرەنگاری کودێتاچیەکان دەبوون ، هەرگیز کۆنەپەرستێ نەیدەتوانی بەسەر جوولانەوەی ئازادیخوازیدا زال بێ و شا بگەڕێتەوە ئێران و ولاتەکەمان بکاتە گۆمی خوێن و ئەوهەموو ئینسانە بەشەرەفە بکوژێ و ئەو هەمووخوێنە پاکانە بڕێژێ و ئەوهەموو خەیانەتە بەگەلانی ئێران بکا •

پاش نیوەڕۆی ڕۆژی ٢٨ی گەلاوێژ زۆر بەزەحمەت توانیم خۆم دەرباز بکەم و لەمەهاباد وەدەر کەوم و ملی چیا بگرم • ماوەیەکی زۆر بەکێوانەوە بووم ، شەوانە خۆم لەگوندێك دەکوتا و نان‌وئاوێکم دەخوارد و بەرۆژ وەچیا دەکەوتم • پۆلیس زۆر بەتوندی لێم‌دەگەڕا و هەڕەشەی کوشتنی لێ‌دەکردم • بەلام شوێنی بۆ هەڵنەدەگیرام • ئەوەش لەسایەی یارمەتی‌دانی خەلك بوو • هەمووکەس ڕای‌دەگرتم ، نانی دەدامێ ، دەیشاردمەوە ، تەنانەت ئەوانەی زۆر بە شاپەرست مەشهوور بوون بەڕاستی چاکەیان لەگەل کردم و زۆریان مەمنوونم • بەلام بۆیە ناویان نابەم بۆخۆیان ڕەنگە بۆ پێیان باش نەبێ •

پۆلیس کە دەستی وەمن ڕانەگەیشت کەوتە ئازاردانی بابم • ئەوە منی زۆر ناڕەحەت کرد • بابێکی پیر و موحتەرەم کە مالی پەناگای لێ‌قەوماوان بوو ، لەسەر من سووکایەتی پێ‌دەکرا • ئێستاش کە ئەوەم وەبیر دێتەوە ناڕەحەت دەبم • بەوەشەوە ڕانەوەستان و گیشەی گوندەکەیان تێکڕا سووتاندین •

ولاتی ئێمە زۆر کوێستانە • سالی واهەیە پێنج‌مانگ بەفر عەرز بەرنادا و حەیوان و ئاژەل لەسەر ئاخوڕ و دانگەیە • لەبەرئەوە خەلك ناچارە گیا و وێنجە

و کۆده* و گزره و تفاقێکی زۆر داخا • بەداخەوە لەقەدیمەوە عادەتێکی خراب لە کوردەواری‌دا هەیە هــەرکەس ڕقی لەیەکێك هەستا و بەئاشــکرایی نەیوێرایە گیشەی دەسووتێنێ • پیـاوەکانی پۆلیس بـەدزی گیشەی گوندەکەی ئێمەیان کە بەسەر یەکەوە داندرابوون ئاگر تێبەردا • بێگومان زەرەری ئەوسووتمانە لەسەدهەزاو تمەن زیاتر بـوو • ئێستاش کە وەبیرم دێتەوە خەڵــکی هەژار و زەحمەتکێش و بێتاوان لەســۆنگەی* منەدا ئەوهەموو زیانــەیان پێگەیشت و بەرهەمی شان‌وپیلیان بوو بە ژینەنۆ و ئاژەڵە بەستەزمانەکانیان بێتفاق مانەوە ، کزەم لەجەرگی دێ و لەکن ویجدانی خۆم شەرمەزار دەبمەوە و خۆم بەپشیلەی ڕەجەبەشێت دەزانم •

پاش ۲۸ی گەلاوێژ زۆر لە ئەندامانی حیزب ڕوویان لەنێو مەنگوڕان کرد • عەشیرەتی مەنگوڕ بەپانەوە ، بەئاغا و ڕەعیەتەوە ، بـە نـەدار و دەوڵەمەندەوە باوەشیان بۆ کردنەوە •

هەرچەند هێندێــك لەتێکۆشەران پێشنیاری هەڵاییسانــدنی شۆڕشی چەکداریان دا و لەبیرمە کاغەزێکم بۆ هات کە چاوەنۆر بە بەوزووانە چەك بڵاو دەکەینەوە و شۆڕش دەست پێدەکرێ ، بــەڵام چباس نەبوو • بێگــومان لەووەختەدا کە عەشیرەتی مەنگوڕ لەوشوێنە سەخت و قایمەدا هاوکاری حیزبی دەکرد ، دەس‌پێ‌کردنی شۆڕشی چەکدارانە کارێکی محاڵ نەبوو • پێم‌وایە دەوڵەت هەستی بەوە کرد و گــیراوەکانی بەردان و خەڵکی دامەزراندەوە • منیش پاش چوارمانگ دەربەدەری توانیــم بچمەوە ماڵی خۆم و دامەزرێمـــەوە • لەوماوەدا بەڕاستی ڕەنج و کوێرەوەری‌یەکی زۆرم دی و هێز و توانام لەدەست دا •

ئەوە بوو بەســەرهاتی منداڵی و لاوی من • چونــکە ڕەنج و کوێرەوەری ژیان لە ۳۰ ساڵی‌دا منی پیر کرد ، سەروڕیشم بۆز بوو ، ددانــم شاش و واش بوون ، چـاوم حوکمی کــەم بوو ، هێز و توانام ڕۆژبەرۆژ لـە کەمایەسی دا ، هەمووشتم بەرەونــەمان چوو • بێجگە لــەهەستی شاعیرانەم کە بەبڕوای خۆم تائێستاش هەر لەزیدەیی‌یە و کەمی نەکردوە •

لەساڵی ســی‌ودووڕا هەمیشە لەژێر چاوەدێــری پۆلیس‌دا بووم و پۆلێکم جاسووس لەدەوروبەری گەڕاون •

ساڵی ۱۳۳۸ ساڵێکی زۆرشووم بوو لەمێژووی ژیانی مندا • لەوساڵەدا سازمانی ئەمنیەت گەورەتــرین زەبری لە حیزبی دیمـــوکراتی کوردستان و جووڵانەوەی ئازادیخوازی گەلی کورد وەشاند ، کە بێگومان لەوسەردەمی‌دا دەکرا بە بەهێزترین زێکخراوی سیاسی ڕێك‌وپێکی ئێرانی بزانی •

منیش لەوسەردەمەدا تووشی نەخۆشی‌یەکی رووحی هاتم • ناهومێدی‌یەکی ڕەش ئاسۆی ژیان و بــیرکردنەوەی داگرتم • ئەوناهومێدی‌یە زۆرجــار تا حاڵی خۆکوشتن پالی پێوە نام • نامەوێ ئەوتاوانە باوێژمە سەرئەستۆی کەس • بەڵام ئەوندە دەڵێم ناتەبایی و ناکۆکی ناوخێزان و بنەماڵی خۆمان زۆری کار کردە سەر

من • هەڵەی وام کردن کـە ئەدەبوو بەهیچ نرخێك بیـانکەم و بەسەر پەلی وادا کەوتم کە دەبوو خۆیان لێ بپارێـــزم • دووساڵی زۆر تاڵوتفت و پـــڕڕەنج و کوێرەوەریم ڕابـوارد و هـــەزارجار مەرگـم بەئاوات خواســـت • بەڵام لەپڕ ئەومژوهەورە ڕەوی و گزنگی هیوا سەرلەنوێ لەئاسۆی ژیانمدا ئەنگوت •

لاوێکی رووناکبیر و کوردێکی پاك و بەشەرەف کە بەداخەوە ناکرێ ناوی بەرم خۆی و رەفیقانی ئەو لەوماوەدا زۆر لەهانـام هاتن و زۆرم لەگەڵ ماندوو بوون • لەساڵی ١٣٤٠دا سەلەنوێ تێهەڵچوومەوە و هاوکاری ئازادیخوازانم دەست پێکردەوە ، دەستەیەك ڕەفیقی تازە و تێگەیشتـــوو و رووناکبیرم پەیدا کردن ، لەباری هونەریشەوە شێعرەکانم نەکهەر باشتر بوون ، بەڵکە بەبڕوای خۆم تێیان پەڕاند •

لەساڵی ١٣٤٤دا لاوێکی یەکجـار خۆشەویست و خزمێکی زۆر نیزیکم کە لەدەرەوەی وڵات دەژیا و دەیخوێند و هیوایەکی زۆرم پێهەبوو مرد ، ئەوڕووداوە زۆری پەریشان کردم •

هێندە پێنەچوو لەسەفەردا بووم کە خەبەری جەرگ‌بڕی مردنی بابمیـــان دامێ • ناتوانم شەرحی تەئسیری ئەوخەبەرە لەسەر هەستی خۆم بدەم • ئێستا کە ئەودێڕانە دەنووسم بـەزەحمەت فرمێسکم بۆ ڕادەوەستـــن • ئەوندە دەڵێم دەردی باب‌مردن دەردێـــکی گرانە و پیاو لە هەرتەمەنێـــکدا بابی بمرێ هەست بەهەتیوی دەکا •

دووساڵ پاش دایکیشم مرد • بابم پیاوێکی بەزیبك‌وزاکوون* بوو • قەتی ڕوو نەدەدا منداڵەکانی • تەنانەت بەپیریش من جگەرەم لەکن نەدەکێشا • دایکم زۆر سەروڕووخۆش بوو و منی لەهەموو منداڵەکانی خۆشتر دەویست ، کەچی پێم‌سەیرە مەرگی بابم زۆرپتری کار کردە سەر من و پتری پەریشان کردم •

ساڵی ١٣٤٧ لەحاڵێـــکدا کە زۆر دەوڵەمەند و تێروپڕ بـــووم و ماڵ و دەوڵەتێکی زۆر لەپێویستی خـــۆم زیاترم هەبوو و پـــرو کەنەفتیش بووبووم و دەمەویست گۆشەگیری بکەم و لەناو ژن‌ومنداڵی خۆمدا بحەسێمەوە ، زوڵم‌وزۆری ڕێژیم نیسبەت بـەگەلی کـــورد گەیشتە ڕادەیـــەك کە بـــۆ هیچ ئینسانێکی خاوەن‌شەرەف قبووڵ نەدەکرا • من چۆن چاوم بەرایی دەدا لاوانی تێکۆشەر و رووناکبیری کوردم هەربەوتاوانەی داوای مافی ڕەوای نەتەوایەتی خۆیان دەکرد ، لەپێش‌چاو بکوژن و بەوەشـــەوە ڕانەوەستن تەرمی خوێنـــاوی و کون‌کراویان بەشار و بازێڕاندا بە چەپڵەڕێزان بگێڕن و داوەت و سەمای لەدەوری بکـــەن ؟ ناچـــار بەپـــیری* ســـەری خـــۆم هەڵـــگرت و بەداری دەستی ڕووم لەوڵاتی غەریبایەتی کـــرد و دەستم لە ژن‌وماڵ و کـــەس‌وکار و یارودیار هەڵگرت • ئەوە پێنج‌ساڵ و چەندمانگە ئاوارە و دەربەدەر دەخولێمەوە و هەژار* گوتەنی هەرشەوە میوانی خانەخوێیەکم و هەررۆژە لەجێیەك • زۆرم کوێرەوەری و چەرمەسەری چێشتوە ، زۆرم شەووشەونخوونی کێشاوە ، زۆرم نـــەداری و ڕووتی دیوە •

ئەگەر ژیانی ئەوچەندساڵە بنووسم خۆی سەدان لاپەڕە کاغەزی بەش ناکا • بەڵام نەهێنی کاری ئیجازە نادا •

خوێنەری خۆشەویست هیوادارم توانیبم تاڕادەیەك خۆم بەتۆ بناسێنم • دیارە تۆش چاوەنۆڕی ئەوە نی هەموو رازەکانی خۆم بۆ تۆ گێڕابێتەوە •

من ئینسانم نە مەلا ییکەم و نە پەری • دەخۆم ، دەنووم ، شاد دەبم ، وەڕەز دەبم ، دەگریم ، پێدەکەنم ، دەترسم ، ناهومێد دەبم ، داروبەرد نیم • لەوماوە دوورودرێژەی ژیانمدا زۆرکاری چاکم کردوە و بەسەر خراپەشدا کەوتووم • تەنیا کارێکی خرابی کە دڵنیام قەتم نەکردوە دزی یە ، ئەویش قەت ئەوەندە موحتاج نەبووم مەجبوور بم دزی بکەم • بەچی مەعلووم ژیان ئەوەندەم موحتاج ناکا تووشی ئەوگوناهەش بم کە زۆرم پێ گەورەیە ؟

نیوەشەوی سێی ڕێبەندانی ١٣٥٢ — ٢٤ی ژانویەی ١٩٧٤ و یەکەمی موحەڕڕەمی ١٣٩٤ لە نووسینەوەی ئەوسەرگورشتە بوومەوە • ئێستا لەشارێکی دوورولاَت بە تاقی تەنێ لە ژوورێکی ڕەقوڕووق* دانیشتووم • هەمووسامانم تەختێك و دەستێك نوێن و دوودەست بەرگی کۆنونوێ و چەندکراسی چلکن و چەمەدانێك و ساکێکی دەستی و چەندجلد کتێب و کۆڵێك کاغەزی بڵاوە و ئەسپێ لەگیرفانمدا سەوزەڵەتان عەرز دەکا • بەڵام زگتان پێم نەسووتێ • ئەوژیانەم بۆخۆم هەڵبژاردوە و دەنا دۆستی وام هەن ئەگەر حەز بکەم پارووی لەزاری خۆیان دەردێنن و لەزاری منی دەنێن •

تا ئەونوختەم دانا زیندوو بووم و پشووم دەهات و دەچوو و هیچڕەنگ مردن نەبووم • جا نازانم کەی سەر دەنێمەوە و کۆچی دوایی دەفەرمووم ؟

لێرەشدا دەمەوێ شتێك بڵێم ، بەپێچەوانەی زۆرهونەرمەندی کورد من لە نەتەوەکەی خۆم ڕازیم • کەس تائێستا بێحورمەتی پێ نەکردووم • داوای دراو و ماڵیشم لەکەس نەکردوە تا بزانم دەمداتێ یا نا • لە لێقەومانیشدا نانیان داومێ و ڕایان گرتووم •

شێعریشم تەنیا بۆ دەربڕینی ئیحساسی خۆم داناوە و هیچهەقم نیە منەتیان بەسەردا بکەم • ئەوان پێیان ناخۆش بێ یا خۆش من کە شێعرم بۆ هات ناتوانم نەیڵێم •

« گەلێك قسەم لە دڵا بوو ، حیکایەتم مابوو
کەچی لە بەختی کەچم خامە نووکی لێرە شکا »

لەبەر شکانی نوکی خامە نیە کە لە گێڕانەوەی حیکایەتی دڵی خۆم واز دێنم • نا من وەك هەموو ئینسانێکی کورد بەتایبەتی کوردێکی ئێرانی هێشتا لەدنیایەکی پڕلەئەسراردا دەژیم و ناکرێ ڕازەکانی دەروونم هەڵڕێژم • تۆبڵێی کورد بگاتە جێگایەك و منیش ئەوندە بژیم هەرچی دەیزانم بینووسم و قازانجی لەزیان پتر بێ ؟

ئینسانم ٠ ـ

ژیانم پێ‌خۆشە ـ ٠

پێم‌خۆشە لە شاری ئاوەدان ، لەشەقامی پاکوخاوێن لەگەڵ خۆشەویستان بگەڕێم ٠ پێم‌خۆشە لەژووری گەرموگور لەسەر نوێنی نەرم وەرکەوم ٠ پێم‌خۆشە سەر وەباسکێکی نەرم‌ونۆڵ بکەم ٠ پێم‌خۆشـــە کام‌خۆراك خۆشە لەپێشم بێ ، پێم‌خۆشە کام شەراب چاکە لەجامم‌دا بێ ٠ دەمەوێ سەما و هەڵپەڕینی ئازداران تەماشا بکەم ٠ دەمەوێ جوانترین باڵە ببینم ، بۆ چاکترین ئوپێرا گوێ ڕابگرم ٠ دەمەوێ بەرزترین سەمفۆنیم بۆ لێ‌بدرێ ٠ نامەوێ دەربەدەر و سەرگەردان بم ، بەتەنێ بەکێـو و شاخاندا بگەڕێم ٠ لە ئەشـــکەوت و زەندۆڵان بخزێم ، لەسەر بەردی ڕەق بنووم ٠ قۆنداغی ڕەق و ساردی تفەنگ بکەمە سەرین ٠ نانی وشك و کەڕواوی بخۆم ، ئـــاوی سوێر و گەرم بخۆمەوە ، پێم‌خۆش نیـــە لاقەفرتە و چەنگەکرەی نیوەگیانان ببینم ، خوێن و فرمێسکم وەبەر چاو بکەوێ ٠ پێم‌خۆش نیە بەتەقەی تفەنگ و گرمەی تۆپ و هاڕەی تەیارە ڕابچڵەنم ٠

ـ بەڵام :

چبکەم ، کوردم

کۆیلـــەم

ئەوانە هەموو و تەنانەت کـوژران و کوشتنم پێ لەکۆیلەتی خۆشترە ٠

٣ـ١١ـ٥٢ ـ هێمن ٠